

Super fabrica
excelsi operis logie

Estudis d'art medieval

Núm 12. Juny 2014

ISSN 2014-5616

EL PLET DE LA LLOTJA DE PALMA ENTRE GUILLEM SAGRERA I EL COL·LEGI DE LA MERCADERIA

Maria Rosa Manote Clivilles

El dia 6 de febrer de 1447, el procurador reial de Mallorca Joan Albertí va deixar constància del pagament de 30 lliures a l'arquitecte i escultor Guillem Sagrera pel seu viatge al Regne de Nàpols per ordre d'Alfons el Magnànim, "per certes obres que lo dit senyor vol fer en lo dit reyalme".¹

El requeriment dels serveis de l'artista per part del rei no podia ser més oportú. Sagrera es trobava immersat en una situació molt compromesa per les desavinences econòmiques amb els mercaders mallorquins a causa de l'obra de la Llotja de Palma i, probablement, no tenia expectatives de grans projectes a Mallorca que li fessin albirar possibilitats de rescabalar-se.²

La Llotja no era l'única empresa important que el va ocupar en l'etapa central de la seva carrera, iniciada a la seva illa nadiua cap a 1420, però, sens dubte i a diferència de les altres, li va suposar una gran implicació financera al llarg de molts anys i finalment li va reportar la ruïna: "haver acabat de destruir tots sos bens".³

No sabem la data de l'arribada de Sagrera a Nàpols. Hom pot suposar que el viatge va tenir lloc en el mateix mes de febrer o més aviat en el de març. Abans, però, de fer-se a la mar en direcció a Itàlia, l'artista va haver de tancar diferents compromisos, algun amb caràcter provisor, car comptava poder tornar aviat a Mallorca o, si més no, va

---

¹ MUNTANER BUJOSA, J., 1960, p. 625. Un parell de dies abans el mestre va percebre 15 lliures per onze pedres de Santanyí de diferents formes i mides destinades "...a obs e servey del senyor Rey e les quals lo dit Senyor mana li fossen comprades en dit Regna de Mallorca e...tremés per certes obres que lo dit Senyor entenia fer en lo dit reyalme...". *Ibidem*. Hom pot deduir que Sagrera ja tenia al cap convèncer al rei de les bondats de la pedra de Santanyí per al seu Castell Nou i que el rei Alfons Magnànim s'hi trobava predisposat.

² Considerats en el seu conjunt els fets que van esdevenir durant els anys que Sagrera va treballar a la Llotja, m'inclino a pensar que aquesta és la clau per a interpretar la breu incursió de l'artista en les obres del claustre de la seu de Barcelona uns dies dels mesos de gener, febrer i març de 1432, amb 4 sous de jornal i prou, és a dir, em sembla plausible que la seva col·laboració a la ciutat comtal es relacionés amb la cerca d'encàrrecs nous al Principat o resulta difícil trobar-li sentit a una feina tan breu com aquesta. VALERO MOLINA, J., 1993, p. 39-40. Un any després Sagrera sembla haver tingut més sort a Perpinyà, car versemblantment hom li atribueix el 1433 la decisió del canvi de forma i dimensions de Sant Joan el Nou i la seva sala capitular (1433-1447), seguint la proposta de PONSICH, P., 1953, p. 145 i s. i 205.

³ Frase extreta del relat de l'artista al rei, segons consta en la carta d'aquest darrer de 20 de gener de 1449 adreçada als mercaders, que és el document primer que es va adjuntar al plet i va donar lloc a la seva incoació. Vegeu Apèndix Documental, doc. 4, foli 2 vº.

voler deixar oberta aital possibilitat pel que fa a un dels treballs que l'ocupaven fins aleshores.⁴

Així es va fer a la catedral de Mallorca, de la qual era mestre major i on en un principi se'l va substituir provisionalment per Arnau Piris, que encara constava com a lloctinent de Guillem quan va cobrar quatre jornals el 30 de març. Ja va rebre, però, l'obsequi de 10 sous per a un cabrit el 8 d'abril del mateix any, segurament amb motiu de la Pasqua, com ho havia fet Sagrera com a mestre major fins llavors i com era acostumat. El mateix dia 30 de març, Antoni Sagrera, fill de Guillem, va cobrar en nom del seu pare "per manament del honorable capitol sis lliures XIII sous VIII diners que li restaven per son salari de mitx any que compta esser absent de aci per gracia que lo dit honorable capitol li ha feta com sen ana en Nàpols".⁵

En canvi, el mateix dia 6 de febrer de 1447, quan consta la recepció dels diners pel viatge a Nàpols, Guillem Sagrera va procedir a cancel·lar el compromís de prosseguir i concloure l'església de Santa Maria de la Gràcia, tot cobrant 150 lliures pels seus treballs i els del seu nebot Antoni Sagrera, a qui en corresponien 70.⁶ En el mateix moment un altre nebot, Miquel Sagrera, va assumir-ne la finalització: "*dare complementum ad dictum opus prout dictus venerabilis Guillelmus Sagrera, avunculus meus, tenetur et existit obligatus*".⁷

---

⁴ Com és sabut, Guillem Sagrera va morir el novembre de 1454 a Nàpols, on va atorgar testament davant del notari barceloní resident a la ciutat campana, Pere Pugeriol. El text d'aquest instrument, datat el 23 d'octubre de 1454, es desconeix. Al respecte FILANGIERI DI CANDIDA, R., 1938, p. 41, n. 5: "Notizia comunicatami dal compianto D. Gabriel Llabrés Quintana". Sagrera fregava els setanta-quatre anys quan va morir i hom pot deduir que després de 1447 no va tornar a treballar personalment a Mallorca. Indirectament se sap alguna cosa de les darreres voluntats de l'artista, per exemple que va instituir hereus universals als tres fills grans Antoni, Francesc i Jaume. LLOMPART, G., 1983, p. 418-420. Això no implica necessàriament que els altres fills no rebessin més que la legítima i prou, com ha especulat CARBONELL, M., 2007-2008, p. 68, partint del supòsit de la bona situació econòmica de la seva mare, Caterina Frontera (+ ca. 1469). Aquests darrers fills van rebre d'ambdós progenitors llegats i drets –sobre el que es podia obtenir finalment del plet de la Llotja?-. Al respecte ROSSELLÓ VAQUER, R., 1979, p. 5, n. 11. Els bens de Frontera potser no devien ser tants, car per a afrontar el dot de la seva filla Agnès el 1456, els fills grans de Guillem, és a dir, els germanastres de la noia, van haver d'empenyorar la casa familiar al carrer de l'Almudaina. Significativament en idèntica data, els mateixos fills van retornar al convent de Sant Domènec el camp dit "el fossar dels Jueus", per a no haver de pagar el cens que el gravava. Vistes aquestes actuacions, hom pot pensar que les altres antigues propietats de Guillem potser s'havien anat liquidant abans, encara que no s'hagi trobat fins ara el rastre documental d'aquestes operacions, perquè la casa familiar acostuma a ser en tots els temps la darrera de les propietats que es posa a perill, màxim quan encara hi ha fills joves, com era el cas, almenys, d'una altra filla de Guillem, que el 1469 tenia uns vint anys i no s'havia pogut casar per falta de dot. Vegeu més endavant la n. 19 i també l'Apèndix Documental, doc. núm. 4, folis 173-174. Vegeu també BAUZÀ ADROVER, C., 1921, III, p. 97.

⁵ PIFERRER, P. i QUADRADO, J. M^a, 1888 (1969), p. 924. Sobre les gratificacions habituals als mestres majors de la seu de Mallorca del segle XIV, com cabrits i capons per Pasqua i per Nadal, entre d'altres, DOMENGE MESQUIDA, J., 1997, p. 222 i 223.

⁶ Antoni deu ser el mateix personatge que va aconseguir la intervenció del Magnànim el 1450, segurament amb la mitjanceria del seu oncle, per tal que li paguessin l'obra que va fer, juntament amb Huguet Barxa, a l'església de Santa Maria dels Àngels de Palma, situada fora muralles. Hom l'ha suposat fill d'un germà de Guillem que també es deia Antoni. Al respecte, ROSSELLÓ VAQUER, R., 1984, s. p. i CARBONELL, M., 2007-2008, p. 65-67.

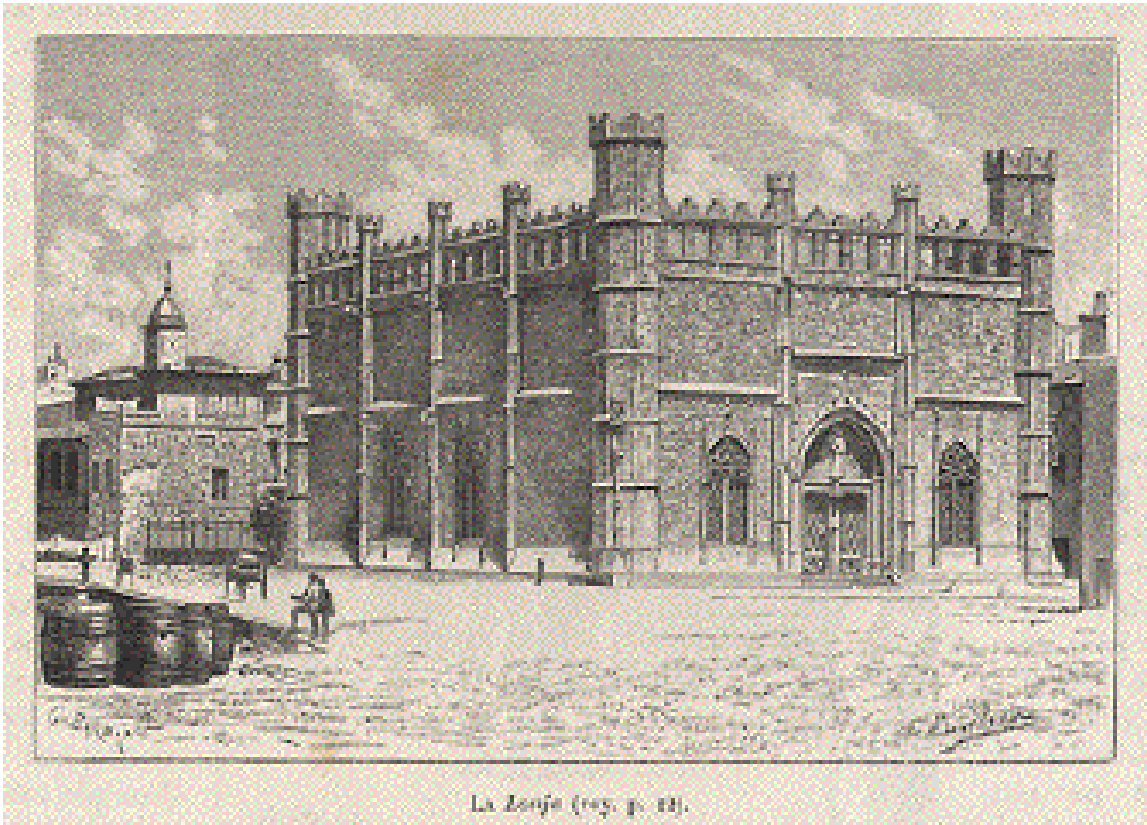
⁷ LLOMPART, G., 1973, p. 86, 100 i 101. L'església esmentada, annexa al convent agustiniana de Palma, va ser coneguda des del segle XVIII per l'advocació de Nostra Senyora dels Desamparats. Segons CARBONELL, M., 2007-2008, p. 65, Miquel, el successor del mestre en les obres de l'església de Nostra Senyora de la Gràcia i també de la Llotja, com es veurà, era fill del cosí

Portada del lligall del plet de la Llotja

Miquel, documentat el 1397, quan treballava al costat del jove Guillem i del seu pare Antoni tallant pedra per a la catedral.

La Llotja. Façanes meridional i oriental i porta principal amb l'àngel de la mercaderia

En allò que es refereix a l'obra de la Llotja, sabem que la intervenció directa de Sagrera ja havia finalitzat abans, a partir del 13 d'agost de 1446, és a dir, uns quants mesos abans que fos requerit per a anar a Nàpols, quan l'artista va acordar-ne la conclusió amb Guillem Vilasclar i Miquel Sagrera "segons la mostra", és a dir, segons el seu propi projecte.⁸ Aquests personatges havien estat estretament lligats a les seves empreses i, en concret, el segon també havia col·laborat en aquesta obra a les seves ordres al llarg de dotze anys, mentre un germà de Guillem, Cristòfol Vilasclar, va declarar en el plet haver après l'ofici amb el mestre i haver treballat a la Llotja durant vint-i-quatre anys.

Per a fer-se'n càrrec, Guillem Vilasclar i Miquel Sagrera havien de percebre el crèdit que li restava a Guillem Sagrera contra el Col·legi de mercaders, fins a les quantitats de 675 lliures pel que fa a la Llotja i de 110 pel que fa al paviment i clavegueram del porxo de la plaça del Moll. Guillem els hi va deixar diverses eines de l'obra i de la pedrera, elements de corderia i un carro i els hi va donar la "pedra axi obrada com no obrada qui es en la dita Lotga e plaça de aquella e dalt en la terrada de la dita Lotga e per semblant la pedra per lo dit porxo tallada qui es en la dita plaça..."⁹

En algun moment s'ha dit sorprenentment que Sagrera no es va queixar mai en el transcurs de les obres dels problemes derivats del finançament de l'edifici mercantil.¹⁰ Els fets recollits a la documentació demostren clamorosament el contrari.

La renúncia de Sagrera el 1446 palesa la seva impossibilitat de tirar endavant l'obra personalment, perquè es devia trobar assetjat pels creditors, com ho prova el fet que des de 1443 no havia percebut ni una sola lliura pel seu treball.¹¹

A més hi ha una reclamació de l'artista prèvia al plet vehiculada mitjançant una carta del rei al Col·legi de mercaders el 1447.¹²

⁸ Sobre la nissaga dels Vilasclar, BARCELÓ, M., 1993, p. 127-140.

⁹ FRAU, A., 1885, 14, p. 3-4; 1886, 29, p. 5. Una època datada el 13 de desembre de 1448 es refereix a diverses quantitats percebudes per aquests personatges pels treballs a la Llotja. MANOTE CLIVILLES, M. R., 1994, v. I, p. 462-463, n. 31. El 19 de març de 1451, Guillem Vilasclar va acordar amb els defenedors del Col·legi fer la traceria de dues finestres i la traceria i mainells de les altres quatre restants, segons la mostra presentada i segons les havia començat Guillem Sagrera, a canvi de 280 lliures. FRAU, A., 1885, 14, p. 4; 1886, 29, p. 5-6.

¹⁰ CARBONELL, M., 2007-2008, p. 69,75, per tal de relativitzar el daltabaix econòmic sofert per Guillem Sagrera en l'obra de la Llotja, val a dir a contracorrent respecte de la historiografia del tema: "...la ruïna dels Sagrera és una exageració, si no un mite..."

¹¹ Consta que Alfons el Magnànim es va adreçar al governador de Mallorca exigint que l'artista, que es trobava a Nàpols, no fos molestat pels seus creditors a través de la seva muller i fills, que romanien a l'illa, i això devia estar passant encara el 1450, quan es va produir la intervenció del rei. Sobre les diferents mesures de protecció del monarca a Sagrera i la seva família, MANOTE CLIVILLES, M. R., 2009, p. 167-191. Pel que fa a la consignació anual, a més dels darrers anys, Sagrera tampoc va poder cobrar res o gairebé res el 1435, el 1439 i el 1440 o bé va rebre una consignació molt minsa durant un seguit d'anys a causa tant dels interessos que havia de pagar, com dels nous pactes relatius a les quantitats que havia de cobrar cada any, que s'examinaran més endavant i que daten de 1433 i de 1440. Vegeu Apèndix Documental, doc. núm. 2 i 4, folis 145 i s.

¹² ROSSELLÓ VAQUER, R., 1979, p. 5. Entre la carta reial de 1447 i la incoació del plet consta a més a més una petita reclamació dinerària documentada el 1448, publicada per ROSSELLÓ VAQUER, R., 1984, s. p.: "1448, 21 d'agost. Antoni Sagrera, mercader, fill i procurador de mestre Guillem Sagrera, ara resident a Nàpols, vol cobrar dels mercaders 95 lliures que deuen al seu pare. ARM, prot. Bernat Contestí, f. 74 v. ".

Interior de la Llotja

Finalment la situació va desembocar en un litigi llarg i tortuós, l'expedient del qual informa de les nombroses dificultats financeres de l'artista. El fruit del desenllaç d'aquesta acció judicial no va arribar en vida de Guillem Sagrera, ni en la dels seus fills i néts, que van continuar pledejant contra el Col·legi de mercaders, sinó que va afavorir als seus besnéts.¹³

Si el que recull la documentació té aitals envergadura i transcendència, és inevitable suposar que prèviament es devien mantenir entre ambdues parts nombrosos intercanvis d'opinió, intents d'avinença i discussions, tot plegat de caràcter verbal sense plasmació concreta en la documentació, dels quals finalment l'artista no en va obtenir satisfacció.

Un cop a Nàpols, el monarca es va interessar ben aviat pels problemes econòmics del mestre derivats de l'obra de la Llotja. La primera lletra d'Alfons al respecte, ja esmentada, porta data de 10 de setembre de 1447 i s'adreça als defenedors de la mercaderia de la ciutat i regne de Mallorca.¹⁴ Hi va plantejar la necessitat de compensar Sagrera de les seves pèrdues, estimades en 3000 lliures, "perquè rahó vol que lla on lo dit mestre Guillem deu ghuanyar e li deurien dar guany no hi perda".

¹³ MANOTE CLIVILLES, M. R., 1986, p. 588.

¹⁴ En el segle XV dos mercaders del Col·legi exercien com a defenedors. S'encarregaven, entre d'altres tasques, del cobrament del aranzel del diner per lliura de mercaderia entrant o eixint de l'illa. El defenedor major tenia sota la seva responsabilitat la conservació del moll i el menor la de la Llotja i els seus jardins. Aquests càrrecs es renovaven anualment i estaven vinculats per elecció als jurats de la Universitat. Al respecte BINIMELIS, J., 1927, p. 410-411 i URGELL HERNÁNDEZ, R., 2000, p. 19-20. Juntament amb els mercaders operaris constituïen la Comissió de fàbrica, que vetllava pel progrés i la bona execució de l'obra de la Llotja segons els pactes acordats. Per a diferents aspectes del càrrec de defenedor, RIERA FRAU, M., 2003, p. 34-35.

Al mateix temps el rei va recordar que el finançament de l'obra provenia d'un impost cedit per la corona i va advertir "...si en açó dilataveu donar obra ab effete, nos serà necessari, per descàrrech nostre, manar que al dit mestre Huillem sia feta justícia que les dites tres milia lliures del dret del diner per lliura, lo qual nos per la obra de la dita loga vos atorgam ab intenció de esser pagats los treballants...".¹⁵

L'evident conflictivitat que va culminar en el plet arrencava lògicament de les condicions econòmiques del contracte definitiu per a la construcció de la Llotja, signat l'11 de març de 1426 entre els mercaders i Sagrera, com es veurà tot seguit.¹⁶

Val a dir abans de res que, tot i el contracte de 1426, Sagrera va treballar en aquest edifici almenys des de 1421, sota algun tipus de pacte les condicions del qual es desconeixen fins ara. La clàusula quarta de la concòrdia de 1426 estipula en conseqüència que Sagrera havia de continuar i acabar l'obra en la forma que va ser començada i d'acord amb les mostres que ell mateix havia lliurat.

Cal constatar d'entrada l'aparent lentitud del procediment, ja que des de 1421 almenys l'arquitecte va treballar en la Llotja, tot projectant i elaborant propostes, calculant pressupostos i iniciant les tasques corresponents, però ara com ara no consta que passés contracte fins cinc anys més tard, seguint, però, les mostres presentades inicialment a les quals ja s'ha fet al·lusió, segons diu el text del dit contracte i un document posterior datat el 1444 i complementat el 1445, que serà comentat més endavant.¹⁷

Abans que es conegués el detall del plet, se sabia d'aquesta situació gràcies a un parell de documents, com el publicat per l'admirat Gabriel Llompart, que porta data del 28 de juliol de 1421, és a dir, cinc anys abans de la signatura del contracte definitiu, on Guillem és esmentat "mestre maior de la obra de la lotga qui's fa en la plassa de la Botaria de Mallorca". Aquest instrument va ser estès a propòsit de la fugida d'un col·laborador francès de nom Pere Autor.¹⁸

---

¹⁵ ROSSELLÓ VAQUER, R., 1979, p. 5. El diner per lliura de mercaderia entrant o eixint de l'illa, que el rei permetia cobrar als mercaders, es va instituir per a la defensa marítima i la bona conservació de la mercaderia. Amb el sobrant s'havia de construir una llotja que havia d'ennobrir la ciutat i la professió. L'autorització d'aquest arbitri es troba a l'article sisè del projecte de reforma de la Constitució del regne de Mallorca. Va ser aprovada pel General i Gran Consell del Regne, i presentada a l'aprovació de Martí l'Humà l'any 1409 pel comissionat per la Universitat de Mallorca, Arnau Albertí en els següents termes: "pugan imposar un victigal de malla o diner per lliura sobre totes mercaderias de privats o estranys intrants o exints del Regne los emoluments del qual dret reeban los mercaders per ço quels sia vist per deffensio de les mars e bon estament de la mercaderia, e per ço quels sobrara puxan fer e obrar Lotge...". La resposta aprovatòria del monarca va ser ratificada el 23 de març de 1409 davant del notari reial Bartomeu Grau. JOVELLANOS, G. M. DE, 1945, p. 88 i 89.

¹⁶ Apèndix documental, doc. núm. 1. FRAU, A., 1885, 22, p. 4-6, probablement va dur a terme la primera transcripció del contracte fidel a les llengües en què va ser escrit, és a dir, llatí i català. Anteriorment entre altres, JOVELLANOS, G. M. DE, 1835, p. 19 i s., que va traduir al castellà un extracte del document i LLAGUNO, E., 1829, v. I, apèndix XXIX, doc. 2, p. 276, que va oferir la transcripció en llatí i castellà, és a dir, traduïnt a aquesta darrera llengua les parts escrites originalment en català.

¹⁷ Es tracta del contracte d'avinença de 1445 entre els mercaders i Sagrera per unes obres en el coronament de la Llotja no previstes en la concòrdia de 1426. FRAU, A., 1885, 14, p. 3; 1886, 25, p. 4-6: "...les quals obres son mes avant que no eren en la mostra per ell en lo comensament de la fabrica de la Lotge al dit Collegi lliurada, ne en los capitols entre lo dit Collegi e ell concordats...".

¹⁸ LLOMPART, G., 1973, p. 18. La importància del text és múltiple: situa Guillem Sagrera treballant a la Llotja cinc anys abans de la data del contracte definitiu i informa del nom d'un

L'altre document datat el 1469 clarifica millor la qüestió i va ser publicat el 1882. Informa que Sagrera va iniciar l'obra de la Llotja cap a 1421 en qualitat d'arquitecte i que el 1426 va assumir-ne a més la responsabilitat financera i va prendre l'obra a escarada.¹⁹ Per tant, el canvi pel que fa a les condicions econòmiques de l'artista sembla l'única explicació plausible en relació amb la capitulació formalitzada després de cinc anys de treballs a la Llotja.

El 28 de juny del mateix any 1426, en què es va firmar el contracte definitiu, Sagrera va signar una àpoca pel cobrament de la quantitat de 53 lliures, 13 sous i 3 diners, corresponent a materials i jornals, emprats i fets en l'obra de la Llotja abans de la signatura del nou compromís assumit pel mestre com arquitecte i contractista.²⁰

Condicions econòmiques del contracte de la Llotja de Palma de 1426

El desconeixement de la primera fase dels treballs contrasta amb allò que va succeir a partir de 1426, començant pel contracte d'aquest any, les condicions del qual van ser establertes minuciosament.

Guillem Sagrera va escometre una empresa de gran volada per la importància de l'obra i la notorietat dels clients. Com a contractista es va fer càrrec de tota la despesa – materials, transport de la pedra, obrers...-, excepte allò que es referia a la fusteria i la serralleria –clàusules tercera, cinquena i onzena-. El preu alçat de la contracta a escarada de l'obra, que es comprometia a finalitzar en 15 anys, era de 22.000 lliures mallorquines, suma molt considerable.²¹

La forma d'efectuar-se el pagament era la següent: a excepció de 150 lliures anuals que el Col·legi es reservava per a les seves necessitats, Sagrera havia de percebre "lo preu per lo cual heuran venut lo dret del diner de la mercaderia per lo dit Col·legi mercantil, imposit sobre todas las ropas é mercaderias intrants é exints en é de la dita isla de Mallorca...lo cual preu del dit diner...lo dit Guillerm haya de rebre tots anys en pago é satisfacció de las ditas vint dos millia lliuras, tant é tant longament astro etant lo dit Guillerm sia integrament é cumplida pagat é satisfet en todas las ditas vint dos millia lliuras; declarat emperó, é convingut, que lo dit Guillerm dege é sie tengut del seu propi, metre quascun any en la dita obra de la dita Lotge, sincentas lliuras de la dita

---

col·laborador francès del mestre, Pere Autor, desconegut fins aquell moment i ben apreciat per Sagrera segons sembla, ja que va garantir 10 lliures destinades a roba pel seu ús. Lògicament Sagrera va fer palesos el disgust i els perjudicis que li reportava la seva marxa. A més a més, hom pot especular sobre la hipotètica formació d'un equip de col·laboradors, que tal vegada haurien acompanyat Guillem Sagrera des del Rosselló quan va decidir tornar a Mallorca cap a 1420. Sobre el període rossellonès de Sagrera, vegeu MANOTE CLIVILLES, M. R., 2013, p. 2-61.

¹⁹ El document va ser unit al plet el 1505 i correspon als folis 173 i s. de la causa -Apèndix documental, doc. 4-. Va ser publicat aïlladament per BONET, M., 1882, p. 195-197 i posteriorment va ser reproduït per FRAU, A., 1885, 23, p. 6 i 7, per tal de completar el *Corpus* documental sobre la Llotja que mirava de reunir. És possible que tant el document de 1469, com les seves Cartes de pagament es basessin en les dades que conté el plet, però no és segur i també podria tractar-se d'altra documentació.

²⁰ MANOTE CLIVILLES, M. R., 1994, v. I, p. 409 i v. II, p. 758.

²¹ Respecte dels terminis per a la conclusió de la Llotja, es va establir que els treballs "fins a la cuberta de las voltas inclusivament" es farien en 12 anys. L'edifici havia de mesurar 8 canes de Montpeller d'alçada des del paviment fins a les claus de volta. Els tres anys posteriors s'havien de dedicar als treballs de sobre la coberta: torres, merlets, etc. –clàusules primera i segona-.

moneda, mes avant de assò que reebrá quascun any del dit preu del dit diner” –clàusula dotze-.²²

El compromís era enorme. Sagrera es va lligar per molts anys i això requeria una organització complexa del seu obrador, que, podia rebre altres encàrrecs a més dels que ja tenia confiats.²³

Va assumir personalment una gran carga financera i un esforç comptable considerable, car havia de rebre el preu pel qual era subhastada la recaptació de l'aranzel autoritzat pel rei Martí el 1409, exceptuant les retencions col·legials. Davant del caràcter variable del ingrés, que depenia del preu final de la subhasta, estava obligat a afrontar quotidianament tota la despesa, mentre no li arribaven els diners. Aquest import se li havia de liquidar cada any durant el temps necessari per a cobrir la quantitat global pactada, sense l'establiment de cap termini. En canvi sí s'especificava que l'artista tenia de coll 15 anys per acabar l'edifici i a més havia de posar a l'avançada 500 lliures pròpies anuals -clàusula dotzena del contracte-. Es desprèn que, si la despesa anual sobrepassava les 500 lliures, segons el ritme a que fes avançar la feina per a acomplir els terminis, també havia d'avançar els diners de més que gastés, esperant que el preu de la subhasta li cobris o acumulant el deute en el temps amb els interessos corresponents.

Es va acordar que Sagrera havia de retre comptes al Col·legi setmanalment o mensual. I hom suposa que també tenia dret de supervisió de la gestió dels compradors del diner,

²² Apèndix Documental, doc. núm 1. La quantitat de 150 lliures que el Col·legi podia retenir es va anar incrementant i amb el temps aquest augment devia contribuir negativament a la liquiditat del mestre, de sosteniment difícil a causa del sistema de finançament establert: l'any 1432, quan el Col·legi ja es reservava 200 lliures des de 1429, va passar a percebre altres 8 lliures més, per a reparar el far de Portopí (Apèndix Documental, doc. núm. 4, folis 43-45). El mateix any Sagrera va autoritzar la retenció de 85 lliures més amb la mateixa finalitat (foli 47 del plet). El 1433, quan el Col·legi ja es reservava 232 lliures, s'exposa que no li bastaven –“*quod ille ducente triginta due libre...non sufficiunt dicto Collegio ad solvendum onera...et sit dicto Collegio necessarium habere pecunia pro ex solvendis expensis per dictum Collegium factis*”. Sagrera va acceptar la retenció de 244 lliures (foli 48-49 del plet), en lloc de fer valdre des del primer moment i de forma inflexible la lletra del contracte, com van fer els mercaders envers ell en tot moment. És per això i per altres detalls continguts en el plet que en alguna ocasió i respecte de l'afer de la Llotja en concret l'he titllat d'ingenu enfront la corporació mercantil i ho reitero, sense arribar a la desqualificació excessiva d'“un excel·lent arquitecte i un pèssim mercader”, perquè el conjunt de la seva carrera ho desmenteix - CARBONELL, M., 2007-2008, p. 71-. A partir del nou pacte de finançament establert el 1433, que, com es veurà, només li permetia a l'artista cobrar 1238 lliures anyals de consignació, fos quin fos el preu de la subhasta, les quantitats que va percebre el Col·legi es van incrementar extraordinàriament. FRAU, A., 32, 1886, p. 11-12, Apèndix Documental, doc. núm 4.

²³ Val a dir que això el va obligar en una ocasió a haver de paralitzar les obres de la Llotja. El 29 de juny de 1436, els defenedors del Col·legi i l'artista van acordar que aquest darrer renunciava a cobrar la part proporcional de l'impost consignat durant el temps que havien durat els treballs que va realitzar per a la Universitat de Mallorca, és a dir, sis mesos entre setembre de 1435 i febrer de 1436. Així mateix, Sagrera es va comprometre a cobrar només 60 lliures mensuals durant el temps necessari per a finalitzar aquests treballs per a la ciutat, dels quals havia de retirar una part del seu equip a partir de l'1 de març per tal de prosseguir les obres de la Llotja, llavors aturades. FRAU, A., 1885, 14, p. 2-3; 1886, 25, p. 3. Tanmateix, les cartes de pagament publicades pel mateix FRAU, A., 1886, 32, p. 12, indiquen que el 1435 la consignació rebuda per l'artista va ser 0. Apèndix Documental, doc. núm. 2. Una època de la mateixa època, on Guillem va reconèixer el cobrament de 120 lliures, és a dir, el pagament a l'avançada dels dos primers mesos següents de feina a la Llotja, és indicatiu dels problemes de tresoreria que l'afectaven. Al respecte, MANOTE CLIVILLES, M. R., 1994, v. I, p. 412 i v. II, p. 760-761. Vegeu també més endavant la n. 64.

que es donava en públic encant. –clàusula tretzena i catorzena-.²⁴ La recaptació la duïen a terme els dits collidors.

Pràcticament tot els estudiosos han convingut que assumir les condicions exposades era temerari. Les següents paraules de Gabriel Alomar són representatives d'un corrent d'opinió quasi unànime: “el contrato era ciertamente leonino en favor del Colegio de Mercaderes que, como las grandes entidades económicas de todos los tiempos, se aseguraba contra todo riesgo. De acuerdo con el contrato, el Colegio no podía nunca perder. Y Sagrera...se hallaba comprometido por una desorbitada garantía, podía perderlo todo”.²⁵

Des del punt de vista del fet artístic cal valorar com a contrapartida que Sagrera tenia plena potestat sobre materials i obrers i podia exigir la qualitat que estimés. Per tant, estem davant d'un cas poc habitual de responsabilitat total d'un artista en una obra completa i de tanta importància.

Dos pactes establerts el 1433 i el 1440 respectivament van agreujar les disfuncions del sistema de finançament de la Llotja en perjudici de Sagrera, en ser modificats substancialment els acords sobre els diners que Guillem Sagrera havia de percebre cada any. M'hi referiré amb més detall, però, en tractar del plet.²⁶

El mateix dia que es va firmar la concòrdia de 1426, Guillem Sagrera va rebre una certa quantitat per a prosseguir els treballs, sobre la qual hi ha divergències: 1000 o 1100 lliures.²⁷

Més endavant, el 31 de maig de 1445, fora de contracte, Guillem es va avenir a cobrar 1850 lliures per unes obres, el preu de les quals ell va estimar en 1942 lliures. Aquests treballs corresponien “a dalt la terrada de la dita Lotja” i s'havien fet amb el consentiment dels defenedors d'aleshores, tot i que no estaven previstos en la mostra lliurada. Es tractava per tant d'una modificació del projecte inicial, que s'examinarà més endavant i que, tal vegada, no va arribar a cobrar.²⁸

És innegable que els mercaders, amb la seva natural experiència, van vigilar i documentar la comptabilitat de l'obra amb tota la minuciositat i l'atenció possibles i van actuar en conseqüència. Per exemple, a més dels sis mesos i escaig durant els quals Sagrera va fer uns treballs per a la ciutat entre 1435 i 1436, incidència a la qual ja m'hi

²⁴ Sagrera fins i tot va fer de comprador del diner, segurament amb l'objecte de millorar-ne la gestió, els anys 1427 i entre 1430 i 1434. Apèndix documental, doc. 2 i 3.

²⁵ ALOMAR, G., 1970, p. 129.

²⁶ Apèndix Documental, doc. núm. 4, folis 26- 26 vº, 32, 50 i 51. MANOTE CLIVILLES, M. R., 2009, p. 179.

²⁷ La quantitat va pujar a 1000 lliures, segons FRAU, però segons el plet van ser 1100. Efectivament, en els folis 29 i 146 del plet, entre altres, s'observa que la xifra darrerament esmentada va ser la primera que va percebre Guillem Sagrera. No és l'única diferència que es dona entre les esmentades Cartes de pagament d'en FRAU i el contingut del plet. Vegeu l'Apèndix Documental, docs. núm. 2 i 4.

²⁸ Aquesta variació del projecte va tenir un llarg recorregut en el plet, en forma de reclamació dels mercaders, com es veurà. Les 1850 lliures constaven en el deure dels llibres dels Sagrera anys després i el Col·legi al seu torn també reconeixia la quantitat en el deure de la seva comptabilitat (folis 42-43): “Mes ha haver per aquella obra affagi a la dita Lotje ço es fer lo finestratje a creximent de torres e los caragols en les torres de la part de la mar per tot Mil DCCC L lliures les quals li foren adjudicades per certes persones havent potestat del Consell com appar per carta feta en poder del dit Bernat Sala notari e scriva del dit Col·legi en lo mes de juny del any Mil CCCXLIII ...MDCCCL Lliures”. Tanmateix, FRAU, A., 1886, 32, p. 13, va donar per fet que Sagrera va cobrar aquesta quantitat el 31 de maig de 1445.

he referit, també van aturar la consignació en altres moments, segons es refereix a les Cartes de pagament publicades per en Frau, on s'observa que Sagrera no va cobrar en el moment de la liquidació del preu de la subhasta de l'impost del diner, que normalment es feia en el mes de setembre, durant els anys 1435, 1439 i 1440.²⁹ O bé se li va minorar substancialment la consignació l'any 1437 quan només va cobrar 698 lliures de les 1238 pactades, perquè en devia 540 (preu de la subhasta 1503). El 1438 tan sols va percebre 374 lliures perquè la resta fins a 1238 també les devia (preu de la subhasta 2000). L'any 1442 només va rebre 360 lliures, en lloc de les 500 que li tocaven (preu de la subhasta 1900). No hi ha dades corresponents al període 1443-1444 en la comptabilitat d'en Sagrera; segons Frau, no va cobrar res. Vista la tendència dels darrers anys, cal suposar que la consignació a l'artista va tornar a ser inexistente l'any 1445. Finalment l'artista va plegar el 1446.

Condicions tècniques del contracte de la Llotja de Palma de 1426

El coronament de la Llotja vist des de la teulada

Tan sols faré esment en aquesta ocasió d'aquells aspectes que van resultar conflictius, segons s'observa en el plet, o que van ser objecte de variacions en el transcurs dels treballs, sempre en matèria d'arquitectura.

Pel que fa als materials, es va especificar que s'havia de fer pràcticament tot l'edifici de pedra de Santanyí, una de les pedres més reputades de Mallorca i, sens dubte, un dels materials més emprats per Guillem Sagrera, encara que només féssim atenció al fet que la va utilitzar també a Nàpols, quan va treballar al Castell Nou d'Alfons el Magnànim.³⁰ El rei hi va consentir i sens dubte la talla i el transport de pedra a Nàpols van suposar una font d'ingressos important per a la família i alguns col·laboradors de Sagrera.³¹ La pedra de Santanyí s'havia d'utilitzar a la Llotja fins i tot

²⁹ Cal recordar que només durant una part de l'any 1435, en concret quatre mesos, Sagrera va treure el seu equip de la Llotja en treballar per a la ciutat, però no va percebre res en la consignació de la totalitat de l'any.

³⁰ Sobre la pedra de Santanyí, vegeu entre altres FULLANA LLOMPART, M., 1985, p. 19-22.

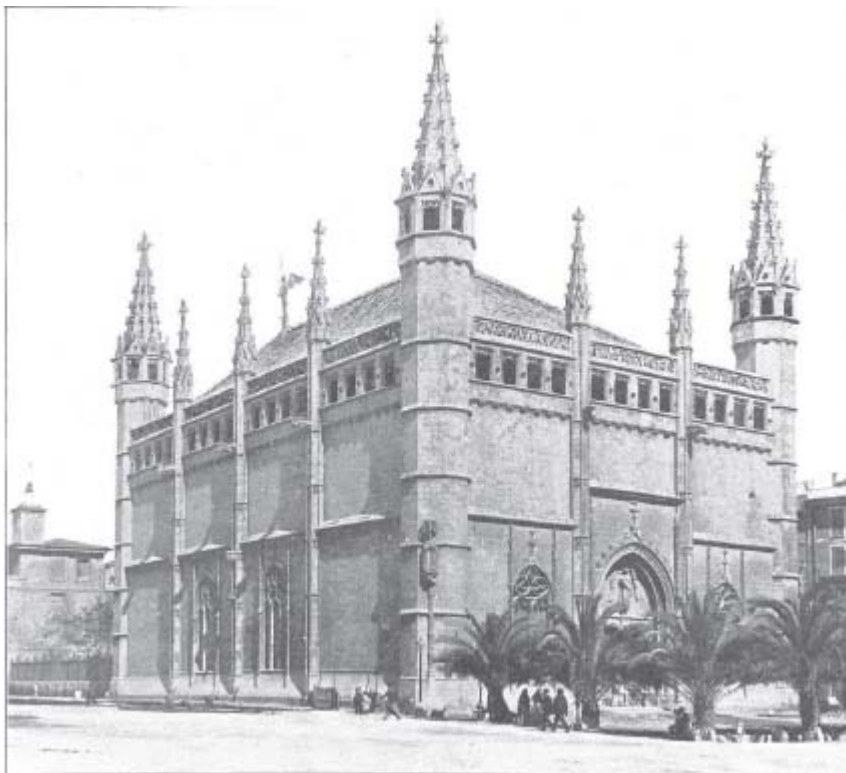
³¹ Al respecte, MUNTANER BUJOSA, J., 1960, p. 615-630 i ROSSELLÓ VAQUER, R., 1972, 1975, 1976, 1984.

per a “empeimentar” l’edifici.³²

Pel que fa a la coberta, s’havia de trespolar i el material emprat per a les pendents o plementeria havia de procedir de Solleric, car resultava indicat per la seva textura i lleugeresa.

També es va especificar el dimensionat de l’obra, però tan sols pel que fa a l’alçada interior, que es volia de 8 canes de Montpeller, com ja ha estat dit.³³

Rubió i Bellver, dibuix de la Llotja amb l'especificació de tal com hauria de ser. *La Il·lustració Catalana*, 108, 1905

En la clàusula onzena es va acordar que les torres angulars s’havien de cobrir amb “capell de pedra haguts; e dalt en quescun dels dits capells hage un pom...e que lo mur qui incircuirà toda la Lotga dalt sie ab claraboyes”. La Llotja no ha presentat mai aquesta solució pel que fa a les torres i algun sector de la crítica se n’ha felicitat explícitament de la variació introduïda per l’arquitecte, que potser va projectar inicialment aquests elements suggestionat per paisatges europeus septentrionals, coneguts del Rosselló estant.³⁴

³² Si es fa atenció a la documentació relativa als anys 1439 i 1440, que es refereix a la talla de pedra destinada al paviment de la Llotja, s’infereix que es va voler introduir un bell efecte cromàtic, tot ordenant l’extracció de pedra més “vermella que blanca” de la pedrera de Morneta a Rubinis –Binissalem– per part de Cristòfol Vilasclar i de pedra negra per part d’Antoni Sagrera. FRAU, A., 1885, 14, p. 3; 1886, 25, p. 3 i 4, i MANOTE CLIVILLES, M. R., 1994, v. I, p. 463 i v. II, 763. No sembla que el projecte reeixís car en el plet se li va reclamar a Sagrera el paviment de Santanyí.

³³ La mida de la cana de Montpeller és variable segons les fonts i sembla que podia anar dels 2’10 m, passant pels 2 m fins arribar als 1,98 m. Si s’utilitza l’equivalència esmentada per PONSICH, P., 1953, p. 163, de 2 m, l’alçada interior de l’edifici havia de ser de 16 m. CARBONELL, M., 2007-2008, p. 71, n. 92, va calcular l’alçada de l’edifici en 15,60 m, basant-se en els plànols de G. ALOMAR.

³⁴ A tall d’exemple sobre un determinat estat d’opinió de la crítica, ALOMAR, G., 1970, p. 124, va dir al respecte: “acostumbrados como estamos a ver el paralelepípedo apaisado de la Lonja con

Per últim, en una de les torres s'havia d'habilitar un espai per a la instal·lació d'un rellotge. Veurem més endavant el grau d'acompliment dels acords enumerats sumàriament.

El plet entre Guillem Sagrera i el Col·legi de Mercaders de Ciutat de Mallorca ³⁵

Dels pactes de 1426 es pot dir que amb les condicions estipulades era molt difícil arribar a bon port tant pel que fa a l'obra, com pel que fa a l'empresa Sagrera.

En aquest sentit cal posar de relleu que la professionalitat del mestre es va imposar a les dificultats i que, sense deixar de buscar sortides a l'asfixiant problema econòmic, va cercar la manera de dur l'obra a la seva quasi culminació, fins i tot, paradoxalment, mitjançant la renúncia de 1446.

Sobre el plet cal dir que no es va interposar fins l'any 1450, és a dir, més de tres anys i mig després que Guillem abandonés l'execució directa i personal de l'obra de la Llotja i vint-i-quatre anys després que fos signat el seu contracte, el 1426.

S'ha de suposar que durant l'interval, des de 1446 fins a l'inici d'aquesta acció legal, hi devia haver discussions i intents d'avinença entre ambdues parts, infructuosos com ja s'ha dit.³⁶ En tot cas, de Nàpols estant, Guillem Sagrera va decidir recórrer a la justícia i va sol·licitar al rei ajut i mitjanceria en la causa.

Alfons el Magnànim va recolzar en tot moment l'artista -hom coneix quatre cartes del monarca en aquest sentit- i va mirar de pal·liar els greus perjudicis econòmics que per a

---

su casi àurea proporción, nos resistimos a imaginarla en el estilo de las “maisons de ville” de Flandes, erizadas de agujas”. Tant pel que fa a les torres, com també pel que fa a la zona del coronament de l'edifici, s'han pronunciat de forma no gaire coincident diversos autors com PIFERRER i QUADRADO, 1888, p. 835, RUBIÓ i BELLVER, J., 1904 i 1905, p. 406-409, que va arribar a fer un dibuix de la Llotja tal com hauria de ser, i FORTEZA, G., 1934, p. 243. Més recentment, RIERA FRAU, M., 2003, p. 36, que va referenciar les causes de l'emmerletat de la Llotja, i CARBONELL, M., 2007-2008, p. 72-74. Dintre d'un àmbit diferent, el de la influència sagreriana a terres d'Itàlia, cal fer esment en aquest punt del coronament del campanar de l'església franciscana de Santa Maria de Betlem de Sassari, amb terrassa i merlets esglaonats, que s'ha relacionat amb la solució que culmina la Llotja mallorquina. La seva reestructuració entre 1440 i 1465 presenta així mateix altres característiques que el vinculen amb la tradició arquitectònica catalana. Vegeu al respecte SARI, A., 2003, p. 40.

³⁵ A MANOTE CLIVILLES, M.R., 1886, p. 577-578, n. 3, vaig explicar el més important sobre la desaparició durant molts anys de l'incomplert expedient del plet, la seva recuperació i la meua disponibilitat. Vaig haver-hi d'insistir i donar més detalls a MANOTE CLIVILLES, M.R., 2009, p. 172, n. 9, per tal de respondre les acusacions falses i injurioses de CANTARELLES, C., 2003, p. 85. Malgrat haver estat extraviat tant de temps, ja eren conegudes d'antic parts mínimes del document. Forneix, no cal dir, una munió de dades d'innegable interès sobre l'edifici, el seu autor i els procediments de treball de l'època, a més de la problemàtica específica que recull. Pel que fa a les seves característiques, es tracta d'un lligall estès en llatí i català, que consta de 181 folis, alguns dels quals estan escrits per les dues cares. Té una portada que data probablement de 1515, quan el plet va ser reprès a instàncies de Guillem Caldentey. En aquesta portada hi apareix una tosca i inexacta representació de l'alçat de la façana principal de la Llotja i les següents inscripcions: “Magniffici Guillermi Caldentey/ cont/ Magos. Deffensor. Collegii Mercantie/ORIGINALE/In Curia Civili Gubernationis Ma(jorice) Super fabrica excelsis op Logie/ Scriba Johannes Rull not. He respectat tant transcripció del Dr. Sevillano, feta a instàncies del Dr. Sebastián, com la forma en la qual es va foliar.

³⁶ En la relació del “Compte produït per part de Mossen Francesch Sagrera”, on figuren clarament desglossats tots els conceptes, encara hi constaven les 98 lliures, que es van imputar als adobs del pont de fusta, fets el 14 de gener de 1444 –folis 144 i 145 del plet-, quantitat similar, tot i que no igual, a la que va reclamar el 1448 el fill Antoni. Vegeu n. 12.

Sagrera i la seva família es van derivar de tot l'afer, procurant fonts d'ingressos complementaris per a ell i els seus fills, als quals, fins i tot després de la mort del mestre, va mirar d'assegurar el futur. Per tant estem davant d'un cas palès de

devoció recíproca, que pel que fa a Alfons el Magnànim respon ací de forma adient al motiu que acompanya el seu nom.³⁷

L'interès que el Magnànim va demostrar pel tema es reflecteix en el plet en tres cartes datades respectivament el 20 de gener de 1449, el 21 d'octubre de 1450 i el 18 d'abril de 1455. Cal fer notar que amb la primera precisament es va iniciar el famós plet de la Llotja, com ja s'ha dit, i que Sagrera hi apareix citat com "feel mestre major de la obra del nostre Castell Nou de Napols". La darrera és posterior en uns mesos a la mort de Guillem, el novembre de 1454. En aquesta missiva el rei Alfons es va referir als fills i hereus de Guillem Sagrera, recentment traspasat, com a "*fideles nostros filios*" - foli 119-120 del plet.³⁸

La causa va ser incoada el 20 d'abril de 1450, amb la compareixença de Francesc Sagrera, fill i procurador de Guillem, davant del mercader Joan Terriola, a casa seva, tot transmetent-li l'ordre que llegís, es fes càrrec i executés el mandat del monarca contingut en la lletra reial que tenia en el seu poder i que li va ser lliurada amb aquesta finalitat.³⁹ En el mateix acte també va ostentar la representació de Sagrera el notari Jaume Riera –foli 1-.

En el plet apareix reproduïda la missiva reial de 20 de gener de 1449, adreçada als mercaders Joan Terriola i Joan Serralta, als quals el Magnànim comissionava per a jutjar el cas de la Llotja en un termini de tres mesos, amenaçant amb una condemna de dos mil florins, cas que alguna de les parts no s'hi prestés.

Els passatges del plet als quals faré atenció en primer lloc són aquells que expressen els problemes econòmics que van afectar l'arquitecte i el seu equip, després de treballar llargs anys segons les condicions que coneixem. A continuació examinaré els aspectes comptables, per a passar finalment a la informació tècnica sobre l'edifici que el plet proporciona i que, sens dubte, és força interessant.

³⁷ Vegeu la idea d'Alfons sobre la liberalitat dels prínceps, expressada en un document de 1453 relatiu a aquesta problemàtica, segons el qual concedia a Sagrera 70 lliures a l'any de l'arrendament del molí de la sèquia reial de Ciutat de Mallorca per a mantenir la seva dona i la seva família a l'illa: "*...Liberalitatis in principe erga subditos laudatur erga eos pottissimum qui ei continuo inserviunt non enim dubium est quin ipsi subditi aliquo benefficencie munere donati anuo pro utiore ac vehemeciore servicis incumbant simulque ceteri eorum exemplo ad serviendum propensiones raddantur...*". ROSSELLÓ VAQUER, R. 1984, s.p. Vegeu també MANOTE CLIVILLES, M. R., 2009, p. 167-191.

³⁸ Les cartes que figuren en el plet són gaire be totes ben conegudes i han estat àmpliament comentades, encara que una mica menys la corresponent a 1455. Atès que alguns autors, com per exemple JOVELLANOS, van fer constar explícitament en el seu dia que no havien trobat el lligall del plet, sembla que el seu coneixement de les missives procedia d'una altra font. Vegeu entre d'altres, JOVELLANOS, G. M. DE, 1945, p. 94 i 101; LLAGUNO, E., 1829 p. 98, 101 i 280; FURIÓ, A., 1839, p. 286 i s.; DAMETO, J., MUT, V., i ALEMANY, G., 1840, p. 597; PIFERRER, P. i QUADRADO, J. M., 1888, p. 85; BAUZÁ ADROVER, C., 1921, p. 96; WETHEY, H. E., 1939, p. 56; HERSEY, G. L., 1973, p. 82-83.

³⁹ Cal recordar que Terriola va ser un dels defenedors que van subscriure el contracte de 1426 amb Guillem Sagrera.

Sant Marc i sant Mateu, decoració de les portes de les torres S-E i N-E de la Llotja

Sant Joan i sant Lluc, decoració de les portes de les torres S-W i N-W de la Llotja

Aspectes econòmics del plet i algunes contingències

A la carta del sobirà es fa referència a tot allò que Guillem li va exposar a Nàpols, és a dir, que l'artista va treballar durant molts anys amb diversos **"sclaus e famillas seus...a sou seu e dispesa molts e diversos mestres e laborants segons en aquella obra requerit, se es trobat...acabat de destrohir tot sos bens...tant per la dispesa que y ha feta...que es montada ultra les vint e dos milia liures quant encare per diversos interesses que ha pagats perque...les pecunies que li eren assignades no les podia haver al temps degut per que li convenia prendre a aquells diners a interesses** e de aquets interesses ha pagats una gran summa...per les quals rahons lo dit mestre afferma deura cobrar tant per haver pagat e despes mes de les dites vint e dos milia lliures quant per les dits interesses per ell pagats ultra tres milia lliures...Nos ha suplicat...haver respecte a sa vellesa e povresa e a la obra que ha feta..."-folis 1 i s-.

Un cop llegida aquesta carta a Joan Terriola, aquest es va posar en contacte amb Serralta *"socio seu conjudici"* i ambdós es van disposar a obeir el manament reial de procurar justícia –foli 6-. Així el dia 21 d'abril de 1450 van estendre un requeriment als defenedors de la mercaderia que actuaven aquell any per tal que fessin les oportunes al·legacions per a contrarestar els arguments de Sagrera, si ho creien pertinent, en un termini no superior a tres dies.

El 30 d'abril, el notari i procurador de Sagrera, Jaume Riera, va fer una compareixença davant els comissionats per a presentar els quinze llibres de comptes de l'arquitecte i posar aquesta documentació en mans de l'escrivà de la causa, a fi de que la part contrària en pogués obtenir una còpia i procedís a estudiar-la –foli 7 vº-.

El 5 de maig de 1450, va comparèixer el notari Joan Parets, procurador dels mercaders, per a fer les seves al·legacions en dues direccions: per una banda, les que refutaven els arguments sagrerians, i, d'altra, respecte de la presumpta violació dels privilegis de Mallorca que suposava l'ordre reial, segons els quals no podien ser tractats els temes d'àmbit judicial fora del regne, ni estar fora del mateix cap de les parts litigants –folis 8 i s.-: "lo dit mestre Sagrera...ni pot demanar esmena alguna com segons los pactes contenguts en los dits capitols la dita obra stiga a carrech del dit mestre Guillem e encara que mes o menys hi sia stat despes no pot pus avant demanar **ni pot haver interesses alguns com sian stat pagats per anticipacions de pagues demanades e rebudes** per lo dit mestre Guillem Sagrera e per consequent se deuen pagar dels bens del dit Guillem...Per tant los dits defenedors...dihent la dita letra la reyal celsitud salva no haver loch".

El 7 de maig de 1450 va comparèixer Jaume Riera manifestant la falta de raó de les al·legacions contràries pel que fa a la il·legalitat del manament reial fet als comissionats –folis 11 i s.-.

Respecte del tema econòmic, va exposar que el Col·legi no havia complert el pacte del pagament de l'aranzel i que per **"lo cessament de la dita consignació lo dit Col·legi est tingut al dit mestre Guillem en tot dan"**.

Potser es refereix a un problema puntual al qual ja he fet al·lusió: el temps que Guillem va treballar al servei de la Ciutat de Mallorca i va aturar l'obra de la LLotja durant uns

mesos dels anys 1435 i 1436, segons consta en els folis 32-33: “per tant com levaran ma la obra de la Lotje per fer l’arcada a la Riera per manament del Governador e Jurats del Regne de la qual quantitat firmà apocha” l’any 1436. L’època correspon a la quantitat de 120 lliures que l’artista va percebre a l’avançada per a continuar els treballs de l’edifici mercantil a raó de 60 lliures mensuals, diners que lògicament li van ser deduïts pels mercaders. El 1435, però, no va cobrar res, com ja s’ha avançat.

Però més aviat m’inclino per les conseqüències del sistema de finançament i pels canvis en relació amb els pactes del pagament, que ja he esmentat.⁴⁰ La comptabilitat dels mercaders recull que mitjançant dos acords, de 1433 i de 1440 respectivament, es va modificar substancialment allò que s’havia establert sobre els diners que Guillem Sagrera havia de percebre cada any, és a dir, el preu pel qual es venia la recaptació de l’impost del diner per lliura, excepte la part retinguda pel Col·legi per a cobrir les seves necessitats, quantitat que rebia un cop l’any. En lloc d’això, el 1433 es va acordar que Sagrera només rebria 1238 lliures anuals. Per tant, es va prefixar la quantitat al marge de quin fos el preu de la subhasta.⁴¹

Més endavant, el 1440, es va pactar la quantitat de 500 lliures. Segurament aquest segon canvi respon al fet que a Sagrera ja li quedava molt poc crèdit al seu favor en relació amb l’obra pendent de fer i els mercaders li minoraven les consignacions per tal d’allargar-li el crèdit, però alhora les possibilitats d’acabar personalment l’edifici també disminuïen.⁴²

La causa d’aquests acords no s’explicita, però els documents comptables dels mercaders parlen suficientment per ells mateixos. Es tracta de la problemàtica general, cada cop més aguditzada i constrenyedora, exposada en la carta del rei de 1449, on es diu que Sagrera no rebia els diners a temps i que s’havia d’endeutar per a poder afrontar la despesa quotidiana i complir els terminis. Efectivament en el plet hi ha nombroses al·lusions a aquelles situacions en les quals l’arquitecte necessitava cobrar a l’avançada per a fer progressar l’obra i s’endeutava i, per tant, sovint, en arribar el moment de rebre la consignació en el mes de setembre no cobrava res.

No cal descartar que potser també s’hagi de relacionar amb el fet que el mestre es va allunyar de l’obra fent altres treballs forans, com és el cas de Barcelona i Perpinyà, situació a la qual ja s’ha fet al·lusió.

El 14 de maig, el procurador del Col·legi va posar de manifest que no hi havia voluntat d’atendre la reclamació de l’arquitecte per part dels seus representats: “...no es presumidor que lo molt alt senyor vulle que lo contracte de la scarada fet entre lo collegi de la mercaderia de una part e lo dit mestre Guillem de la altra sie revocat porque lo dit Collegi hage pagat mes avant de la quantitat que fou convenguda en la dita scarada que sia rescindit lo contracte...per lo qual es acquirit dret al dit Collegi de no pagar pus avant...**lo dit mestre Guillem...no pot haver sinó cert preu de aquella e si pert o guanya es a son carrech**” –folis 14, 23 vº i s.-.

Segueix una relació de les parts de l’obra que l’arquitecte havia deixat de fer a judici dels mercaders, tot i que estava obligat pel contracte de 1426, qüestió aquesta que s’examinarà més endavant. Prenent com a punt de partida una taxació de les

⁴⁰ Vegeu la n. 26.

⁴¹ Cal parar atenció que l’any d’aquest pacte, 1433, Sagrera va exercir com a comprador de l’impost.

⁴² Apèndix Documental, doc. núm. 4, folis 26- 26 vº, 32, 50 i 51. MANOTE CLIVILLES, M. R., 2009, p. 179.

mancances, es va argumentar com segueix: "...les quals obres totes...havia a fer...lo dit mestre Guillem per **les vint e dos milia liures, los quals ha totes quasi rehebudes e lo que li resta no basta a doscentes lliures e los mancaments de la dita obra munte mes de set o vuyt milia lliures** de les quals es tengut e obligat al dit Collegi. E si lo dit mestre Guillem ha perdut arrendant e comprant lo diner de la mercaderia aço sta a son carrrech, car si hagues guanyat fora a son profit.⁴³ E lo dit diner de mercaderia se venia al mes donant en publich encant. Ni's pot clamar lo dit mestre Guillem que no li sie stat pagat en sos termes lo que haver havia cascun any, car jatsie segons los capitols hagues haver certes quantitats en certs termens apres empero fonch convengut entre lo dit Collegi e lo dit mestre Guillem que **hagues sinch sentes lliures cascun any tan solament** les quals quantitats li son stades pagades en sos termens e no li han mancat segons autenticament se mostra.⁴⁴ **E si lo dit mestre Guillem ha pagat interesses de algunes quantitats aquelles ha pagades per tant com volia rebre l'any mes de les dites cinch centes lliures** e ell de bon grat per haver les dites quantitats anticipades manlevaba aquelles ab los dits interesses e **los defenedors del dit Collegi a suplicacio del dit mestre Guillem li feyen care o seguretad a les dites quantitats** e per conseguint es de raho los dits interesses sien pagats de sos bens e mesos en compte a aquell e no al dit Collegi tingut no era en alguna culpa o triga"-folis 26 i s-.

Per últim la representació dels mercaders va aportar per a que fos unida a la causa "lo compte seguent per lo qual appar lo dit mestre Guillem haver rebudes les dites vint e dos milia liures", sent sol·licitats peritatges tècnics en relació amb les obres estipulades per contracte i no executades –folis 27 v° i s-.

A més de la comptabilitat dels mercaders, és en aquest paràgraf del text del plet que s'acaba de veure on de forma més clara i sintètica s'al·ludeix a tota la problemàtica financera que va enfrontar les dues parts: Sagrera només podia exigir que el Col·legi pagués el que s'havia estipulat en cadascun dels pactes (1426, 1433 i 1440), però va necessitar més diners per a fer avançar l'obra en el temps previst i amb el nivell de qualitat que va determinar. Per tant, es va endeutar amb la garantia del propi Col·legi, arribant a una situació insostenible. Cal tenir present que Sagrera va estimar que el muntant dels interessos que havia pagat pujava a 948 lliures.

Probablement l'aventura en la qual es va embarcar l'arquitecte quan va assumir fins i tot el paper de comprador del diner es pot imputar a una certa desconfiança o al desig de millorar-ne la recaptació mitjançant el seu control directe. Com ha estat dit, sabem

⁴³ En l'argumentari de Sagrera contingut en el plet no he detectat cap queixa sobre els resultats del negoci de comprador de l'impost del diner que va exercir el 1427 i entre 1430 i 1434. En canvi CARBONELL, M., 2007-2008, p. 69 i 71, n. 92, 75, potser motivat per les frases que acabem de veure, va posar l'accent en aquest aspecte com a causa de la ruïna del mestre i també va introduir la sospita que l'artista va calcular un pressupost inflat per l'obra de la Llotja. Encara més, va atribuir a Sagrera el mal costum d'inflar els pressupostos i va esmentar com a exemple la Gran Sala del Castell Nou, el preu total de la qual va ser rebaixat pel mestre en el seu dia a canvi d'un salari per a ell i dos dels seus col·laboradors, després d'una llarga espera per a començar a edificar perquè els materials no li arribaven. A més a més, com a prova, CARBONELL va establir una comparativa ben estranya entre les dues construccions, ja que va partir de situacions heterogènies en basar-se únicament en els respectius preus finals i en els amidaments. Per tant, no va tenir presents altres variables de gran importància, com el fet que a la Llotja Sagrera s'havia de fer càrrec de tota la despesa, com els salaris i els materials -que a Nàpols aprovisionava la Cort- i depenia d'un sistema de finançament disfuncional. Vaig expressar els meus arguments contraris a les conclusions de l'autor esmentat a MANOTE CLIVILLES, M. R., 2009, p. 169.

⁴⁴ No s'al·ludeix per tant al pacte anterior de 1238 lliures, fet l'any 1433.

que se'n va ocupar el 1427 i entre 1430 i 1434.⁴⁵ El fet d'abandonar aquesta tasca pot ser explicat tan sols per hipòtesis: bé perquè el negoci de comprador era subhastat i tal vegada l'artista no hi va poder concórrer, bé perquè va entendre que no pagava la pena assumir l'esforç suplementari que per a ell representava exercir aquesta activitat, ja que no li reportava els guanys desitjats especialment a partir dels pactes de 1433.⁴⁶ Tot i que ho va intentar un any més, el 1434, amb la quantitat prefixada l'any anterior, mantenir-se en el negoci de comprador no tenia sentit.

El dia 19 de juny, el representant de Sagrera, Jaume Riera, va manifestar en relació amb els darrers extrems exposats: "...sobre los pretesos mancaments de la dita obra responnent aquesta part que jatsie algunes coses de les dites obres no sien encara acabades pero llahont li fossen offeretes les despeses per aquells fahedors se offer de acabar aquella, car sens aquelles ha molt mes despes de les dites XXII milia lliures car segons llargament se pot veure en los dits comptes...e jatsia segons los pactes no degues haver pus de les dites XXII milia lliures...lo dit mestre fou molt les e perjudicat e descebut *ultra dimidiam justo precio*" –foli 74 v°-.⁴⁷

Per tant es va invocar per la part demandant el benefici legal que correspon al venedor, propi del dret català -d'origen remot i que va passar a Catalunya a través del dret romà i del dret canònic-, en virtut del qual es pot rescindir un contracte quan la part venedora, o en aquest cas contractada per a efectuar un treball, resultava perjudicada en haver estat assenyalat a l'objecte del contracte un preu inferior a la meitat del que seria just.

⁴⁵ Seguint FRAU, A., 1886, 32, p. 11 i 12, Sagrera va pagar en les respectives sis subhastes les següents quantitats per tenir el dret de recaptació del diner per lliura de mercaderia: 1391 lliures el 1427, 1368 lliures el 1430, 1350 lliures el 1431, 1510 lliures el 1432, 2301 lliures el 1433 i 2312 lliures el 1434, és a dir un total de 10232 lliures, que significa unes 800 lliures menys que la meitat del preu total de la Llotja. L'argumentació de CARBONELL, M., 2007-2008, p. 75, respecte d'aquesta activitat de Guillem va ser: "El cas és que Sagrera...va reeixir a obtenir l'administració del victigal diverses vegades, fins i tot arribant a duplicar ocasionalment la mitjana del preu de l'adjudicació". Cras negoci car el benefici d'un comprador com Sagrera raïa en la diferència entre el preu de l'adjudicació marcat per la subhasta i el muntant impositiu que es recaptava. Tanmateix, Sagrera no va expressar cap queixa en el plet, perquè devia tenir ben assumit el risc. Hi ha algunes coses que criden l'atenció: és curiós el fet que la subhasta es disparés súbitament a l'alça els dos darrers anys que Sagrera va fer de comprador i que les quantitats que va pagar, 2301 i 2312 lliures, només fossin superades un sol any durant el cicle de la construcció de la Llotja, el 1443, quan Daniel Pardo en va arribar a pagar 2450 lliures. També crida l'atenció que es prefixés la consignació a Sagrera l'any 1433 precisament, establint-la en 1238 lliures l'any.

⁴⁶ Apèndix Documental, doc. núm. 2 i 3.

⁴⁷ Va fer referència a aquesta qüestió FURIÓ, A., 1839, p. 150. També CARBONELL, M., 2007-2008, p. 69 i 71, indirectament, quan va entendre que Francesc Sagrera magnificava el problema pecuniari, sense parar esment que no va fer altra cosa que mantenir en el plet els arguments paterns, inclosa la decepció *ultra dimidium justo precio*, establerta en temps de Guillem Sagrera pel seu procurador Jaume Riera. El mateix autor va cometre una altra inexactitud, quan va imputar a Francesc paraules que cal atribuir a Caldentey el 1469:" per causa de la dita obra ha haguda lexar la sua casa e la patria anant en terres estranyes...e axí los infants de aquell son restats sens alguna substància..."...encara que el ploricó també sabia discórrer raonaments més suggestius, com ara qualificar la Llotja de "bella e sumptuosa". En canvi no va fer cap al·lusió a la pobresa exhibida pels mercaders en els foli 9 v°- 10 v°:"...les quals coses son tals que si fossen stades al molt alt Senyor Rey allegades tal lletra (la de 1449) no fora stada atorgada majorment atesa la pobresa e grans carrechs del dit Collegi lo qual per satisfer al honor del molt alt Senyor Rey ha fetes diverses armades e que ha despeses pus de deu milia florins dels quals se son encarregats censals los quals pugen a grans quantitats les pensions dels quals continuadament lo dit Collegi pague e contribuheix ultra la obra de la dita Lotge qui continuadament avança – després de l'abandó d'en Sagrera- e altres diverses carrechs de guardes e fustes de avisaments en tant que envides basta a la despesa e carrech de aquell...". Ací qui va fer el ploricó amb ganes va ser la corporació mercantil.

En els folis 129-131 es va justificar amb els comptes de Guillem Sagrera “la dita decepció *ultra demidiam justı precıı*”, ja que es va argumentar que si el mestre hagués acabat l’obra, aquesta hauria costat trenta y sinch milia quatrecentes e vint lliures...perque es vist que en lo dit contracte **hauria engan o error de tretze milia quatrecentes vint lliures**”, cal suposar lògicament en relació amb les 22.000 pactades.

En el foli 77 consta que la part demandada es va oposar als arguments de la representació de Sagrera “n’is pot pretendre *discepcio ultra dimidium justı precıı*” i es va aferrar al tema de les franqueses del regne, presumptament conculcades.

En aquest punt del plet, dóna la impressió que els mercaders temien per una resolució contrària als seus interessos car van decidir recusar com a jutges Terriola i Serralta: “siats mostrats molt voluntaris contra lo dit Collegi a favor del dit mestre Guillem...havets propalada vostra intenció a favor del mestre Guillem...E tant que appar vosaltres esser evidentment sospitosos en lo dit negoci” –folis 89 i s.-.

Cap imaginar que en haver triat Alfons dos mercaders, és a dir, dos membres de la pròpia institució demandada com a jutges, Serralta i Terriola devien ser objecte de fortes pressions per ambdues parts. D’una banda, pels interessos col·legials dels quals participaven i, d’altra, per el desig de satisfer al rei. Probablement, l’ambient més immediat es trobava fortament intoxicat, ateses la notorietat de l’obra i del seu autor, recolzat pel rei, i la capacitat d’influència del poderós Col·legi, pilar de l’economia mallorquina.

Com és impossible esbrinar si la recusació responia a temors i sospites fonamentats del Col·legi, hom pot suposar també que tal vegada es va tractar d’una argücia legal dels mercaders o fins i tot dels propis jutges per tal d’escapolir-se del compromís. Cal recordar novament que Terriola va ser un dels qui va signar el contracte de 1426 i, per tant, es trobava molt implicat en el conflicte.

El 8 de gener de 1451, el defenedor Raimon Saforteza i un altre, acompanyats del procurador Joan Parets, es van adreçar a l’aula superior del castell reial i van comparèixer davant del governador del Regne de Mallorca Berenguer d’Olms presentant una carta del rei datada el 21 d’octubre de 1450, segons la qual s’apartava del cas als recusats Terriola i Serralta i es va ordenar al governador que es fes càrrec de la causa.

Jaume Riera, procurador de Guillem, es va manifestar d’acord que aquest darrer prosseguís la tramitació en el punt en què es trobava el plet, és a dir, “*in puncto testıs examinandi*”, sol·licitant que es procedís a aquesta part de la investigació –folis 100 i s.-

Durant els següents dies, van prestar declaració els testimonis de la part actora, uns eren col·laboradors de Sagrera, altres simplement veïns del barri.

El 8 d’abril de 1451, Joan Parets va sol·licitar que el plet fos fallat a favor dels seus representats: “*petıt et supplicat sentenciam pro sua parte ferri partemque adversam in omnibus expressis condemnari*” –folis 118 i s.-.

Aquesta petició tan expeditiva, que els mercaders devien veure fàcil d’obtenir en aconseguir la recusació dels anteriors comissionats i en canviar de jurisdicció, no va ser atesa i el plet va romandre en punt mort durant alguns anys.

Per fi, el 16 de març de 1456 es va prosseguir la causa amb una compareixença de Francesc Sagrera, fill de Guillem, davant Joan Armadans, “*militi et legum doctori*”, portant una altra carta del Magnànim, datada el 18 d’abril de 1455, on se li encarregava a aquest darrer la prossecució del procés –folis 119 i s.-. Al respecte cal tenir present: primer, que la defunció de Guillem Sagrera s’havia produït el novembre de 1454. Segon, que la major part del plet que es recull en l’expedient incomplet correspon als anys durant els quals Guillem Sagrera era viu. Tercer, que les diligències practicades més importants corresponen a aquesta mateixa etapa, mentre l’arquitecte vivia.

El 12 de maig següent, va ser Francesc Sagrera qui va sol·licitar al nou jutge una resolució favorable als hereus del mestre traspassat: “...e per vostra sentència definitiva condemnar e condemnat forsar e constrenyer lo dit Col·legi e defenedors de aquell en lo dit nom en dar e pagar als dits hereus en tres milia trescentes quaranta e vuyt lliures salva vostre judicial taxacio” –folis 125 i s.-. Per a justificar la quantitat reclamada va aportar per a que fos unida a la causa el compte “fet per part del mestre Guillem Sagrera” –folis 128 i s.-.

Malauradament la investigació va caure novament en la paràlisi fins l’any 1504. Mentrestant, el 1469, Caldentey va fer un intent d’arribar a un acord amb els mercaders al marge de la causa, adreçant a aquests darrers una petició en nom dels hereus de Guillem Sagrera:⁴⁸ “...prenint a scarada lo restan de la dita lotge que aquella acabas per vint e dos milia lliures e aço ab sperança que acababa una tan gran e bella obra de aquella reportas algun util ab lo qual pogues pasar la sua vellesa prenint empero lo dit Sagrera gran error en ço que havia estimat li es seguit lo contrari, car segons sos comptes se pot veure ultre les dites vint e dos milia lliures de sos bens propis ha despeses en la dita obra sus de quatre milia lliures e tot lo temps de la vida sua treballant en diverses altres obres de la present Ciutat una volta per dar compliment e la dita obra axi com hac feta axi bella e sumptuosa com a quiscun es vist. E finalment por causa de la dita obra ha haguda lexar la sua casa e la patria anant en terres stranyes ço es en la ciutat de Napolis per la obra del Castell nou de aquella en la qual Ciutat ha finit sos dies e axi los infants de aquell son restats sens alguna substancia entre los quals ha una filla de edat de vint anys la qual per fretura de bens nos pot en marit collocar la qual cosa haguera feta lo dit pare de aquella sinó fos stat en la manera desus dita dampnificat. E per tant los fills del dit Mestre Guillem suppliquem les vostres grans savieses com aquells qui havets acostumats a no voler alguna cosa la qual sie a profit e honor del dit Col·legi que redunda en dan e detriment de alguna persona no aixi poch ignoram quant es plasant a Deu una tal obra perque us placia voler fer qualque asmena dels dans desus dits per manera que al menys la dita filla del dit mestre Guillem se pusque collocar la cual cosa sera molt a aquella...” –folis 173 i s.-.⁴⁹

Malgrat que aquesta suplica no va ser atesa en el seu moment, va resultar de gran utilitat el 1505, car va evitar que els fets que havien originat la causa fossin declarats prescrits i que es deixés de tramitar el plet: “*Non possunt predicti magnifici defensores impeti per venerabilem Franciscus Sagrera in et super predictis in presenti processu deductis quem et statim pro illis aliqua potuisset competere accio predicto presbitero illa tamen fuit sublata per legittimam...prescripcionem cum steterit pars contraria per longissimum tempus que omnis accio de jure tollitur que propter hech pars opponens predictam exorsicionem petit supplicat et requirit part adverse audienciam denegari*”. – folis 136 i s.-.

⁴⁸ Sobre el parentiu dels Caldentey amb Guillem Sagrera, ROSSELLÓ VAQUER, R., 1976, s.p.

⁴⁹ Vegeu la nota 19.

El 16 d'abril de 1504 va comparèixer Francesc Sans, procurador de Francesc Sagrera, al·legant que no es podia pretendre que el plet havia prescrit ja que en el temps que es va interrompre –1456- “*ipse discretus Franciscus Sagrera erat minor...et absens presenti Regno...et non habebat pecunias...prosequi et continuari*”, tot sol·licitant la condemna de la part contrària. També va demanar que es designessin relators dels comptes de Guillem Sagrera, atès que els seus oponents curiosament mai ho havien fet –folis 139 i s.-.

En els folis 144 i s. apareix el compte “produït per part de Mosen Francesch Sagrera” i a través dels següents s’observa com la representació del Col·legi s’aferrava a la qüestió de la prescripció de la causa amb la mateixa insistència i obstinació que durant els primers temps ho havia fet en relació amb la presumpta lesió de les franqueses del regne. Davant d’aquesta posició, que cap qualificar d’obstruccionista i dilatòria, els representants de Sagrera i dels seus hereus més tard es van mostrar en tot moment interessats en la prossecució de les diligències, que havien d’ajudar tant a demostrar les seves raons, com a la consegüent obtenció d’una sentència favorable.

Davant la darrera al·legació, la representació de Francesc Sagrera es va defensar novament el 27 de juny de 1505, utilitzant la reclamació de l’any 1469 feta per en Caldentey, que estava en mans del Col·legi, tot demanant que una còpia de la mateixa fos unida a la causa per a que pogués quedar sense base jurídica la petició de prescripció de la part contrària. A continuació, sorprenentment, s’observa que són reproduïdes les declaracions dels testimonis de l’any 1451.

L’expedient queda interromput sobtadament en el foli 181, sense una conclusió lògica i clara.

Van passar encara molts anys fins arribar al final. Sabem mitjançant A. Frau i R. Rosselló el que va esdevenir posteriorment.

Unes cartes reials emeses entre els anys 1507 i 1513, adreçades al lloctinent general i governador de Mallorca, fan referència a que es prosseguia el plet de Guillem Sagrera “*quondam pater predicti Francisci (Sagrera) et avus eiusdem Caldentey*”.⁵⁰

Sembla que l’any 1511, el consell del Col·legi de Mercaders va tractar el tema de la conveniència d’arribar a un acord amb Francesc Sagrera: “solicitats de fer alguna concordia ab lo dit Moss. Sagrera, ço es, de donarli alguna poch cosa per lo que demana el Col·legi”. Es va aprovar aquesta iniciativa i van ser atorgats plens poders al defenedor Miquel Palmer.⁵¹

L’any 1515, el Col·legi va ser notificat que Caldentey presentava una demanda pel tema de la Llotja. Hom va acordar el nomenament d’un advocat interí en substitució del habitual del Col·legi, que estava malalt.⁵² Des de 1513 el nom de Francesc Sagrera desapareix de la causa.

El 1516 els defenedors van justificar la decisió de nomenar Joanot Berart per a ostentar la representació del Col·legi, tot manifestant que era una persona activa i un expert jurista, com s’havia demostrat en el plet amb en Caldentey, car en aquesta causa, que

⁵⁰ ROSSELLÓ VAQUER, R., 1984, s. p.

⁵¹ FRAU, A., 1885, 16, p. 2 i 3.

⁵² FRAU, A., 1885, 15, p. 3. Aquest autor fa notar que era el primer cop que es tractava el tema del plet en el consell, malgrat la notícia de l’any 1511 que ell mateix va aportar.

tothom donava com perduda abans de confiar-li la defensa, va aconseguir un veredict favorable al Col·legi (?).⁵³

Després d'uns quants intents d'avinença els anys 1518 i 1521, i un cop mort Caldentey el 1524, l'any 1533 van ser pagades als hereus d'aquest personatge, que eren besnèts de Guillem Sagrera, 1025 lliures, quedant resolt el llarg i penós litigi vuitanta tres anys després d'haver estat incoat el plet.⁵⁴

Aspectes comptables

Deliberadament no entraré a fons en els aspectes comptables continguts en el plet, tot i que s'hi recullen nombroses referències interessants. Es tracta d'un tema complicat i espinós, car naturalment les dades aportades per cadascuna de les parts difereixen, però a més a més s'observen contradiccions internes en l'argumentari d'ambdues parts litigants.

Les dificultats ja comencen en les divergències entre les dades dels comtes dels Sagrera i la comptabilitat dels mercaders pel que fa a les consignacions cobrades per Guillem Sagrera cadascun dels anys.

D'altra banda, com ja he indicat, les Cartes de pagament aportades per en Frau en el seu dia, que havien estat un instrument útil per a aquesta qüestió perquè s'hi va fer un intent de simplificació notable, no sempre concorden amb les fonts i estan superades pels detalls aportats en el plet. Al seu favor cal dir que, de forma integrada, aporten el preu anual de la subhasta, la identitat dels compradors de l'impost del diner per lliura de mercaderia i les retencions del Col·legi, a més de la consignació a l'arquitecte.

No és fàcil seguir la comptabilitat dels mercaders, que apareix exposada entre els folis 28 i 41 del plet, però a partir de la mateixa s'infereix tota la problemàtica de l'endeutament, amb els interessos del vuit per cent habituals a l'època.

En canvi és molt més senzilla la de Guillem, perquè és molt més entenedora i menys professional, car apunta als grans resums i a les grans quantitats, sense acostar-se ni de bon tros a la minuciositat de la documentació dels mercaders. Sens dubte també és una mostra de la seva feblesa en aquest aspecte davant dels seus contrincants en el plet -folis 128 i 144-.

Per exemple, poca cosa es diu en la documentació aportada pels Sagrera dels interessos. En el foli 128 es clarifica que el seu muntant total és de 948 lliures. En canvi, a partir del foli 52, la representació dels mercaders aporta una exhaustiva relació, que s'estén fins al foli 56, de les persones amb qui Guillem es va endeutar, la data de l'endeutament i les quantitats percebudes amb els interessos generats, perfectament desglossats. Correspon a un període d'uns deu anys, des de 1429 fins a 1439.

He comentat que les quantitats que uns i altres van adduir no s'assemblen. Per exemple, ambdues parts van admetre que els mercaders havien pagat a Guillem més de 22000 lliures. Aquests darrers van desglossar en vint-i-nou partides la quantitat de 22603 lliures –foli 40-, mentre Sagrera entenia haver rebut 23020 (!!!) –folis 128 i s.-.

Per això pren especial importància la qualificació "*ultra dimidium justi precii*" esgrimida per la representació de Sagrera, car malgrat aquest reconeixement, la part

⁵³ FRAU, A., 1885, 16, p. 3

⁵⁴ FRAU, A., 1885, 15, p. 3.

demandant deia que havia gastat: 23170 lliures en jornals i materials, 2250 lliures en jornals extraordinaris i 948 lliures en interessos.⁵⁵

Per tant, fins al seu viatge envers Nàpols, Sagrera entenia haver gastat 25420 lliures, motiu per el qual pensava tenir dret a cobrar la diferència que ell estimava en 3348 lliures, quantitat que va reclamar el seu fill Francesc fins al final.

Encara més, Sagrera va reconèixer que faltava fer obra per més de 10000 lliures i el raonament legal al respecte va ser el següent: Es tracta d'una obra que no es podria fer per menys de 35420 lliures, en conseqüència hi ha engany o error en la contractació per un valor de 13420 lliures.

Francesc Sagrera va presentar uns comptes, basats en els de Guillem, que a grans trets coincideixen amb els publicats per en Frau. Però en la suma de les quantitats que figuren en el deure s'inclouen alguns conceptes omesos pel pare: 98 lliures per adobar el pont de fusta, 1850 lliures per les obres extraordinàries del coronament i 200 lliures per pavimentar el porxo, que en realitat havien de fer Guillem Vilasclar i Miquel Sagrera. Tot plegat li fa pujar la quantitat final fins a 24148 lliures –foli 145-.

Ja s'ha dit que la comptabilitat del Col·legi és complexa, però a banda de la qüestió comptable pròpiament dita, ofereix altres informacions interessants. Per exemple, l'increment de les retencions del Col·legi, els acords successius entre ambdues parts, com el ja esmentat de l'any 1433 quan Guillem es va comprometre a no cobrar en aquell exercici i en els següents més de 1238 lliures –foli 32- o el corresponent a 1440, quan a Sagrera li devia quedar molt poc per cobrar en relació amb l'obra que encara s'havia de fer, però se li asseguraven 500 lliures anyals, tot reconeixent que hi tenia molts obrers a la Llotja: “Mes en lo dit any 1440 fonch feta avinença entre los defenedors e mestre Guillem rehebit tots anys D lliures per ço com ell havia molts obrers en la dita obra appar per dita avinença en poder del dit Bernat Sala notari” –foli 37-.

Un altre punt que sobta és que malgrat estimar que les quantitats abonades a Sagrera ascendien a 22603 lliures –foli 40-, la representació del Col·legi va reconèixer que l'altra part havia de cobrar encara 111 lliures, 19 sous i 7 diners –foli 42-.⁵⁶ Tanmateix, va estimar que l'obra que faltava executar tenia un cost de 6000 lliures.

Com es veu, alguns aspectes tenen sovint aparença contradictòria i les quantitats no quadren.

Vegem com a exemple les diferents versions de la consignació anual, segons les dades dels Sagrera (S), del Col·legi (C) i d'en Frau (F).⁵⁷ Aquest autor va proporcionar a més a més, com ja s'ha dit, el preu de les subhastes (p. s.) dels diferents anys i també les retencions col·legials (r. c.), tot plegat en una mateixa relació.

Segons Frau, la major part dels anys li va ser consignada a l'arquitecte una determinada quantitat (c.), a deduir de les 22000 lliures, sense imputar-li la retenció del Col·legi. Com ja s'ha apuntat, es detecta una anomalia l'any 1430 quan l'autor esmentat va

⁵⁵ Cap al·lusió, per tant, al presumpte problema de l'activitat de comprador del impost, que pretén CARBONELL, M., 2008-2009, p. 75: “En realitat l'origen de la tragèdia no era el sistema de pagament...sinó la temptació de voler assumir la gestió directa del dret de victigal o dineret del moll”.

⁵⁶ No sembla, per tant, que s'haguessin pagat a banda les 1850 lliures del coronament, car la suma de 22603 lliures més 111 no dona la quantitat. Prescindint d'altres possibles conceptes, hauria de ser 22000 més 1850, igual a 23850.

⁵⁷ No es pot descartar que les dades d'en FRAU no fossin extretes del plet, sinó d'una altra font.

deixar constància de la consignació d'una quantitat (***), que inclou la retenció col·legial i per tant difereix de les altres fonts:

1426, març

S: 1100 lliures, C: 1100, F: 1000⁵⁸ (consignació **1100**)

1426, setembre

S: 935 lliures, C: 935, F: 935 (preu subhasta 1085- retenció col·legial 150= consignació **935**)

1427

S: 1241 lliures, C: 1241, F: 1241 (p. s. 1391-r. c.150=c. **1241**)

1428

S: 1293 lliures, C: 1293, F: 1293 (p. s. 1443- r. c. 150= c. **1293**)

1429

S: 1179 lliures, C: 1179, F: 1179 (p.s. 1379- r. c. 200= c.**1179**)⁵⁹

1430

S: 1168, C : 1168, F: 1368 (***) (p.s. 1368- r. c. 200 = c. **1168**)⁶⁰

1431

S: 1101 lliures, C: 1101, F: 1150 (p.s. 1350- r. c. 300 = c. **1050**)⁶¹

1432

S: 1302 lliures 10 sous, C: 1284, 10, F: 1302, 10 (p. s. 1510, 10 – r. c. 208= c. **1302, 10 s.**)⁶²

1433

S: 1238 lliures, C: 1235, F: 1238 (p. s. 2301- r. c. 1063= c. **1238**)⁶³

1434

S: 1238 lliures, C: 1238, F: 1238 (p. s. 2312- r. c. 1074= c.**1238**)

1435

S: no consta cap anotació, C: 120,⁶⁴ F: 000 (p. s. 1400, c. **120**)

1436

S: 1238 lliures, C: 1238, F: 1238 (p. s. 1700, c. **1238**)

1437

S: 1238 lliures, C: 1738, 15, 5, F: 1238 (p. s. 1503, c. **698**)⁶⁵

⁵⁸ Ací la divergència sembla que es deu simplement a un error d'en FRAU, A. 1886, 32, p. 11, o del document en què es va basar.

⁵⁹ A partir del foli 52 del plet figura la relació dels creditors, com ja s'ha dit. Les primeres dades que apareixen corresponen a 1429 i les darreres són de 1439: "Mestre Guillem Sagrera es obligat en les quantitats devall scrites a les persones de ius mencionades".

⁶⁰ Segons FRAU, en la quantitat consignada s'inclou la retenció del Col·legi i lògicament difereix de les altres dues fonts. *Ibidem*.

⁶¹ Novament hi ha un error en la quantitat calculada per en FRAU (*Ibidem*), però a més a més les altres quantitats tampoc quadren, un cop deduïda la retenció del Col·legi del preu de la subhasta que proporciona FRAU.

⁶² Ací la divergència està en la quantitat consignada segons els comptes del Col·legi (Apèndix documental, doc. núm. 4, foli 31 del plet).

⁶³ Cal recordar que l'any 1433 es va signar un pacte entre Sagrera i els mercaders, d'acord amb el qual l'arquitecte havia de percebre una quantitat fixa a l'any de 1238 lliures, fos quin fos el preu de la subhasta, preus que aquest any i el següent, quan Sagrera va actuar com a comprador, van ser força importants. En aquest cas la divergència en la quantitat que van fer constar els mercaders pot ser deguda a un error de transcripció o de la mateixa anotació.

⁶⁴ "Mes deu lo dit mestre Guillem Sagrera...CXX lliures per tant com levarem ma la obra de la Lotje per fer l'arcada a la Riera per manament del Governador e Jurats del Regne de la qual quantitat firma apocha..." (Apèndix documental, doc. núm. 4, folis 32 i 33 del plet). Ja he fet al·lusió anteriorment a aquesta incidència.

⁶⁵ La consignació comptable és de 1238 lliures (1738 lliures segons els mercaders, malgrat els pactes de 1433 (?)), però Sagrera va percebre realment 698 lliures. Segons la comptabilitat

1438

S: 1238 lliures, C: 1071,⁶⁶ F: 1238 (p. s. 2000, c. **374**)

1439

S: no consta, C: 1369, 0, 8,⁶⁷ F: 000 (p. s. 1750, c. **000**)

1440

S: no consta, C: 500,⁶⁸ F: 000 (p. s. 2100, c. **000**)

1441

dels Sagrera (Apèndix documental, doc. núm. 4, foli 149-150) i segons FRAU, 1886, 32, p. 12, se li van detreure 540 lliures que calia pagar als tutors dels fills i hereus de Nicolau de Quint, un dels seus creditors. Segons els mercaders (Apèndix documental, doc. núm. 4, folis 33-34 v°) tot plegat és més complex car d'una quantitat inicial de 1745 lliures, XV sous i V diners calia retornar 227 lliures, 15 sous i 5 diners de l'any 1434, descomptant 7 lliures i 10 sous per una festa feta el dia de sant Joan –que entenc que celebrava la finalització dels murs i altres elements de suport-, sent la quantitat restant 200 lliures, 5 sous, 5 diners. D'altra banda, s'havia de pagar 800 lliures manllevades dels hereus de Nicolau de Quint al 8% d'interès "...de la qual quantitat es tengut pagar lo interes lo dit mestre Guillem es veritat los dits defenedors lo fan debitor de MCCXXXVIII lliures V sous V de les quals firma apocha e debitori en poder del dit notari pero sta en veritat ell haver rebut MCCXXXVIII lliures V sous V e de VII lliures X sous deduhides de la festa de cinc centes y deu lliures V s. V d. com appar en libre dels dits defenedors en cartes LII...MDCCXXXVIII”.

⁶⁶ Segons els mercaders, la consignació comptable no va arribar al pacte de les 1238 lliures establert el 1433 (?): de les 1071 lliures, se li van pagar 568 lliures i 1500, que consten manllevades amb un interès del 8% als hereus de Nicolau de Quint, segons les següents partides: 1000 lliures de la muller de Felip Cams 50 lliures. De la muller de Gabriel García 50 lliures. Del notari Pere Martí 100 lliures. De Joan Vicens 100 lliures. Del prevere Francesc Rovira 200 lliures que estaven a càrrec d'Andreu Moragues i s'especifica "...e dit mestre Guillem com lo col-legi may ne va pagar interes negu fins a la festa de Sanct Johan del any quaranta quatre e de la quantitat manlevada lo dit mestre Guillem promes e es tengut pagar lo interes appar en libre dels dits defenedors en cartes XLVIII...MLXXI lliures.” (Apèndix documental, doc. núm. 4, folis 34 v°-35). Més avall hi ha una altra anotació: “Mes pot assi per interes de aquelles DCCC lliures manlevades per en Pere Termens e Pasqual Moreto per hun any perque les tocha anticipades...LXIII lliures”. Segons la comptabilitat dels Sagrera, de les 1238 lliures que havia de percebre en va cobrar 379, car les restants 864 es van aturar pels defenedors per les 800 lliures manllevades en dues vegades dels curadors dels hereus de Nicolau de Quint (Apèndix documental, doc. núm. 4, foli 150). FRAU, 1886, 32, p. 12, va especificar que al debitor se li van pagar d'una banda 324 lliures i d'altra 540.

⁶⁷ Segons la comptabilitat dels mercaders se li van pagar 888 lliures, més 551 lliures 0 sous VIII diners, més 80, que sumen 1519, 0, 8, i “fan deduhir o rehebre de la dita quantitat CL lliures e foren promeses al dit mestre Guillem per cloure la Lotje abans de Sanct Miquel lavors primer vinent resta haver rebut MCCCLXVIII lliures 0 s. VIII com appar en libre... Mes ...deu...per lo interes de aquelles MCCC lliures de nombre de aquelles MD lliures foren manlevades...lo dit mestre Guillem o n'Andreu Moragues no hajen pagat lo interes perque deuria ell dita quantitat per un any CIIII lliures...Mes deu per lo interes de D lliures rebudes e anticipades en l'any (1442)si be MDCCXXXVIII lliures V s. V d. E los defenedors no sien tinguts en darli sino MCCXXXVIII lliures per pacte fet...en l'any MCCCCXXXV deu lo interes per l'any MCCCCXXXVIII...XXXX lliures.

⁶⁸ Cal recordar que el 1440 es va acordar la consignació de 500 lliures anyals. “Mes deu lo dit mestre Guillem per lo interes de aquelles MDCCC lliures que ell rebe los anys XXXVII e XXXVIII com appar dessus mes avant de ço que rebe ne devia com los defenedors no fossen tinguts en darli MCCXXXVIII lliures hauria haver DCCXXXVIII relevant de la dita quantitat (foli 38) de MDCCC lliures resten MLXII lliures de que seria lo interes per lo present any...LXXXV Lliures.

Mes... deu lo dit mestre Guillem Sagrera com l'any 1440 stants defenedors los honrats en Pere Savila e Johan Bartomeu per ell e donaren en Pere Albors L lliures e en Johan Mari CCCCL lliures es per tot cinch sentes lliures en libre del defenedors en cartes XX ...D Lliures. Mes per interes per aquella quantitat estaria de MLII lliures sehent compliment a ell per dit any XXXXI e mil doscentes XXXVIII que tots anys defenedors son tenguts donar a ell per pacte fet en l'any trenta tres restaria CCCXXIII lliures de les quals es tengut a pagar lo interes vint e sis lliures...XXVI Lliures”.

S: 500 lliures, C: no consta F: 500 (p. s. 2204, c. **450**)
1442

S: 360 lliures, C: 455, F: 360 (p.s. 1900, c. **360**)⁶⁹
1443

S: no consta, C: 835, F: 000 (p.s. 2450, c. **000**)
1444

S: no consta, C: 458, 4, 8, F: 000 (p.s. 2025, c. **000**)⁷⁰
1445

S: no consta, C: no consta, F: no consta
1446

S: no consta, C: no consta, F: no consta

Aspectes tècnics

El plet ens proporciona també un nombre considerable de dades d'ordre tècnic, que trobant-se esparses, com les altres, he tractat de sistematitzar a l'entorn d'uns quants punts d'interès com el discórrer del treball de la Llotja, els col·laboradors de Guillem Sagrera i, finalment, els canvis en relació amb el projecte, així com les mancances de l'obra que van denunciar els mercaders.

Segons declaracions del mateix Sagrera, va treballar a la Llotja al llarg d'uns vint anys –divuit en algun cas, com en la carta del rei de 1449-. Sembla que aquesta forma de comptabilitzar els anys de feina correspon al període 1426-1446 i significa que no computava els anys anteriors a l'assumpció del treball a escarada, que pel cap baix va significar cinc anys més, com s'ha vist.

Sagrera va fer constar que uns deu homes de mitjana hi van treballar a jornal complet. Tanmateix, ocasionalment van arribar a ser disset i fins i tot vint-i-nou, segons la declaració de Miquel Sagrera –foli 108-. En el testimoni de Francesc Gener es parla també de dones que hi col·laboraven i de gent que no devia formar part de l'equip habitual: "...Guillem Sagrera amb molts homes e dones que staven ab lo dit mestre Guillem e altres que no staven ab aquell" –foli 112-.

Durant quatre mesos l'any, entre els mesos de novembre a febrer, a més del jornal normal de sol a sol, es feien "matinades i vesprades", tot suposant unes sis hores de

⁶⁹ Segons la comptabilitat dels Sagrera (Apèndix documental, doc. núm. 4, foli 151), les 360 lliures li van ser fraccionades en tres parts de 275, 20 i 60 que sumen 355 lliures, però Sagrera en va reconèixer 360. En canvi la documentació dels mercaders ens diu (foli 39): "De comptants XXV Lliures e per ells los dona en Johan Mari comprador del dret del present any CCCL Lliures per ell los dona Anthoni Salt LXXX Lliures per tot...CCCCLV Lliures...Mes deu per aquelles XVIII Lliures ere tengut pagar tots anys en adobs del pont com appar en obligacio feta en poder de Bernat Sala notari a XXX de setembre en l'any XXXIII los quals adobs ha pagat lo Col·legi perque deuria fins a la festa de Sanct Johan de juny de l'any quaranta tres que seria XI anys a raho de XVIII lliures quiscun any serien cent noranta vuyt les quals son stades pagades a n'en Felip Ballester qui te lo pont CLXXXVIII Lliures...Mes deu en aquelles CCC Lliures que lo Col·legi li feu fermansa per les quals fan a mossen Pau de Olesa trenta dues Lliures cascun any e dos centes Lliures per semblant que deu als hereus de Anthoni de Quint qui per semblant li respon XVI Lliures a lo Col·legi es obligat en dita quantitat perque fa deduhir de la quantitat sis centes lliures ...DC Lliures".

⁷⁰ (foli 40) "Item que li foren liurades en lo prop dit any per lo honrat en Pere Spanyol regent la defenedoria per mort den Gaspar Genovart e absentia den Pere Desbrull CCCXXVII Lliures XIII sous VIII segons appar per menut en lo dit...CCCXXVII Lliures XIII sous VIII". No hi ha més anotacions comptables a partir d'aquest any de manera que, vista la tendència, cal suposar que Sagrera no va cobrar res el 1445 i el 1446, any en el qual va prendre la decisió de plegar.

treball, remunerades amb mig jornal, és a dir, amb dos sous i sis diners per persona, ja que el jornal sencer suposava cinc sous llevat dels aprenents o “homes aprenedissos”. Sens dubte aquest reforç, realitzat durant molts anys per tal d’accelerar l’obra, permetia allargar la curta jornada hivernal –folis 20 i 22-.

Probablement devia ser un *modus operandi* habitual en aquella època, sobretot quan es tractava de treballs a escarada. Això no obstant, la documentació coetània sol ser poc explícita quant a aquests temes, motiu pel qual ens hem de felicitar de la conservació de referents documentals d’una o altra índole, que permeten aproximar-nos al quefer quotidià de l’artista medieval.

Varis testimonis van confirmar i precisar aquesta qüestió, al·legada per la part demandant com un dels motius que demostrava els seus esforços per acomplir els terminis de l’obra –folis 21, 106 i s.-, però també com una de les causes que van originar un sobre cost en jornals extraordinaris que s’estimava en 2250 lliures, com ja s’ha dit –folis 128 i s.-.

Entre els testimonis que van declarar hi va haver veïns del barri, com el mercader Bernat Rovira –foli 110-, els boters Pere Ballester, Francesc Gener i Jordi Artes –folis 111, 112 i 114- i alguns col·laboradors de Guillem, com Cristòfol Vilasclar, que va explicar que va aprendre l’ofici amb aquest darrer i que va treballar a la Llotja 24 anys; Andreu Terriola, Antoni Costa o Tossa, compare de l’arquitecte –folis 106, 113 i 116 i s.- i, per últim, un membre de la família Sagrera, Miquel, el mateix arquitecte que va substituir Guillem en les obres de Nostra Senyora de la Gràcia, quan aquest darrer va decidir marxar a Nàpols l’any 1447. També va treballar a la catedral els primers anys quaranta i juntament amb Guillem Vilasclar es va fer càrrec de concloure les obres de la Llotja el 1446.

Va declarar que va treballar a la Llotja 12 anys i quan se li va preguntar si tenia alguna relació amb les parts que litigaven, va declarar ser parent llunyà de Guillem, mentre que el 1447 feia constar que el mestre era el seu oncle.⁷¹

Sent Miquel l’únic membre de la família que va comparèixer com a testimoni de la part actora, hom pot preguntar-se si només ell va col·laborar en la Llotja. Aquesta deducció és més que improbable, car s’ha de tenir present que en produir-se aquesta part de la investigació l’any 1451, altres col·laboradors del mestre i membres del llinatge Sagrera estaven treballant, com el mateix Guillem, al Castell Nou de Nàpols. Aquest és el cas de varis fills, com Antoni, que devia viatjar sovint entre Nàpols i Mallorca i que l’any 1448, per exemple, constava com a resident a Nàpols.⁷² De Jaume, que potser s’estava a Itàlia permanentment, i ocasionalment de Francesc, que també va transportar pedra en algun moment. Del nebot Antoni, que tallava pedra a Felanitx amb destinació a Nàpols, on potser es traslladava periòdicament amb els carregaments, i que va treballar al castell de Gaeta entre 1455 i 1457.⁷³ De Joan Sagrera, que hom suposa cosí de Guillem i

⁷¹ Vegeu n. 7. A. DURAN SANPERE I J. AINAUD DE LASARTE, 1956, p. 266, van identificar aquest Miquel amb el cosí de Guillem que va treballar amb ell i amb el seu pare, Antoni Sagrera, tallant pedra destinada al Portal del Mirador l’any 1397. Cal tenir present que, com devia ser costum, constantment es repetien els noms de fonts entre els membres de la família Sagrera i molt sovint es fa difícil decidir qui és cadascú.

⁷² Vegeu la n. 12.

⁷³ Cal recordar que havia tallat pedra pel paviment de la Llotja els anys 1440 i 1441.

que juntament amb Jaume, fill del darrer, i altres tres tècnics, va prosseguir les obres de la Gran Sala del castell napolità, un cop mort el mestre.⁷⁴

Molt probablement la majoria d'aquests personatges, si no tots, van estar vinculats a l'obra de la Llotja. En aquest sentit, cal recordar que en la carta del rei de 1449, que va provocar la incoació del plet, s'hi deia explícitament que Guillem va treballar en la seu de la mercaderia amb els seus familiars i esclaus, precisant en un determinat moment "haver treballat personalment –amb- tota se familia" –foli 3-. Val a dir, però, que, potser en termes processals, no era massa convenient que el gruix de la càrrega de la prova testifical requeies en la pròpia família.

Passant a un altre tema, cal dir que de tot un seguit d'indicis escampats una mica arreu sembla que es pot deduir una certa seqüència pel que fa a l'evolució de les obres.

Dóna la impressió que fins l'any 1439 hi va haver un ritme de treball regular, amb l'excepció dels mesos de 1435-1436 en què es va treballar per a la ciutat. Se sap que Guillem va oferir una festa als seus col·laboradors per sant Joan de 1437, que li va costar 7 lliures i 10 sous. Tal vegada s'hagi de relacionar amb el fet de concloure els murs i altres elements de suport, atès que consta explícitament que l'any 1439 ja es tancava l'edifici i li eren ofertes al mestre 150 lliures de gratificació si ho aconseguia abans del dia de sant Miquel –folis 33 i 36-. Cal fer notar que en relació amb el que s'havia convingut en el contracte de 1426, quan Guillem Sagrera es va comprometre a finalitzar l'obra "fins á la cuberta de las voltas inclusivament", en dotze anys, no arribava a un any el retard que es portava el 1439 i encara caldria descomptar els mesos que es va treballar en l'arcada de la riera.

Pel que fa a les diferències entre l'obra contractada i el que realment es va executar, els temes no sempre estan massa clars.

Ja s'ha fet esment del paviment i del coronament. Des de les primeres actuacions, la representació dels mercaders es va queixar que l'obra havia de tenir unes certes filades d'alt, que no tenia, i que s'havia de fer d'una determinada forma i no s'havia fet així, sense gaire més precisions, tot reclamant, però, importants compensacions econòmiques per aquestes suposades mancances –folis 16 vº i s.-.

Hi va haver un cert tractament retòric del problema per part del procurador de Sagrera en un primer moment, quan sembla fins i tot que acceptava els arguments contraris, en dir que tot i les mancances, Guillem havia gastat més de les 22.000 lliures pactades i que el seu representat s'oferia a concloure el que faltava si hom li pagava el que costava.

Paulatinament, el tema va anar adquirint gruix, a mida que el jurista es va anar documentant i va preparar les al·legacions adients.

Així, en els folis 12 i 13, la representació de Sagrera adduïa: "no obstant ço que es pretes en contrari que lo dit **mestre Guillem devia fer la dita Lotge de certes filades**

⁷⁴ CARBONELL, M., 2007-2008, p. 67, va qüestionar el parentiu d'aquest Joan amb Guillem Sagrera establert per la historiografia, que l'havia considerat cosí del mestre. L'autor esmentat el va suposar germà de Guillem prenent com a base el testament d'una suposada neboda del mestre, que duïa el nom de Caterina i que era germana d'un picapedrer anomenat Antoni o Toni Sagrera, suposadament el nebot del mestre que hem esmentat sovint. En el document, datat el 1460, Caterina es referia a l'oncle Joan Sagrera, resident a Felanitx. Segons això, després d'acabar la Gran Sala del Castell Nou el 1457, juntament amb Jaume Sagrera, Joan Trescoll, ajudant de Guillem i oriünd d'Igualada, Antoni Gerra i Xoto Casamuri, Joan va passar a residir a la seva vila d'origen.

de alt e en certa manera ço que fet no seria fahent contra los pactes...car ab la part parlant lo contrari de la veritat **ço es que totes les filades degudes seriem stades fetes en la dita certa manera que ferse devien e asso en lo cloure de la dita Lotge fos ben vist e contradicció alguna en contrari per los la donchs defenedors ne obrers no es estada feta**, ans se pot ben dir e affermar que los olim defenedors son vists haver fet contra los pactes”.

Per tant s'al·ludeix al consentiment dels mercaders respecte del coronament que Sagrera va variar en relació amb els pactes de 1426, explicitat en el document d'avinença de 1445, segons el qual hom li havia de pagar a l'arquitecte 1850 lliures en lloc de les 1942 que Sagrera va demanar, com ja s'ha vist.

Amb tot i l'evidència dels pactes de 1445, la representació dels mercaders va insistir quan el 10 de juny de 1450 va fer una relació més detallada de les mancances i una valoració més ajustada –folis 24, 42 i s.-: “...mestre Guillem contra forma dels dits capitols **haje feta la dita Lotge pus baixa de dues filades fins en tres segons es pot veure a hull legits los dits capitols e mirada la dita obra (!!!)**. Perque se deuen deduir als menys tres milia florins del preu convengut e pactar ultra la diformitat de la dita obra a la qual lo dit mestre Guillem es tengut, la qual diformitat no se esmenaria ab sis milia florins d'or – cal recordar que, de fet, l'alçada de l'edifici que s'havia especificat en els acords inicials atenyia només l'interior: 8 canes-.

Manquen acabar la dita Lotge sis finestres e dos portals ab claravoyes qui no's farien per mil florins –convé tenir present la contractació posterior de Guillem Vilasclar -.

Guillem Vilasclar, finestral de la façana meridional de la Llotja

Manquen cinch ymatges los quals costaren doscents florins d'or de fer – en canvi no hi ha cap al·lusió als canvis d'ubicació de la decoració escultòrica exterior-.

Manca fer lo paliment de pedra de Santanyi qui costarie cinch cents lliures – el canvi de projecte en relació amb el paviment amb pedra negra i vermella no devia arribar a quallar-.

Havia de cobrir...la dita lotge a terrada plana en la qual haguera hagudes metre tres filades de pedra al entorn mes que no ha meses e...ha cuberta la dita Lotge ab los ayguavesos que te sens igualar aquella de que ha defalcades les dites filades les quals ab la dita terrada pujarien a mil florins d'or –hom pot suposar que el cobriment amb aiguavessos també devia ser acceptat pels defenedors corresponents els anys 1444 i 1445, car devia anar lligat amb la nova proposta del coronament-.

Ha a fer en la dita terrada trespol qui costaria trescentes lliures.

Manquen segons la mostra que ha donada e la obra que ha feta en les finestres de la terrada e en les torres mes de trescentes liures de obra.

Havia de fer...una finestra o orifisi per lo relotge de la qual se ha fetes pagar ultra la dita scarada setanta cinch lliures e no ha feta la dita finestra”.

Guillem Vilasclar, finestral de la façana N-E de la Llotja

Es constata d'aquesta relació que certs retrets es refereixen a mancances imputables probablement al moment de la renúncia de Guillem Sagrera el 1446, algunes de les quals havien de ser esmenades per Guillem Vilasclar i Miquel Sagrera, encarregats de

finalitzar l'edifici a canvi del crèdit, sens dubte insuficient, que encara li quedava al mestre, és a dir, 675 lliures.

Segons la quantificació dels mateixos mercaders, aquests diners no podien cobrir tot el que ha estat relacionat. El contracte suara esmentat concertat entre els mercaders i Guillem Vilasclar el 19 de març de 1451 per a finalitzar “claravoyes e maynels” dels dit sis finestrals per 280 lliures n'és una prova evident.

Es constata també que un canvi palès en relació amb el projecte inicial s'hauria d'aplicar bàsicament a la forma del coronament. Ja he comentat les característiques i l'avenença de 1445. Reitero: a partir d'aquest acord i del vist i plau dels defenedors corresponents al moment que es va efectuar aquesta obra, sembla estrany que arribés a generar tanta acritud.

Respecte de la terrada, es pot recordar a més a més que el punt primer dels acords de Guillem amb Vilasclar i Miquel Sagrera el 1446 contemplava: “...aximatex toda la obra que fer e acabar se deu en la terrada demunt la dita Lotge **segons la mostra** axi de pedre cals mortar rebble e totes altres coses...”.

Per tant, ens hem de preguntar com és que ni el 1445, ni quan hi van actuar Guillem Vilasclar i Miquel Sagrera, els mercaders van fer cap objecció?

Per últim, cal insistir que és difícil ponderar el tema precís de l'alçada total de l'edifici, car, recordem-ho, els pactes de 1426 només es referien a l'alçada interior, des del paviment a les claus de volta –“vuit canes de Montpeller”-. Malgrat això, cal tenir present la insistència de la part demandada i fins i tot la seva petició als jutges que “la altitud de la dita Lotge esser midada e de la dita mesura esser feta scriptura”, per unir-la al procés –folis 27 v° i 28-.⁷⁵

Altres aspectes

El plet abunda en referències al daltabaix econòmic que l'afer va causar a la família Sagrera. La carta inicial del rei ja recull la problemàtica, com s'ha vist: “...se es trobat haver cumplida la dita Lotge e haver acabat de destrohir tots sos bens...Nos ha suplicat...haver respecte a sa vellesa e povresa”. Però potser on el text adquireix un regust més melodramàtic és en la petició del metge Caldentey de 1469 –foli 173 i s.-.

Aquest document, integrat en el plet, informa de l'existència d'una filla, de la qual no s'especifica el nom, que llavors tenia uns vint anys i que no s'havia pogut casar per falta de dot.

Altres parts del plet revelen dades interessants d'un altre fill, Francesc, ocasionalment mercader, prevere, arquitecte i escultor. Probablement va ser la persona més lligada a tots els germans, si hom fa atenció al paper una mica tutelar que va realitzar en relació

⁷⁵ CARBONELL, M, 2007-2008, p. 71, no va prendre esment de la documentació sobre aquest extrem, és a dir, el pacte de 1445, i només el va citar genèricament, sense vincular-lo clarament amb la qüestió del coronament i alçada de l'edifici, així com el contracte de 1426. Tampoc va prendre esment de la bibliografia que s'hi refereix: “Sagrera havia suprimit “certes filades de alt e en certa manera “ per la qual cosa, repecte al contracte “haje feta la dita Lotge pus baixa de dues filades fins en tres segons se pot veure a hull”, una particularitat de gran importància que paradoxalment ningú ha considerat”. Ja li vaig respondre a MANOTE CLIVILLES, M. R., 2009, p. 178, n. 25, especificant-li les pàgines concretes de la meua tesi dedicada a l'escultura (1994), on tractava aquest assumpte que només ell havia detectat, segons ell mateix naturalment. Suposo que CARBONELL, M, 2007-2008, p. 71, també es referia a aquesta qüestió quan de forma certament lleugera em va atribuir “passar en silenci informacions constructives de gran fet”.

amb els més petits, fills de la sollerica Caterina Frontera, i al d'home de confiança d'aquests i dels més grans, fills de la perpinyanesa Jaumina Tura, quan va ostentar llur representació en la defensa dels interessos de la família.

Les dades que apareixen en el plet sobre aquest personatge van ser, però, desmentides per la part contrària. Cal tenir present que es tractava d'al·legacions fetes per Francesc Sagrera quan pretenia que els fets que havien originat la causa no fossin declarats prescrits, i no podem saber si eren mitges veritats o directament simple argücia legal. Ens informen de la seva suposada minoria d'edat en produir-se una de les interrupcions del plet i de la seva absència al llarg de catorze anys, així com de la seva estada a Barcelona: *“Nulla potest pretendi prescripciones quia minori non currit prescriptio quia tempore quo cessavit huius cause prosequio ipse discretus Franciscus Sagrera erat minor et...absens a presenti Regno per circa quatordecim annos...Item est deducendum tempus quo duravit comocio Civitatis Barchinone. Item tempus pestis que fuit in hach civitate in anno MCCCCLXXV et in annis MCCCCLXXXIII. IIII. Et Vº. Item pars ista cessavit a prosequione huius litis eo quia non habebat pecunias quibus posset hanc littem prosequi et continuare”* –folis 137-138-.

“Et in primis non est verum pare dicatur quod venerabilis Franciscus Sagrera presbiter tempore quo cessavit cause prosequio fuerit minor. Immo dispositione sua est dicendum illum fuisse majorem ne dum XXV sed tringinta annorum. Et de ausencia non probatur aliquid neque illa esset sufficiens maxime quia fuisset voluntaria nech allegatio paupertas possit probari...” –foli 140-.

Per a finalitzar

De tot el que s'ha exposat es dedueix clarament que el nucli o problema principal que va originar les vicissituds de l'obra i finalment el plet va ser d'indole econòmica.

L'arquitecte, enredat en un finançament temerari i poc controlat d'avançades i emprèstits, no se'n va sortir fonamentalment a causa de l'endeutament, però molt probablement també per la pròpia despesa de l'obra, superior a la quantitat pactada – cal recordar un cop més la qualificació *“ultra dimidium justii precii”*-. Això i les característiques del magnífic edifici porten a la suposició que Sagrera va posar la qualitat i la perfecció del treball per damunt del tema econòmic, fins que no va poder resistir la càrrega financera perquè el seu esforç no li va ser reconegut, ni recompensat.⁷⁶

No van ser pocs ni irrellevants els problemes addicionals: disminució de les consignacions, increments en les quantitats retingudes pel Col·legi, modificació del projecte inicial amb taxació a la baixa..., enfront dels quals els mercaders, com un mur infranquejable davant l'artista, esgrimien sempre el contracte a escarada de 1426.

⁷⁶ A més de la saviesa constructora del mestre, sobradament acreditada, i dels molts i molts aspectes admirables de la fàbrica de la Llotja, prou reconeguts de sempre, VELLÉS MONTROYA, J., 2003, p. 175, es refereix a un aspecte concret, la regularitat i perfecció del carreuat, en els ajustats termes següents: “La máxima claridad y sencillez en el replanteo, sin duda, aumentaría la eficacia de la organización de la obra, que redundaría en beneficio de su perfección y, por ende, en la rapidez de la ejecución. Recordemos el ajustado plazo del contrato de Sagrera. Fue, sin duda, una circunstancia que, con gran inteligencia, tuvo en cuenta, e influyó en la concepción de la obra, que goza de un carácter puro, racional, sistemático, grandioso y sencillo, propio de una mente clara y potente que supo hacer fácil lo difícil”.

En tot cas, si la decepció de l'arquitecte va ser gran, sens dubte, i les conseqüències econòmiques greus per a ell i la seva família, el que ha transcendit al llarg de les generacions és una obra plena d'intel·ligència i harmonia, que situa l'artista entre els millors del seu temps.

Verge amb el Nen de la porta de ponent

Apèndix Documental

Doc. núm. 1

11 de març de 1426. Contracte per a l'obra de la Llotja de Ciutat de Mallorca entre Guillem Sagrera i els representants del Col·legi de Mercaders.

In Dei nomine et ejus sancte et individue Trinitatis Patris et Filii et Spiritus Sancti: Amen. Ego Guillelmus Sagrera Lapiscida civis civitatis Majoricarum confiteor et in veritate recognosco vobis honorabilibus Francisco Anglada et Joanni Ferriola, Defensoribus anni presentis Collegii mercantilis dicte civitatis et Regni Majoricarum, Antonio de Quint, Nicolao de Pax, Jacobo Vinyolas, mercatoribus e civibus dicte civitatis, operariis simul cum aliis electis et ordinatis per dictum Collegium fabrice Lotgie que nunc construitur in platea dicta dels boters, extra menia dicte civitatis; de quibus allis operariis habetis plenum posse infrascripta faciendi prout de dicta electione et posse per dictos alios operarios vobis atributa et data constat scriptura continuata in libro dicti Collegii mercantilis per Bernardum Sala Notarium infrascriptum et scriptorem dicti Collegii, me una vobiscum fecisse et firmasse pacta et avinentias in capitulis inferius insertis continuata et continuatas; que vero capitula sunt hujusmodi tenoris.

Primerament, que lo dit Guillelm Sagrera promet é convé en bona fe als dits honors obrers, que ell Deu mitjensant, acabara de obrar la dita Lotge fins á la cuberta de las voltas inclusivament, dins dotse anys primers vinents; la cual Lotge degue haver de altaria vuit canas de Montpellier, contant del empeiment de la dita Lotge fins á la clau.

Item, que passats los dits dotse anys, lo dit Guillelm Sagrera sie tingut dins tres anys apres vinents, fer é acabar de sus la cuberta, todas las Torres, Marlets y altres obras perteneyents á la dita Lotge.

Item, que lo dit Guillelm deje ó sie tingut fer la dita obra á tota despeza é messió sua, axi be de tot ço é quant necessari per rahó de son art, com de bestiments de fusta, é sindrias, é axi metex sie tingut pegar tota la pedre, cals, guix, é tot lo pertret que sie necessari á la dita obra, é axi meteix obrers, manobres é tots altres laborants en la dita Lotge, é fora de aquella, é finalment todas altres cosas necessarias fins acabament de aquella.

Item, que lo dit Guillelm deje é sie tingut de continuar é acabar la dita obra de la dita Lotge en la forma y manera que es comensada é segons las mostras per aquell dit Guillelm als dits honor. obrers dadas é lliuradas.

Item, que lo dit Guillelm dege é sie tingut mourer de peu é acabar tots los pilars é claus de la dita Lotge, de pedra de Santañi, torres é terradas, segons la dita mostra, é empeimentar la dita Lotge de pedre de Santañi, é trasportar la terrada de la dita Lotge de trespoll.

Item, que lo dit Guillelm dege é sie tengut fer las pendants de la dita Lotge de pedre de Sollerich.

Item, que lo dit Guillelm dege é sie tengut fer de par de fora en lo front de la dita Lotge, sobre lo mig del portal que sesguarda vers lo Castell Reyale de la dita ciudad de Mallorca, un solemne Tabernacla ab la figura de (la) humil Verge nostra Dona Santa Maria.

Item, que lo dit Guillelm dege é sie tengut fer en los tres fronts restants de la dita Lotge, ço es la par de fora, é quescun dels dits tres fronts, una figura del Angell, quescuna ab son Tabernacula demunt, é que quescun dels dits Angells tenge á un costat lo senyal

Reyal, é en saltre costat, lo senyal de la dita ciutat de Mallorca, per la manera é forma quels dits honors. obrers plaurá.

Item, que lo dit Guillerme dege é sia tengut fer en quascun dels quatre cantons de la dita Lotge de part de fore, una gran figura, quescuna en son Tabernacla corresponent als altres Tabernaclas dels Angells, ço es en lo cantó que sesguarda ver lo port de Portupi, San Nicolau; é en lo cantó qui sesguarda vers la Iglesia de Sant Juan, Sant Juan Bautista; é en lo cantó qui sesguarda vers la Darasana Santa Catalina; en lo cantó qui sesguarda ver lo dit Castell Reyal, Santa Clara; per la manera é forma quels dits honors obrers plaurá.

Item, que lo dit Guillerme dege é sie tengut en una de las quatre Torres dels cantons de la dita Lotge, fer un astassi ahont puscha estar un alarotge.

Item, que lo dit Guillerme dege é sie tengut cobrir los pilars de las respaldas ab capell de pedra haguts; é dalt en quescun dels dits capells, hage un pom gros en que puge estar un panell, é que lo mur qui incircuira toda la Lotge dalt sie ab claraboyes, é que tot lo pertret qui are es al present dins la dita Lotge, sie del dit Guillerme declarat emperó, que lo dit Guillerme no sie tengut fer portas, ni axi poch retxes de ferro en la dita Lotge.

Item, que los dits honors. obrers degen é sien tinguts dar é pagar al dit Guillerme per raho de todas las cosas desus ditas é especificadas, vint dos millia lliuras de moneda de reals de Mallorca menuts, en la forma é manera següents; ço es, que los dits honors. defenedors é llurs succedors en lur offici de defensio de mercaduria, degen é sien tenguts tots anys consignar el dit Guillerme lo preu per lo qual heuran venut lo dret del diner de la mercaduria per lo dit Collegi mercantil, imposat sobre todas las ropas é mercaduras intrants é exints en é de la dita isla de Mallorca, aturantse los dits honors. Defenedors tots anys del dit preu, cent cinquanta lliuras de la dita moneda de Mallorca per affers del dit Colegi; lo cual preu del dit diner, deduidas las ditas cent cinquanta lliuras, lo dit Guillerme haya de rebrer tots anys en pago é satisfaccio de las ditas vint dos millia lliuras, tant é tant longament astro etant lo dit Guillerme sia integrament é complida pagat é satisfet en todas las ditas vint dos millia lliuras; declarat emperó, é convingut, que lo dit Guillerme dege é sie tengut del seu propi, metrer quascun any en la dita obra de la dita Lotge sinccentas lliuras de la dita moneda, mes avant de assó que reebra quascun any del dit preu del dit diner.

Item, que los compradors del dit diner quascun any degen é sien tenguts dar fermansa del preu per el cual heuran comprat dels dits Defenedors, lo dit dret del diner per lliura, á coneguda del dit Guillerme qui aquell preu ha de rebrer segons dit es, lo cual preu en continent que las ditas fermansas sien dadas, stiga arrischs del dit Guillerme, exeptat emperó las ditas cent cinquanta lliuras, quels dits honors. Defenedors se han aturadas del dit preu tots anys.

Item, que lo dit Guillerme durant la dita obra dege é sie tengut todas sepmanas ó mesos, denunsiar als dits honors. Defenedors todas las despezas que dins las ditas sepmanas ó mesos fetes heurá per la dita obra.

Et nos dicti Franciscus Anglada, Joannes Ferriola, Antonius de Quint, Nicolaus de Pax et Jacobus Vinyolas, operarii antedicti, tam nominibus nostris ut operarii predicti, quam aliorum operariorum fabrice dicte Lotgie laudantes, approbantes, ratificantes et confirmantes dicta capitula superius inserta et continuata promittimus et convenimus bona fide, vobis dicto Guillermo Sagraera quantitatem dictarum viginti duarum millium librarum dare et solvere modo et forma superius contentis et specificatis, et omnia attendere, servare, et complere, que per nos juxta promissa attendenda sint et complenda. Que omnia et singula supradicta nos dicti contrahentes, scilicet ego dictus Guillermus Sagraera ex parte una, et nos dicti operarii dictis nominibus parte ex altera, gratis ex scienter convenimus et promittimus bona fide altera pars nostrum alteri ad invicem et vicissim predicta omnia et singula et singula in omnibus suis partibus universis attendere et servare et complere et non contrafacere, vel venire aliquo jure, causa, vel etiam ratione, sub pena ex pacto mille librarum dicte monete majoricarum, á parte parti legítimamente stipulata et promissa. De quaquidem pena si committatur, adquiratur medietas Curie inde jus danti, pro qua Notarius infrascriptus est stipulatus; et altera medietas partim nostrum predicta servanti, et servare volenti. Et committatur dicta pena et exigi possit á contrafaciente

toties quoties et in singulis capitulis hujus contractus per alterutram partem nostrum modo aliquo fuerit contrafactum; et ipsa pena premissa exacta, soluta, velne, aut modo quocumque remissa, nihilominus rata maneant atque firma omnia et singula in presenti instrumento contenta. Et ultro dictam penam, illa pars nostrum que predicta servare noluerit, teneatur solvere alteri parti omnia et singula danma, missiones expensas, et interese quas et que oportuerit facere, pati, aut modo aliquo sustinere premissorum occasione. Et pro predictis omnibus et singulis sic complendis et firmiter attendendis ac ratis et firmis habendis, ac pro dictis penis solvendis, obligamus altera pars nostrum alteri ad invicem, et vicissim, et Notario infrascripto tamquam publice persone legitime stipulanti, scilicet ego dictus Guillelmus Sagrera omnia bona mea ubique sint presentia et futura. Et nos dicti operarii dictis nominibus dictum jus unius denarii pro libra. Actum es hoc in civitate Majoricarum, undecima Mensis Martii anno á Nativitate Domini MCCCCXXVI. Signa nostrum Guillermi Sagrera, Francisci Sanglada, Joanis Ferriola, Antonii de Quint, Nicolai de Pax et Jacobi Vinyolas predictorum, qui hec nominibus antedictis laudamus, concedimus et firmamus.

Testes huius rei sunt Bartholomeus Real, Michael Sabater, Joannes Cabaspre et Franciscus Descors, mercatores et cives dicte civitatis Majoricarum, in quorum presentia firmarunt dicti Guillelmus Sagrera, Franciscus Anglada et Joannes Ferriola. Testes firme dictorum Antonii de Quint, Nicolai de Pax et Jacobi Vinyolas, qui firmarun predicta, quinta decima dicti mensis Martii, anno predicto, sunt Daniel Cha, Berengarius Renovard, et Nicolaus Mercer, Mercatores, et Jacobus Ferriola cives Majoricarum.

Publicat per A. FRAU, *La Lonja de Palma*, "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana", I, núm. 22, Palma, 1885, p. 4-6, donant el següent referent: "Entre los papeles que existen en el Archivo de la Junta de Agricultura, Industria y Comercio, obra el del tenor siguiente".

Doc. núm. 2

1426-1444. Cartes del pagament anual a Sagrera per a l'obra de la Llotja, on figura l'arquitecte com a comprador del dret del diner els anys 1427, 1430, 1431, 1432, 1433 i 1434. Figura també el preu a què es venia en públic encant l'exercici de comprador del diner per lliura de mercaderia.

A 11 de Marz 1426 ab carta feta en poder de mi Bernat Sala, notari escrivia dels honorables Deffenedors de la Mercaderia del Regne de Mallorca, Mestre Guillen Sagrera picapedres, mestre de la fabrica de la Lotge, per ser carrech de acabar aquella dins dotze anys, fins á la cuberta, e dins tres anys apres següents dessus la cuberta, a astats, de XXII (22.000) lbs de las quals reहेbe lo dit jorn, dels dits Deffenedors segons appare per carte feta en poder de mi dit not. lo dit dia. Mil liures...**1000 lliures.**

A 13 de Setembre any dessus 1426 comprá Johan Rafael den Bernat Dezclapes, e Jordi de Pachs, lo dit any Deffenedors, lo dret de un diner per liura per 1085 lliures, de les quals havia de rebre lo dit Sagrera 935 lliures per consignatio, e lo **Colegi 150 lliures...935 lliures.**

A 13 de Setembre any 1427, **compra Guillem Sagrera** den Daniel Otra e Marcos Dez Pi Deffenedors, **lo dit dret de un diner**, per 1391 lliures, de las quals dit Sagrera havia á dar al dit **Collegi 150 lliures** e lo plus, que son 1241 lliures se havia aturarse á paga prorrata de lo que li ans deu per fabrica...**1241 lliures.**

A 16 de Setembre any 1428 compra Arnau Riera den Antoni Martí e Fortesa Martí Deffenedors lo dit dret per 1443 lliures de les quals havia de rebre lo dit Sagrera 1293 lliures per consignatio e lo **Collegi 150 lliures** son...**1293 lliures**.

A 27 de Octubre any 1429 compra Antonio de Quint den Pons Dez-ledo e Guillem Matheu Deffenedors, lo dit dret per 1379 lliures de las quals havia a rebre lo dit Sagrera 1179 lliures per consignatio, e lo dit **Collegi 200 lliures** son ...**1179 lliures**.

A 18 de Setembre any 1430 compra **Sagrera** den Johan Terriola e Jordi Villalonga Deffenedors **lo dit dret** per 1368 lliures de les quals lo dit Sagrera havia a dar al dit **Collegi 200 lliures** e lo plus que son 1168 lliures se havia aturarse a paga prorrata de lo que havia deu per la dita fabrica...**1368 lliures**.

A 17 Setembre any 1431 compra **Sagrera** de March Dez-Pi e Berenguer Zenovarts Deffenedors **lo dit dret** per 1350 lliures de las quals lo dit Sagrera havia a dar al dit **Collegi 200 lliures** e lo plus que son 1150 lliures se havia aturar a paga prorrata de lo que li ans deu per la dita fabrica...**1150 lliures**.

A 18 Setembre any 1432 compra **Guill. Sagrera** den Gabriel Vicens e Fransesch de Comellas Deffenedors **lo dit dret** per 1510 lliures 10 sous de las quals lo dit Sagrera havia a dar al **Collegi 208**, e lo plus que son 1302 lliures 10 sous se havia de aturar en paga prorrata de lo que li ans deu per la dita fabrica...**1302 lliures 10 sous**.

A 26 de Setembre any 1433 compra **lo dit Sagrera** den Frensech Dez-Cos e March Farrer Deffenedors **lo dit dret** per 2301 lliures de les quals lo dit Sagrera havia a dar al dit **Collegi 1063 lliures** e lo plus que son 1238 lliures se havia aturar en paga prorrata de lo que li ans deu per la dita fabrica ...**1238 lliures**.

A 17 de Setembre any 1434 compra **lo dit Sagrera** den Pons Des-Ledo e Pera Zaforteza Deffenedors, **lo dit dret** per 2312 lliures de les quals lo dit Sagrera havia dar al dit **Collegi 1074 lliures** e lo plus que son 1238 lliures se havia a aturar en paga prorrata de lo que li ans deu per la dita fabrica...**1238 lliures**.

A 16 de Setembre any 1435 Tomas Pardo den Johan Terriola e Luis Zanglada Deffenedors lo dit dret per 1400 lliures...**0000 lliures**.

A 10 Setembre any 1436 compra Pera Pardo de Barthomeu Rey al e Johan Geronés Deffenedors, lo dit dret per 1700 lliures de les quals consignaren los dits Deffenedors al dit Sagrera a 13 Obtubre any dit ...**1238 lliures**

A 11 Setembre any 1437 compra Gabriel Salva de los honorables en Pera de Termens e Pascual Moreto Deffenedors, lo dit dret per 1503 lliures de las quals consignaren los dits Deffenedors al dit Sagrera 1238 lliures y de aquellas lo dit Salva estè tengut pagar al dit Sagrera 698 lliures e les restans 510 lliures als dits Deffenedors per lo dit Sagrera per pagar e satisfacer els tudors de los fills e hereus de Nicolau de Quint aquellas 540 lliures en lo dit Sagrera es obligat a 17 de Agost any dit ab carta feta en poder del dit notari son...**1238 lliures**.

A 27 de Setembre any 1448 foren pagades les dites 540 lliures per en Jordi de Pachs e Franci Moix Deffenedors als dits tudors.

A 11 de Setembre any 1438 compra lo honorable en Jaume de Pachs de los honrats en Jordi de Pachs e Franci Moix Deffenedors, lo dit dret per 2000 lliures de les quals los dits Deffenedors consignaren al dit Sagrera a 15 del dit mes de Setembre 1238 lliuras y de aquellas lo dit Jaume estè tengut pagar al dit Sagrera 374 lliures a compta de les dites 1238 lliures, lo dit Jaume sie tengut pagar als dits Deffenedors per lo dit Sagrera, e asso per satisfacer y pagar als curadors dels fills e hereus den Nicolau de Quint de una part 324 lliures e daltre part 540 lliures en las quals ditas quantitats lo dit Sagrera era tingut als dits curadors...**1238 lliures**.

A 24 de Setembre any 1439 compra Gabriel Salvá et Bn Morell den Juanot Cabrer e Johan Desbas Deffenedors lo dit dret per 1750 lliures...**0000 lliures**.

A 11 de Setembre any 1440 compra Antonio Salt de N. Pont e Pons Dez-lens Deffenedors, per lo dit dret per 2150 lliures...**0000 lliures.**

A 11 de Setembre any 1441 compra Johan Mars de Pera Savila e Johan Bartomeu Deffenedors lo dit dret per 2204 lliures de las quals los dits Deffenedors consignaren al (dit Sagrera?) 450 lliures a 11 de Octubre any dit como los dits Deffenedors a compliment de 500 lliures e per lo dit any li eran degudes li donaren...**500 lliures.**

A 13 de Setembre any 1442 compra de dit Johan Marí, de Fransesch Torayo e Pescual Garau Deffenedors, lo dit dret per 1900 lliures de las quals consignaren los dits Deffenedors al dit Sagrera 275 lliures, com los dits Deffenedors ja li haguessen liurades 25 lliures a compliment de 300 lliures e apres á 20 de juny any 1443, los dits Deffenedors consignaren al dit Sagrera sobre lo dit Marí 60 lliures ultra las dessus ditas 300 lliures...**360 lliures.**

A 6 de Setembre any 1443 compra Daniel Pardo, de Jordi de Pach e Pera Spaniol Deffenedors, lo dit dret per 2450 lliures...**0000 lliures.**

A 9 de Setembre any 1444 compra Pera Morro de Pere Dez-Brull Deffenedors, lo dit dret per 2025 lliures...**0000 lliures.**

Publicat per A. FRAU, *La Lonja de Palma*, "Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana", I, núm. 22, Palma, 1885, p. 11-12.

Doc. núm. 3

Dades corresponents al periode 1429 - 1435, sobre el funcionament ordinari de la recaptació de l'impost d'un diner per lliura de mercaderia per a la construcció de la Llotja, on figura, entre altres, Guillem Sagrera com a comprador i Miquel Petro com a collidor, el salari del qual era de 30 lliures per mig any de feina el 1433 i 5 lliures de gratificació.

A VI de novembre any MCCCCXX nou rabi yo....

(foli 39) Yo Guillem Sagrera he rebuts comtants de vos honrat Senyer n'Antoni de Quint comprador del diner per lliure de la mercaderia sinconta lliures les quals he rebudes per ma del molt honrat an Michel Petra collidor del dit dret. Fo dissapte a XXVI de novembre any MCCCCXXVIII... L ll.

Yo Guillem Sagrera he rebuts [...] corante tres lliures [...] per ma del honrat Michel Petro [...] fo a XVII de desembra any dessus dit...XXXXIII ll.

Yo Guillem Sagrera he rebuts [...]corante dues lliures [...] per ma del honrat an Michel Petro [...] fo a cotra de janer any MCCCCXXX ... XXXXII ll.

Yo G. S. [...] Michel Petro [...] vint e duas lliuras per la raó de susdita fo disapta a XXI de janer any desus dit ...XXII ll.

(foli 39 vº) Yo G. S. [...] corante tres lliures [...] Michel Petro fo dimecres a XXV de janer any desus dit ...XXXXIII ll.

E mes e rabut yo dit Guillem la dita jornada de vos dit Michel cotra lliures...IIII ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] siconte lliures en les quals son compreses 5 ll. 16 sous [...] per mi donats an Michel Balle, patró de barche fo a 4 fabrer any desus dit [...]...L ll.

G. S. [...] Michel Petro cullidor [...] sexanta cinc ll [...] fo dimecres a XV de febrer any desus dit ...LXV ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] trenta dues ll. fo disapta a cotra demars any desus dit...XXXII ll.

(foli 40) G. S. [...] Michel Petro [...] sinconta ll. [...] fo disapta a XI de mars any desus dit...L ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] sinconta ll. [...] fo disapta a vint he cotra de mars any desus dit ...L ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] trenta e nou ll. an les quals son compreses vint e nou sous sis diners que par mi pagats als honrat n'Antoni de Quint fo a vuit de abril any desus dit...XXXVIII ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] vint ll. [...] fo disapta a XXVIII de abril any desus dit...XX ll.

(foli 40 v°) G. S. [...] Michel Petro [...] huit ll. [...] fo disapta a sis de maig any desus dit...VIII ll.

G. S. confes aver rebut de vos honrat senyer an Michel Petro coranta set ll. les quals per mi donades al senyer an Bartomeu Dalsemora de XIII de maig fins a dos de juin seguent an fra cotra partides...XXXXVII ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] tres ll. per la rao [...] fo dimars a XIII de juin any desus dit...III ll.

G. S. confes aver rebuts de vos honrat senyer an Michel Petro trenta ll. les quals per mi avets donades al senyer an Bartomey Dalsemora an fra dues payes de XVII de juny fins a VIII de juliol any desus dit...XXX ll.

G. S. confes aver rebuts de vos honrat senyer an Michel Petro trenta set ll. les quals par mi avets dades al senyer **n'Uget Barxe** an fra tres pardides de XVIII de juliol fins a XXIII del dit mes any desus dit...XXXVII ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] disihuit ll. per la rao [...] fo disapta a V de agost any desus dit...XVIII ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] setsa ll. per la rao [...] fo disapta a XV de gost any desus dit...XVI ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] nou ll. per la rao [...] fo disapta a XII de agost any desus dit...VIII ll.

(foli 41) G. S. [...] Michel Petro [...] honza ll. per la rao [...] fo disapta a XXVI de agost any desus dit...XI ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] sinconta ll. per la rao [...] fo dijous a dos de setembra any desus dit...L ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] sinconta ll. per la rao [...] fo disapta a VII de setembre any desus dit...L ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] vuit ll. per la rao [...] fo dijous a V de octubra any desus dit...VIII ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] sinc ll. per la rao [...] fo dijous a XII de octubra any desus dit...V ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] vint e sis ll. per la rao [...] fo disapta a XXI de octubra any desus dit...XXVI ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] denou ll. per la rao [...] fo lo prop dia any desus dit...XVIII ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] quinza ll. deu sous per la rao [...] fo dimars a XXIII de octubra any desus dit...XV ll. X s.

(foli 41 v°) G. S. [...] Michel Petro [...] trenta tres ll. deu sous per la rao [...] fo dimecres a XXV de octubra any desus dit...XXXIII ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro [...] vint e sis ll. per la rao [...] fo dijous a XXVI del dit mes any desus dit...XXVI ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] vuit ll. per la rao [...] fo divendres a XXVII del dit mes dit...III ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] vint ll. deu sous per la susdita rao fo disapta a IIII de novembra any desus dit...XX ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro [...] coranta e sincs ll. [...] fo dijous a XVI de novembra any desus dit...XXXXV ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] huit ll. [...] fo dijous a XXIII de novembra any desus dit...VIII ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] sis ll. X sous [...] fo dismenja a tres de desembra any desus dit...VI ll. X s.

(foli 43) Pagaments fets per mi Michel Petro collidor del diner per lliure de la mercaderia al honrat Mestra **Guillem Sagrera comprador al dit dret** en semps ab los honrats en Francesch Aselm i altres persones lo qual any cuomens ha VI setembra del any MCCCCXXX i fanex ha V del dit mes del any MCCCCXXXI.

G. S. he rabuts contants de vos honrat senyer an Michel Petro quinsa ll. per rao del diner par lliura de la mercaderia lo qual yo dit **Guillem Sagrera he comprat** par un any als honrats defenadors de la mercaderia fo dijous a V de octubra any MCCCCXXX ...XV ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] deu ll. [...] fo disapta a XXI de octubra any desus dit...X ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] vint e duas ll. [...] fo disapta a IIII de novembra any desus dit...XXII ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] vint ll. deu sous [...] fo dijous a XVI de novembra any desus dit...XX ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro [...] divuit ll. [...] fo dismenja a tres de desembra any desus dit...XVIII ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] setsa ll. [...] fo disapta a XXIII de desembra any desus dit...XVI ll.

(foli 43 v°) G. S. [...] Michel Petro [...] disivuit ll. deu s. [...] fo dimecres a final de janer any ...XVIII ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro [...] trenta duas ll. [...] fo disapta a XX de janer any desus dit...XXXII ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] vint e set ll. quinsa s. [...] fo disapta a XVII de fabrer any desus dit...XXVII ll. XV s.

G. S. [...] Michel Petro [...] honsa ll. quinsa sous [...] fo disapta a tres de febrer any desus dit...XI ll. XV s.

G. S. [...] Michel Petro [...] setsa ll. [...] fo divendres a XXIII de febrer any desus dit...XVI ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] deu ll. [...] fo disapta a tres de mars any desus dit...X ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] sinconta he sincs ll. [...] fo dimecres a cotorza de mars any desus dit...LV ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] vint he tres ll. [...] fo dimars a XX de mars any desus dit...XXIII ll.

(foli 44) G. S. [...] Michel Petro [...] honza ll. cotorsa s. [...] fo disapta a XXIII de mars any desus dit...XI ll. XIII s.

G. S. [...] Michel Petro [...] set ll. [...] fo dimecres a XXVIII de mars any desus dit...VII ll.

G. S. [...] Michel Petro [...] vint sis ll. deu sous an les quals son compreses deu ll. III sous VI diners par lo comta de'n Johan Bartomeu fo disapta a XXX hun de mars any desus dit...XVI ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro sis ll. cotra sous [...] fo dimars a XVI de abril any desus dit...VI ll. III s.

G. S. [...] Michel Petro quinsa ll. [...] fo disapta a XXI del dit mes...XV ll.

G. S. [...] Michel Petro deu ll. [...] fo dilluns a VII de mays any desus dit...X ll.

G. S. [...] Michel Petro deu ll. [...] fo dijous a X de mays any desus dit...X ll.

G. S. [...] Michel Petro sincs ll. [...] fo disapta a XII de mays any desus dit...V ll.

E mes rabi lo dit jorn par la de sus dita rao sis ll...V ll.

(foli 44 v°) G. S. [...] Michel Petro vint e cotra ll. [...] fo disapta a XVIII de mays any desus dit...XXIII ll.

G. S. [...] Michel Petro vint ll. deu sous cotra sous [...] fo disapta a XXVI de mays any desus dit...XX ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro coranta ll. [...] fo disapta a V de juyn any...XXXX ll.

G. S. [...] Michel Petro denou ll. quinsa sous [...] fo disapta a XVI de juyn any desus dit...XVIII ll. XV s.

G. S. [...] Michel Petro dotsa ll. vuit sous [...] fo disapta a XXIII de juyn any desus dit...XII ll. VIII s.

G. S. [...] Michel Petro nou ll. deu sous [...] fo disapta a XXX de juyn any desus dit...VIII ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro vint he tres lliures [...] fo disapta a VII de julliol any desus dit...XXIII ll.

G. S. [...] Michel Petro dotsa ll. set sous [...] fo dimecres a XVIII de julliol any desus dit...XII ll. VII s.

(foli 45) G. S. [...] Michel Petro trenta e sis ll. am les quals son compreses vint ll. que par vos ma dona l'onrat n'Arnau Sirera fo disapta a XXVIII de julliol any desus dit...XXXVI ll.

G. S. [...] Michel Petro coranta ll. deu sous huit dines an les quals son compreses vint duas ll. deu sous huit dines que par mi pagats an comta par el dagut so e al senyer an Francesch de Comelles fou dijous a VIII de agost any desus dit...XXXX ll. X s. VIII d.

G. S. [...] Michel Petro vint e tres ll. deu sous [...] fo disapta a XI de agost any desus dit...XXIII ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro dotsa ll. un sou e cotra dines [...] fo dilluns a XIII de agost any desus dit...XII ll. I s. III d.

G. S. [...] Michel Petro dotsa ll. set sous [...] fo dimecres a XVIII de julliol any desus dit...XII ll. VII s.

G. S. [...] Michel Petro dihuil ll. [...] fo dilluns a XX de agost any desus dit...XVIII ll.

- G. S. [...] Michel Petro deu ll. [...] fo disapta a XXV de agost any desus dit...X ll.
- G. S. [...] Michel Petro sincs ll. deu sous [...] fo dimecres a XXVIII de agost any desus dit...V ll. X s.
- G. S. [...] Michel Petro dotsa ll. set sous [...] fo dimecres a XVIII de juliol any desus dit...XII ll. VII s.
- (foli 45 v°) G. S. [...] Michel Petro vint e sincs ll. [...] fo divenres a VII de setembra any desus dit...XXV ll.
- G. S. [...] Michel Petro deu ll. [...] fo disapta a XV de setembra any desus dit...X ll.
- G. S. [...] Michel Petro sinconta ll. huit sous tres dines he son per lo compte d'en Pau Pardo del dessus dit any fo dijous a XXVIII de setembra any desus dit...L ll. VIII s. III s.
- G. S. [...] Michel Petro vint he tres ll.setsa sous an las quals son compreses dotsa ll. que par mi donats al honrat an Marcs Despi defenador de la mercaderia fo disapta a XX de utubra any desus dit...XXIII ll. XVI s.
- G. S. [...] Michel Petro cent he dotse ll. an les quals son compreses deu ll. que tenia de prestecs del honrat an Jordi Pou e mes deu ll. de Johan Centhurio fo disapta a X de novembra any desus dit...CXII ll.
- (foli 46) G. S. [...] Michel Petro cent setsa ll. honsa sous set diners an les quals son compreses nou ll. e set diners de Nicolla de Johan quondam e de Pera Mansal e mes hi son compreses corante ll. deset sous nou diners del honrat an Pons Desladó e Jullia Vidal he mes coranta tres ll. deset sous tres diners de Tadeu Danyello e mes hia compreses vint he duas ll. deu Gabriel Pardo fo disapta a XXIII de novembra any desus dit...CXVI ll. XI s. VII d.
- He mes he rabut del dit Michel la dessus dita jornada cotra ll. deus sous...IIII ll. X s.
- Dimars a XXVII de novembra any desus dit yo G. S. rabi per ma del honrat an Michel Petro coranta huna ll. deset sous e deu diners e son per los comtes del honrat an Nicollau de Paschs e Luis Deslado e Pons Deslado e mes par lo comta propi del dit Luis Delado XXXXI ll. XVII s. X d.
- G. S. [...] Michel Petro setsa ll. [...] fo disapta a XXII de desembra any desus dit...XVI ll.
- G. S. [...] Michel Petro setanta set ll. deset sous nou diners an les quals son compreses deu ll que yo tenia de prestades d'en Daniel Pardo e mes trenta hun sous cotra diners per lo compta d'en Johan Terriola [...] fo disapta a V de janer any MCCCCXXX dos...LXXXVII ll. XVII s. VIII d.
- G. S. [...] Michel Petro noranta tres ll. deu sous nou diners an les quals son compreses huytanta tres ll. deu sous par lo comta dels bells viures fo diluns a tres de mars any desus dit...LXXXIII ll. X s. VIII d.
- (foli 46 v°) G. S. [...] Michel Petro cent he quinsa ll. an es quals son compreses coranta ll. les quals yo tania de prestades del comta d'en Pera Pardo fo dilluns a XXIII de mars any desus dit...CXV ll.
- (foli 49) Yo G. S. he rabuts comtats de vos honrat senyer an Michel Petro trenta dues ll. les quals he rabudes par raho del diner per lliura de la mercaderia del any MCCCCXXX hun qui finira an XXX dos lo qual diner per lliure yo dit **Guillem he comprat per hun any** dels honrats defenadosde la dita mercaderia fo disapta a XXI de setembre.
- G. S. [...] Michel Petro sexanta sinc ll. an les quals son compreses sexanta ll. que par mi pagats an Johan de Salles del par tocants dal diner de la Mercaderia del any MCCCC

trenta hun qui finiria en dos dels quals sexanta ll. de sus dites son ancloses sinc ll. les quals mavia prastades an Masia par lo seu compta ...LXV ll.

G. S. [...] Michel Petro dihuil ll. set sous sinc diners par lo compta d'en Tomas Pardo an las quals son compreses sincs ll. que yo tania de prestach del dit Tomas Pardo da que cobri lo dit albara fo disapta a XXVIII de juyin desus dit XVIII ll. VII s. V d.

G. S. [...] Michel Petro trenta dues ll. par la rao demunt dita fo dijous a III de julliol any de sus dit les quals pagats par mi als honrats an Francesch e Gabriel de Comelles de quen tinchs albara... XXXII ll.

(foli 47) G. S. [...] Michel Petro dihuil ll. denou sous sinch diners les quals sa adosades lo senyer n'Antoni Martí per lo compta del honrat n'Huguet de Pachs las quals davia al dret de la mercaderia del any MCCCCXXX trenta de les quals tench albara dal dit Antoni Martí fo a XX hun de octubra...XVIII ll. XVIII s. V d.

G. S. [...] Michel Petro uitanta ll. cotorsa sous sis diners les quals e rabudes par lo compta del honrat n'Antoni de Quint del any prop dit dels quals tench albara ascrit de ma del dit Antoni...LXXX ll. XIII s. VI d.

La present posta es continuada en l'any segent par mi dit Guillem.

G. S. fas rabude a vos honrat senyer an Michel Petro de trenta tres ll. tres sous les quals vos avets adosades par lo compte de IIII sous sirco marxo de les quals yo hera dautor per deu que mavia prestades e mes par vint he tres ll. e tres sous que jo havia pres de sabo...XXXIII ll. III s.

(foli 47 v°) Yo G. S. fas rabude a vos dit Michel Petro de setsa ll. deu sous sincs diners les quals par mi an estat dads al honrat n'Antoni de Quint par rao del goyn a mi parteyents de la demunt dita anyade segons apar par hun albara del Antoni lo qual yo tench fet a XII de mays any MCCCCXXX quotra...XVI ll. X s. V d.

G. S. [...] Michel Petro cent setanta tres ll. deu sous an les quals son comopreses sinconta sincs ll. que yo dit Guillem avia rebudes de Pollo de Mary fo a VIII de abril any MDCCCCXXX dos...CLXXIII ll. X s.

(foli 49) Yo G. S. he rabuts comtats de vos honrat senyer an Michel Petro trenta dues ll. les quals he rabudes par raho del diner per lliura de la mercaderia del any MCCCCXXX hun qui finira an XXX dos lo qual diner per lliure **yo dit Guillem he comprat** per hun any dels honrats defenados de la dita mercaderia fo disapta a XXII de setembre any desus dit ...XXXII ll.

G. S. [...] Michel Petro catorsa ll. [...] fo dimarts a VIII de utubra any dit...XIV ll.

G. S. [...] Michel Petro vint ll. quinse sous [...] fo disapta a XX de utubra any desus dit...XX ll. XV s.

G. S. [...] Michel Petro deset ll. deu sous [...] fo disapta a X de novembra any desus dit...XVII ll. X sous.

G. S. [...] Michel Petro set ll. [...] fo disapta a XXIII de novembra any dit...VII ll.

(foli 49 v°) G. S. [...] Michel Petro vint he una ll. [...] fo disapta a XXII de setembra any desus dit...XXI ll.

G. S. [...] Michel Petro setsa ll. [...] fo disapta a V de janer any MCCCCXXX dos ...XVI ll.

G. S. [...] Michel Petro cent he vint duas ll. [...] an les quals son compreses deset ll. que par mi donats an Francesch Garriga patro de barxa fo dilluns a tres de mars any desus dit...CXXII ll.

G. S. [...] Michel Petro setanta set ll. [...] fo dilluns a XXIII de mars any desus dit...LXXVII ll.

G. S. [...] Michel Petro coranta duas ll. [...] fo disapta a sinc de abril any desus dit...XXXXII ll.

G. S. [...] Michel Petro vint he tres ll. deu sous [...] fo dimecres a VIII de abril any desus dit...XXIII ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro sinconta tres ll. deu sous [...] fo disapta a XXVI de abril any desus dit...LIII ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro sinconta tres ll. VI sous an les quals son compreses sis ll. sis sous que par mi pagats an Johan Bartomeu [...] fo disapta a X de mayns any desus dit...LIII ll. VI s.

(foli 50) G. S. [...] Michel Petro coranta ll. [...] fo disapta a XXIII de maig any desus dit...XXXX ll.

G. S. [...] Michel Petro sinconta tres ll. deu sous [...] fo dimecres a VI de juyn any desus dit...LIII ll.

G. S. [...] Michel Petro trets ll. [...] fo disapta a XIII de juyn any desus dit...XIII ll.

G. S. [...] Michel Petro trenta sis ll. deu sous [...] fo disapta a XXI de juyn any desus dit...XXXVI ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro sinconta set ll. [...] fo disapta a XXVIII de juyn any desus dit...LVII ll.

G. S. [...] Michel Petro sinconta ll. [...] fo dijous a deu de julliol any desus dit...L ll.

G. S. [...] Michel Petro vint tres ll. deu sous [...] fo dilluns a XXVIII de julliol any desus dit...XX ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro vuitanta tres ll. deu sous [...] fo disapta a XXIII de gost any desus dit...LXXXIII ll. X s.

(foli 50 v°) G. S. [...] Michel Petro cent e deu ll. [...] fo divendres a vint he nou de agost any MCCCXXXdos...CX ll.

G. S. [...] Michel Petro sexanta ll. setza sous an las quals son compreses trenta duas ll. las quals par IIII sous pagats als honrats Francesch e Gabriel De Comelles achi com apar par albara de lur ma fo a nou de setembra any desus dit...LX ll. XVI s.

G. S. he rabuts [...] de vos Michel Petro setanta ll. an las quals son compreses duas ll. sincs sous que par mi pagats an Deniel Pardo par rao de hun asturs que y compri fo a XXI de utubra any desus dit...LXX ll.

G. S. [...] Michel Petro vint ll. setza sous sis diners per la rao demunt dita fo dimecres a XX cotra de utubra any desus dit...X ll. XVI s. VI d.

G. S. [...] Michel Petro vint ll. les quals rabi per lo comta d'en Antoni de Girardi an la taula d'en Bernat Busquets de que lin fiu albara ascrit de la mia ma... XX ll.

G. S. [...] Michel Petro vint ll. par la ro demunt dita fo dimecres a XX cotra de desembra any desus dit...XX ll.

(foli 51) G. S. [...] Michel Petro trenta tres ll. deset sous nou diners par lo comta del honrat an Luis Deslado an les quals son compreses vint ll. les quals l'onrat an Francesch De Comelles defenador del dret da la mercaderia davia al demunt dit Luis Deslado par rao de sens que lo dit dret li fa cascun any fo dimecres a XXIII de desembra any desus dit...XXXIII ll. XVII s. VIII d.

G. S. [...] Michel Petro trenta dues ll. dihuil sous tres diners e son par lo comta del honrat an Pons Deslado an les quals son compreses vint ll. que quals l'onrat an Francesch De Comelles hun dels defenedors de la mercaderia davia al dit Pons Deslado

per rao de sens que lo dit dret li fa cascun any fo lo demunt dit jorn e any...XXXII ll. XVIII s. III d.

(foli 52) G. S. [...] Michel Petro sins ll. les quals he rabudes de Jofra Itallia que an paga prorata del seu comta del any trenta hu qui finira a trenta dos [...] fo divenres a XV de mays any MCCCC tres...V ll.

G. S. [...] Michel Petro setanta set ll. tresa sous tres diners an les quals son compreses setanta huna ll deu sous V diners par lo comta de miser Pollo de Mari he mes sis ll. tres sous tres diners par lo comta d'en Johan Terriolla he son los dits comtes del any MCCCCXXX hun rabi la cantitat a XXX de mays any MCCCCXXX tres...LXXVII ll. XIII s. III d.

(foli 52 vº) Yo G. S. fas rabude a vos honrat senyer Michel Petro de juit ll. dos sous tres diners las quals par mi pagats anestat al honrat n'Antoni de Quint par rao del goyn a mi parteyent de la demunt dita anyade segons apar par un albara ascrit de ma del dit Antoni de Quint lo qual yo tench fet a XII de mays any MCCCCXXX quotra...VIII ll.

(foli 53) G. S. [...] Michel Petro trenta he nou ll. les quals he rabudes per rao del diner per lliure de la mercaderia del any MCCCCXXX dos qui finira an tres fo dimars a XX hun de utubra any desus dit...XXXVIII ll.

G. S. [...] Michel Petro vint he tres ll. les quals he rabudes per la rao demunt dita do disapta a XV de novembre any desus dit...XXIII ll.

G. S. [...] Michel Petro trenta tres ll. deu sous per la rao desus dita fo dijous a cotra de desembra any desus dit...XXXIII ll.

(foli 53 vº) G. S. [...] Michel Petro sinconta ll. [...] fo divendres a XVI de janer any MCCCCXXX tres...L ll.

G. S. [...] Michel Petro trenta cotra ll. [...] fo disapta a VII de fabrer any prop dit...XXXIII ll.

G. S. [...] Michel Petro deu ll. [...] fo divendres a XIII de fabrer any desus dit...X ll.

G. S. [...] Michel Petro vint e tres ll. deu s. [...] fo dimarts a X de mars any de sus dit...XXIII ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro quinsa ll. deu sous [...] fo divendres a XX de mars any desus dit...XV ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro sinconta set ll. deu sous an les quals son compreses tresa ll. que par mi donats a mon fil Johan disapta a XXVIII de mars e fo la dita rabuda par mi feta disapta a cotra de abril desus dit...LVII ll. X s.

(foli 54) G. S. [...] Michel Petro vint e set ll. quinsa sous deu dines an les quals son compresas vint hi huna ll. quinsa sous deu diners par lo compta d'en Pau Pardo de mija anyade prop pasada fo disapta a XI de abril any desus dit...XXVII ll. XV s. X d.

G. S. [...] Michel Petro sis ll. quinsa s. par la rao demunt dita fo disapta a XVIII de abril any desus dit...VI ll. XV s.

G. S. [...] Michel Petro vint he una ll. deu sous per la rao demutn dita fo disapta a dos de mays any desus dit...XXI ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro cent he quinsa ll. tresa sous e huit dines an les quals son compreses sinc ll. dotsa sous he dos diners les quals rabi d'en Tomas Pardo he mes i son compresas d'en Jullia Vidal vint he tres ll. dotsa sous honsa dines que del rabi hi mes hi son compresas vint ll. les quals rabi de miser Antoni Girardi he mes anvant hi son compresas dotsa ll. dihuit sous set dines que rabuds avia del senyer an Pera Vidal fo divendres a XV de mays any desus dit...CXV ll. XIII s. VIII d.

(foli 54 vº) G. S. [...] Michel Petro setanta set ll. par la rao demunt dita fo disapta a XXX de mays any desus dit...LVII ll.

G. S. [...] Michel Petro vint he duas ll. deu sous par la [...] fo divendres a XII de juyn any desus dit...XXII ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro sinconta he nou ll. par la [...] fo disapta ha vint e set de juyn any desus dit...LVIII ll.

G. S. [...] Michel Petro coranta he sis ll. sincs sous par la [...] fo disapta a XVIII de jullil any desus dit...XXXVI ll. V s.

G. S. [...] Michel Petro coranta duas ll. deu sous dos diners an les quals son compresas denou ll. cotra sous dos diners par lo compta de Pera Manjol he d'en Bernat Portal fo divendres a VII de agost any desus dit...XXXII ll. X s. II d.

G. S. [...] Michel Petro coranta cotra ll. hun sou he tres dines an les quals son compreses vint he cotra ll. honsa sous tres dines par lo comta d'en Daniel Pardo de mija anyade fo disapte a XII de agost any de sus dit...XXXIII ll. I s. III d.

(foli 55) G. S. [...] Michel Petro vint ll. X s. par la [...] fo disapta a sincs de setembra any desus dit...XX ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro tres ll. par la [...] fo disapta a XXVI de setembra any desus dit...III ll.

G. S. [...] Michel Petro deset ll. par la [...] fo disapta a deu de utubra any desus dit...XVII ll.

G. S. [...] Michel Petro quinsa ll. deu sous par la [...] fo dismenja ha XVIII de utubra any desus dit...XV ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro trenta duas ll. deu sous an les quals son compreses vint he una ll. honsa sous per lo comta de Pera Manyol del any desus dit fo disapta a XXIII de utubra...XXXII ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro deset ll. sis sous par la [...] fo dimars a XVII de novembra any desus dit...XVII ll. VI s.

(foli 55 vº) G. S. [...] Michel Petro coranta tres ll. deu sous an les quals son compreses coranta duas ll. setsa sous e hun diner par lo comta de IIII sous de Antoni de Girardi del prasant any que yo rabi fo dimecres a dos desembra any desus dit...XXXIII ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro sis ll. set sous par la [...] fo disapta a XII de desembra any desus dit...VI ll. VII s.

G. S. [...] Michel Petro huit ll. dotsa sous par la [...] fo disapta a XVIII de desembra any desus dit...VIII ll. XII s.

G. S. [...] Michel Petro nou ll. deu sous par la [...] fo disapta a XVI de janer any MCCCCXXX cotra...VIII ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro duas ll. VI dines les quals par mi pagats al honrat an Johan Terriola fo disapta a XIII de mars any MCCCCXXXt res ...II ll. VI d.

G. S. [...] Michel Petro vint ll. les quals donat par mi als honrats defenadors de la mercaderia par lo comta d'en Pons Desladó fo la jornada prop dita...XX ll.

(foli 56) G. S. [...] Michel Petro coranta sincs ll. cotorsa sous huit dines par lo comta del senyer an Deniel Pardo de la corrent anyade fo dimecres a XVII de mars any de sus dit...XXXV ll. XIII s. VIII d.

G. S. [...] Michel Petro vint he tres ll. tresa sous set dines e son compliment del comta d'en Julia Vidal de la prasen anyade les quals rabe mon fil Johan an la taula d'en Barnat Busquets fo disapta a VII de abril any MCCCCXXX cotra...XXIII ll. XIII s. VII d.

G. S. [...] Michel Petro honsa ll. sincs sous tres dines par hun comta de Tadeu Dangelo de la present anyade fo a cotorsa de abril any prop dit...XI ll. V s. III d.

G. S. [...] Michel Petro huitanta cotra ll. deset sous deu dines par lo comta d'en Luis he Gabriel Beluira de la present anyade les quals cantitats y yo dit Guillem avia rabudes dels demunt dits an diverses jornades de que li fin alberans an so libra de comtants fo divenres a XVI de abril any desus dit...LXXXIII ll. XVII s. X d.

G. S. [...] Michel Petro vint he sis lliures set sous deu dines par lo comta de Pau Pardo de la desus dita anyade fo disapta a XVII de abril any desus dit...XXVI ll. VII s. X d.

G. S. [...] Michel Petro deu ll. dihuit sous par lo comta del senyer an Francesch De Comelles del demunt dit any fo diluns a XVIII de abril any desus dit...X ll. XVIII s.

(foli 56 vº) G. S. [...] Michel Petro coranta nou ll. tresa sous nou dines par hun comta del senyer an Jordi Pons de la present anyade le qual rebude fo a huit de mays any MCCCXXX cotra...XXXVIII ll. XIII s. VIII d.

G. S. [...] Michel Petro sincs ll. d'en Cristofol Castanya par lo resta de huna posta que devia dun seu comta de la present anyade fo fet lo present albera dilluns a XXIII de mays desus dit...V ll.

G. S. [...] Michel Petro trenta duas ll. set sous an las quals son compreses trenta duas liuras cotra sous cotra dines les quals vos a dejats par dos comtes del honrat an Luis Desladó del corrent any e as varitat que de la present cantitat se atura vint lliures lo dit Luis las quals li fan de sens cascun any los honrats defenadors de la mercaderia segons apar per apoca que par el farmade an poder d'en Bernat Sala notari es ver hi sert que lo de sus dit Michel li confes a an lo peu dels dits comtes aver rabuts del dit Luis de comtats las dites trenta duas ll. cotra sous cotra dines de las quals non rabe sino dotsa ll. cotra sous cotra dines fo dimecres a XIII de julliol any prop dit...XXXII ll. VII s.

(foli 57) G. S. [...] Michel Petro set ll. sinch sous cotra dines les quals devia lo senyer an Francesch Descós par present paya a XX de julliol any MCCCXXX cotra...VII ll. V s. III d.

G. S. [...] Michel Petro dihuit ll. set sous par un comta d'en Gabriel Pardo he fo a XXIII de octubra any de sus dit...XVIII ll. VII s.

E mes rabi duas ll. que par mi donats an Antoni Bramona de Santenyi a XXI de febrer any MCCCXXX sincs...II ll.

(foli 57 vº) G. S. [...] Michel Petro dotsa ll. dihuit sous nou diners par hun comta d'en Masia Farrer de la corrent anyade fo a XIII de desembra la present rabude del any MCCCXXX cotra...XII ll. XVIII s. VIII d.

Mes avant rabi lo dit jorn par huna posta d'en Francesch Axalo dotsa ll. tres sous dos diners les quals per el paya an Masia Farrer... XII ll. III s. II d.

G. S. [...] Michel Petro dotsa ll. honsa sous huit dines an las quals son compreses deu ll. que par mi pagades an Deniel Ca les quals yo li devia fo feta la present escriptura lo primer jorn de abril any MCCCXXXV...XII ll. XI s. VIII d.

G. S. [...] Michel Petro cent e sincs ll. an payá por rata de hun comta de Jofra Itallia del any MCCCXXX dos qui fina a tres fo feta la present ascriptura par ma de mi dit Guillem a VI de julliol any MCCCXXX sincs...CV ll.

(foli 58) G. S. [...] Michel Petro cent e vint e sis ll. dos sous par hun comta d'en pera Pardo del any MCCCXXX dos qui fina an tres fo dismenja a vint e hun de agost any MCCCXXX sincs...CXXVI ll. II s.

(foli 60) G. S. [...] Michel Petro vint he huit ll. he sincs sous les quals he rabuds par rao del diner per lliure de la marcaderia del any MCCCXXX tres qui fina cotra fo disapta a XXVI de setembra any desus dit...XXVIII ll. V s.

G. S. [...] Michel Petro sinconta cotra ll. per la rao demunt dita fo disapta a X de utubra any desus dit...LIIII ll.

G. S. [...] Michel Petro sinconta tres ll. per la [...] fo disapta a XVIII de utubra any desus dit... LIII ll.

G. S. [...] Michel Petro coranta huna ll. par la [...] fo disapta a XXIII de utubra any desus dit...XXXXI ll.

(foli 60 v°) G. S. [...] Michel Petro vint he duas ll. set sous par la [...] fo disapta a VII de novembra any desus dit...XII ll. VII s.

G. S. [...] Michel Petro sinconta huna ll. par la [...] fo dimarts a XVII de novembra any desus dit...LI ll.

G. S. [...] Michel Petro trenta ll. sincs sous par la rao demunt dita fo dimecres a dos de desembra any desus dit...XXX ll. V s.

G. S. [...] Michel Petro corante sis ll. an les quals son compreses denou ll. cotorsa sous par lo comta d'en Jullia Vidal par los primes tres mesos de la present anyade fo disapta a XII de desembra any desus dit...XXXXVI ll.

Lo dit jorn rabi sis ll. deset sous cotra dines par lo comta de Pera Manyoll de la present anyade...VI ll. XVII s. IIII d.

G. S. [...] Michel Petro vint he nou ll. an les cols son compreses deu ll. setsa sous dos dines par lo comta de Tadeu Dangelo de dos mesos del any corrent fo disapta a XVIII de desembra any desus dit...XXVIII ll.

(foli 61 v°) G. S. [...] Michel Petro sexanta hun ll. deu sous par la rao demunt dita fo disapta a XVI de janer any MCCCXXX cotra...LXI ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro trenta ll. an les quals son compreses deset lliures par lo comta d'en Pau Pardo dels primers tres mesos del any corrent fo divendres a XXVIII de janer...XXX ll.

G. S. [...] Michel Petro deset ll. par la rao demunt dita fo disapta a VI de febrer any desus dit...XVII ll.

G. S. [...] Michel Petro cent he sincs ll. par la [...] fo disapta a XX de fabrer any desus dit...CV ll.

G. S. [...] Michel Petro trenta set ll. par la [...] fo disapta a XXVII de fabrer any desus dit...XXXVII ll.

G. S. [...] Michel Petro vint ll. par la [...] fo disapta a XIII de mars any desus dit...XX ll.

G. S. [...] Michel Petro deu ll. honsa sous cotra dines par la [...] fo disapta a XX de mars any desus dit...X ll. XI s. IIII d.

(foli 61 v°) G. S. [...] Michel Petro sincs ll. cotorsa sous par la [...] fo dimecres a XIII de mars any desus dit...V ll. XIII s.

Rabi lo dit jorn yo Guillem sis ll. XI sous par la dita rao...VI ll. XI s.

G. S. [...] Michel Petro vint he set ll. hun sou e sincs dines a compliment de paga de mija anyade del comta de IIII sous de Antoni de Girard de les quals paga a duas payas fo la seva paga disapta a tres de abril del any MCCCXXX cotra...XXVII ll. I s. V d.

G. S. [...] Michel Petro vint e huna liura dos sous que par mi avets dades al senyer an Francesch De Comelles an les quals son compreses honsa liures cotra sous deu dines que par mi li payads lo rasant es par hun seu comta de la present anyade fo dislluns a XVIII de abril any desus dit...XXI ll. II s.

G. S. [...] Michel Petro trenta sincs ll. sis sous par la [...] fo disapta a VIII de may any desus dit...XXXV ll. VI s.

G. S. [...] Michel Petro trenta sincs ll. les quals yo rabi par ma de Jofra Itallia par hun seu comta de la primera masade de la demunt dita anyade fo fet lo prasent albara par ublit dilluns a XXVIII de mays any desus dit...XXXV ll.

(foli 62) G. S. [...] Michel Petro vint he tres ll. nou sous cotra diners les quals rabi de Silvestra par hun seu comta de las primeres cotra massades del corrent any fo divendres a cotra de juyñ any desus dit...XXIII ll. VIII s. III d.

G. S. [...] Michel Petro trets ll. denou sous he hun diner par hun comta d'en Barnat Fuster de la demunt dita anyade les quals rabi an la taula d'en Barnat Busquets fo lo demunt dit jorn he any...XIII ll. XVIII s. I d.

Yo G. S. rabi lo dit jorn par hun comta de Pera Manyoll huit ll. denou sous cotra diners...VIII ll. XVIII s. III d.

G. S. [...] Michel Petro denou ll. deu sous par la [...] fo disapta a denou de juyñ any desus dit...XVIII ll. X s.

G. S. [...] Michel Petro cent he vint he huna ll. hun sou he sincs diners par hun comta d'en Luis he Gabriel Beluiura de mija anyade del any demunt dit fo dimarts a XXII de juyñ any desus dit...CXXI ll. X s. V d.

G. S. [...] Michel Petro vint he cotra ll. huit sous sis diners par tres masades, asso son desembra e janer e fabrer per un comta de Tedeu Dangelo de que hera dautor de la corrent anyade fo lo primer de julliol any desus dit...XXIII ll. VIII s. VI d.

(foli 62 v°) G. S. [...] Michel Petro set ll. par la rao demunt dita fo disapta a XVII de julliol any desus dit...VII ll.

G. S. [...] Michel Petro cotra ll. XV sous honsa dines par hun comta d'en Francesch Descos a compliment de les primeres sis masades del any corrent fo a XVIII de julliol any desus dit...III ll. XV s. XI d.

G. S. [...] Michel Petro huit ll. dihuít sous nou dines par hun comta d'en Pau Pardo a compliment de las sis masades de sus dites fo a XVIII de julliol any desus dit...VIII ll. XVIII s. VIII d.

G. S. [...] Michel Petro sexanta set ll. honsa sous cotra dines par los comtes d'en Deniel Pardo de las primeres sis masades del any desus dit es varitat que de la dita cantitat yo lin avia fets dos albarans de sinconta tres lliures fo a XXX hun de julliol anys desus dit...LXXVII ll. XI s. III d.

G. S. [...] Michel Petro tresa ll. deu sous deu dines par hun comta d'en Tomas Pardo de las primeres sis masades a compliment de paga de las dites sis masades fo a XXX hun de julliol any desus dit...XIII ll. X s. X d.

(foli 63 v°) G. S. [...] Michel Petro cotorsa ll. deset sous set dines an les quals son compreses huna lliura setsa sous he set dines par hun comta d'en Johan Terriola fo disapta a XX de agost any desus dit...XIII ll. XVII s. VII d.

G. S. [...] Michel Petro cotorsa ll. tres sous VIII diners an les quals son compresas nou ll. deset sous dos dines par hun comta d'en Gabriel Pardo e cotra lliures sis sous set dines par hun comta d'en Nicollau de Pachs...XIII ll. III s. VIII d.

G. S. [...] Michel Petro trenta duas ll. sis sous par la demunt dita rao fo dimecres a XVII de novembra any desus dit...XXXII ll. VI s.

G. S. [...] Michel Petro coranta sincs ll. par la [...] fo disapta a XVIII de novembra any desus dit...XXXV ll.

G. S. [...] Michel Petro tranta sincs ll. quinsa sous set dines par hun comta d'en Masia Farer de sis masades del prasent any an les quals son compresas huna lliura tres sous hun diner par huna posta d'en Francesch Axalo fo la prasent rabude a XIII de desembra del any MCCCCXXX cotra...XXXV ll. XV s. VII d.

(foli 63 vº) G. S. [...] Michel Petro cent he cotra ll. set sous nou dines par hun comta de Jofra Itallia de las primeres sis masades de la present anyade fo a XXII de desembra any MCCCCXXX cotra...CIIII ll. VII s. VIII d.

G. S. [...] Michel Petro tres ll. setsa sous IIII dines per un comta de Pera Vidal de la dita anyade fo a XXI de fabrer any desus dit...IIII ll. XVI s. IIII d.

G. S. [...] Michel Petro cent sinconta cotra ll. cotra sous sis diners par hun comta d'en Pera Pardo del any MCCCCXXX tres qui fina an cotra fo dismenja a vint he hun de agost any MCCCCXXX sincs...CLIIII ll. IIII s. VI d.

(foli 66) Yo Guillem Sagrera confes deure aus senyer an Michel Petro trenta sincs ll. par rao de ustrou sallari asso es a fabor del diner de la marcaderia que avets collit de la mija anyade del any XXX tres an les quals trenta sincs lliures son compreses sincs lliures que foran promeses par grasia fo a XX de gost any MCCCCXXX sincs...XXXV ll.

M. R. MANOTE CLIVILLES, *L'escultura gòtica catalana de la primera meitat del segle XV a la Corona d'Aragó: Pere Joan i Guillem Sagrera, II*, tesi doctoral, Departament d'Història de l'Art, Universitat de Barcelona, 1994, doc. 108, p. 804 i s.

Doc. núm. 4

El plet de la Llotja

Portada:

MAGNIFICI GUILLERMI CALDENTEY

CONTRA

MAGNIFICOS DEFFENSORES COLLEGII MERCANTIE

ORIGINALE

IN CURIA CIVILI GUBERNATIONIS MAIORICARUM

SUPER FABRICA EXCELSI OPERIS LOGIE

SCRIBA

JOHANNES RULL NOTARIUS

(foli 1) *Die lune vicesima mensis aprilis anno a Nativitate Domini M°CCCC°L°.*

Die et anno predictis coram veneravili Johanne Terriola mercatore Maioricarum in domo eiusdem personalim existente altero ex venerabilibus comissariis infrascripti comparuit Franciscus Sagrera filius et procurator magnifici Guillermi Sagrera una

cum discreto Jacobo Riera notario et nomine procuratorio substituto dicti Magistri Guillermi Sagrera lapiscide et presentarunt eidem legique et intimari requisiverunt et fecerunt per se precium magnifici domini Gubernatoris quandam (foli 1 v°) litteram regiam papiream manu serenissimi Regis subsignatam et in eius dorso sigillatam ut prima facie apparebat tenori sequentis.

N'Alfonso, por la gracia de Deu, Rey d'Aragó, de Sicilia d'assá e d'all Far e de Valencia, de Jerusalem, de Hungaria, de Mallorques, de Sardenya, de Corsega, Comta de Barchinona, Duch de Attenes e de Neopatria e encare Comta de Rosselló e de Sardanya a los fehels nostres en Johan Serralta e en Johan Terriola mercaders e ciutadans de la ciutat de Mallorques, salut e dilecció. Per la part del feel mestre major de la obra del nostre Castell Nou de Napols, mestre Guillem Sagrera es stat humilment devant nostra majestat exposat com al dit (foli 2) mestre Guillem, devuyt anys poch mes o menys son passats, feu un pacte o contracte ab los defenedors de la mercaderia de la ciutat e regne de Mallorques, per lo qual pres a son carrech de cumplir la Lotge de la dita Ciutat en la forma e modo en lo dit contracte contenguda e lo Collegi de la dita mercaderia li promes pagar, per raho de la dita obra en certes pagues cascun any a ell fahedors vint e dos milia liures mallorquines affermant les dites coses e moltes altres coses amplement esser contengudes en lo dit pacte e contracte per com ell dit mestre Guillem continuament hage treballat e vagat, ab diverses sclaus e famillas seus en la dita obra (foli 2 v°) e conduits per lo dit temps a sou seu e dispesa molts e diverses mestres e laborants segons en aquella obra requerit se es trobat haver cumplida la dita Lotge e haver acabat de destrohir tots sos bens e asso tant per la dispesa que y ha feta en la obra, que es montada ultra les vint e dos milia liures, quant encare per diverses interesses que ha pagats, per que ell havia de suplir als mestres e altres obrers e laborants e les pecunies qui li eren assignades no les podie haver al temps degut per que li convenia pendre aquells diners a interesses e de aquets interesses ha pagats una gran summa. Per que no havent les pecunies los mestres e altres (foli 3) ajudants seu foren anats e lo dit mestre Guillem no haguera complida la dita Lotge per les quals rahons lo dit mestre Guillem afferma deure cobrar tant per haver pagat e despes mes de les dites vint e dos milia lliures quant per los dits interesses per ell pagats ultra tres milia lliures de aquella moneda les quals pecunies vertaderament consta ell haverles despeses e pagats los dits interesses encare que hagues promes fer la dita obra per les dites vint e dos milia lliures de equitat considerat esser natural de aquella ciutat e haver treballat personalment amb tota se familia per tant temps cotinuament en la dita Lotge e haver la portada (foli 3 v°) a la fi en que es deure li esser tot reffet e satisfet e sobre aquestes coses Nos ha suplicat per los squarts dessus dits, nullam haver respecte a sa vellesa e povresa e a la obra que ha feta e trobantse ell haver pagauat o despes en la dita obra ultra les vint e dos milia lliures li fassan pagar la demasia e encare los interesses per ell sostenguts com dit es, Nos vehents la dita suplicacio e coses en aquella contengudes esser justes e rasonables a instancia del dit mestre Guillem havem fet venir en nostre Consell lo amat nostre en Pere Sangla mercader altre dels defenedors l'any present de la mercaderia del dit Regne lo qual de present per altres negocis resident (foli 4) en nostra cort e havent volgut d'ell esser informats com passave lo dit negoci lo qual nos ha respost ell no esser vingut assi per aquest negoci ne era instruit de aquell ne sabia al present que satisfer al que per lo dit mestre Guillem li era demanat solament referintse a certs actes qui son stats fets fermats e tractats entre los dits Collegi e al dit mestre Guillem les coses dessus dites havem deliberat cometre la examinacio conaxença e declaracio de aquestes coses a vosaltres com a persones de les quals havem relacio tal

que speram que vos haureu (foli 4 v°) axi be en aquest negoci com nos speram e confiam. E per tant per tenor de les presents de nostre bon grat e de certa sciencia sometem a vosaltres ab duys ensemps la dita causa e vos dehim e manam que rebudes les presents ab summa diligencia entenam en veure los comptes del dit mestre Guillem e totes les coses dessus contengudes com sien passades e si trobaren lo dit mestre Guillem haver despes res en la dita obra ultra les dites vint e dos milia liures tot lo y fassan restituhir del dret de hun diner per liura de la mercaderia e per semblant los interesses dels diners que no li seran stats dats al temps.

(foli 5) Cometent vos sobre asso e sobre tots los incidents dependents e emergents e connexos tot nostre loch poder e veus ab plenissima facultat de duhir a execucio e affecte tot lo que per vosaltres sera judicat. Manant encare per tenor de les presents tant al dit Collegi com al dit mestre Guillem sots pena de dos milia florins aplicadors a nostra Cort que devant vosaltres mostreu de lur dres per modo que quant per vosaltres sera vist lo dit negoci e sobre aquell sentenciat e declarat no puxe neguns de les parts allegar ignorancia. Manant vos (foli 5 v°) encara per tenor de les presents sots les dites penes de dos milia florins que aquesta causa hajan determenats dins tres mesos continuament comptadors del die que us seran presentades despresents en avant, qualsevol coses en contrari allegades no obstant en alguna manera. Dat en lo Castell Nou de la Ciutat de Napols a XX del mes de Janer del any de la Nativitat de Ntre. Senyor Mil CCCXXXVIII. Rex Alfonsus.

In Maioricarum III° Vidit Bartholomeus Claver.

Quaquidem littera Regia presentata lectaque et intimata (foli 6) dicto venerabili Johanni Terriola, alteri ex dictis venerabilibus comisariis.

Idem Venerabilis Joannes Terriola illius tenore audito et precepto recepto primitus dicta littera cum illis quibus dicta reverencia et honore se obtulit mandatis Regiis humiliter obedire promitens et mandans predicto venerabili Johanni Serralta socio seu conjudici suo intimari et habito colloquio cum eodem se obtulit in premissis per justiciam providere. Et dicta die quasi incontinenti instante et requirente dicto Francisco Sagraera predicta littera Regia seu commissio fuit intimata dicto venerabili Johanni (foli 6 v°) Serralta. Quiquidem venerabilis Johannes Serralta, recepta dicta littera cum illis quibus reverencia et honore se obtulit mandatis regiis humiliter obedire et habito colloquio cum suo venerabili conjudice se obtulit per justiciam providere.

Post modum autem die martis XXI mensis aprilis honorabiles Johannes Serralta et Johannes Terriola comisarii jan dicti ad instrumentum instanciam et requisicionem dicti domini Francisci Sagraera et pro execucione et obediencia mandatorum regiorum providerunt et providendo mandarunt venerabilibus deffensoribus Mercancie intimari seu assignari ad dicendum rationes contra rescriptum infra tres dies proxime, offerentis se in premissis justiciam ministrare.

(foli 7) Et die veneris XXIII mensis aprilis anno jam dicto retulit et fidem fecit Rafael Mironi virganius de mandato venerabilium commissariorum seu judicum et ad instanciam dicti Francisci Sagraera assignasse venerabilibus Paulo Terriola et Antonio de Verino deffensoribus anni presentis mercancie Maioricarum ad dicendum rationes contra predictum rescriptum infra tres dies.

Postmodum autem die jovis (foli 7 vº) XXX mensis aprilis anno predicto coram venerabilibus comissarius comparuit discretus Jacobus Riera norarius et nomine procuratorio jam dicto presentavit et fecit rationes sequentes.

Prefatus Jacobus Riera notarius procuratorio nomine pro expeditione presentis cause nominat et exhibit libros racionum et comptorum predictorum et hos hanc aliqualem productionem pro evitandis expensis illos ponens in posse scribas presentis causa adeo ut sit facultas parte adverse de predictis copiam habere si illam habere voluerit requi (foli 8) rens illos in posse vestrorum honorabilium comissariorum regionum poni et de dicta preexaminatione ipsorum quiquidem libri comptorum sunt quindecim numero.

Simile mensi et die presentans huiusque et intimans idem venerabile comissarii premissorum tenore a novo providerunt et providendo mandarunt concessa copia dictis venerabilibus deffensoribus mercancie assignarunt eisdem ad respondendum et providebitur pro justiciam.

Copia vero premissorum fuit perfecta et tradi parata predictis venerabilibus deffensoribus die lune IIII mensis madii anno a Nat. Dni. MCCCCL hora tertiarum ipsius diei.

(foli 8 vº) Et die martis quinta mensis madii anno predicto comparuit Johannes Parets notarius ut nomine procuratorio dictorum venerabilium deffensorum mercancie presentavit rationes sequentes.

La Reyal celsitud salva la qual ha acostumat per justicia provehir e scriure no deu eser exeutada la lletra per lo dit mestre Guillem Sagrera impetrada com sia subrepticia o contra les franqueses del present regne emanada com sia stat en la impetracio de aquella que lo dit mestre Sagrera en perjudici dels capitols e pactes de la dita (foli 9) obra ha obmesos seguir les coses contengudes en los dits capitols car devia fer la dita Lotge de certes filades de alt e en certa manera la qual cosa no ha feta e per consequent deu esmenar al dit Collegi la quantitat per disminució e mancamment de les dites filades taxades ni pot desmenar esmena alguna com segons los pactes contenguts en los dits capitols la dita obra stiga a carrech del dit mestre Guillem e encara que mes o menys hi sia stat despes no pot pus avant demanar ni pot haver interesses (foli 9 vº) alguns com sian stats pagats per anticipacions de pagues demanades e rebudes per lo dit mestre Guillem Sagrera e per consequent se deuen pagar dels bens del dit mestre Guillem e ab lo dit cap la Reyal celsitud salva la dita lletra seria contra les franqueses del present regne emanades per les quals es disposat que les causes han esser dins lo present Regne determenades e lletres decisories no deuen esser exiguides les quals coses son tals que si fosen stades (foli 10) al molt alt Senyor Rey allegades tal lletra no fora stada atorgada, majorment atesa la pobresa e grans carrechs del dit Colegi lo qual per satisfacer al honor del molt alt Senyor Rey ha fetes diverses armades e que ha despeses pus de deu milia florins, dels quals se son encarregats censals los quals pugen a grans quantitats les pensions dels quals continuadament lo dit Collegi pague e contribuheix ultra la obra de la dita Lotge qui continuadament se avança e altres diverses carrechs de guardes e fustes de avisaments (foli 10 vº) en tant que envides basta a la despesa e carrech de aquell. Per tant los dits defendedors de la mercaderia o lo discret en Joan Parets notari procurador del dit Collegi per les causes demunt dites dihent la dita letra la reyal celsitud salva no haver loch e contra les franqueses del present Regne e surripticiamment

esser stada emanada supplicha e regner en virtut de aquella en alguna cosa no esser procehit e mentat de les despeses continuament protestant.

Et die jovis septima mensis (fol 11) madii anno predicto MCCCC quinquagesimo comparuit dictus discretus Jacobus Riera et nomine jam dicto presentavit raciones sequentes.

Si a la forma e tenor dels manaments reyalz continguts en la dita letra reyal fos stat diligentment attes e conciderat per lo Collegi de la Mercaderia o por los defenedors de aquell, tal contradicció no's devia fer per part de aquells en affermar e dir que los dits manaments reyalz contenguts en la dita letra ne devie esser evidents improvinents per la qual contradicció lo dit (fol 11 v°) Collegi seria vist esser incorregut en la pena dels dos milia florins contenguts en la dita letra reyal del quals expressament aquesta part protesta contra lo dit Collegi e defenedors de aquell. Maiorment com dins lo temps de tres dies assignat als dits defendedors a dur rahons contra la dita letra alguna cosa no sia stada allegada axi com rahanbement allegar nos podia no obstant les mils rahons apres del dit terme ara allegades axi a invalides e per les rahons sequents. Primo no's pot dir que la dita letra sia surrepticia per ço com (foli 12) del dit negoci a la Sera. Ral. Mt. es stada ben informada segons appar per la continencia de aquella car hoyts primerament los dits mestre Guillem e Pere Çavila un dels defenedors de lo dit Collegi del any passat e per ço segons franqueses e privilegis del present Regne la present causa del dit negoci convenia esser determenada e lo present Regne lo dit Sr. Rey volent aquells servir axi com ha acostumat servir e fer servir ha comesa la dita causa e la examinació de aquella a vosaltres dits honorables (foli 12 v°) comissaris per que cessaria la allegada subripció en contrari. E per semblant la dita letra e comissio esser feta segons franqueses del present Regne e no pas contra aquelles no obstant ço que es pretès en contrari que lo dit mestre Guillem devia fer la dita Lotge de certes filades de alt e en certa manera ço que fet no seria fahent contra los pactes per lo dret respicie car ab part parlant lo contrari es la veritat ço es que totes les filades degudes serien stades fetes en la dita certa manera que ferse devien e assó en lo cloure (foli 13) de la dita Lotge fos ben vist e contradicció alguna en contrari per los la donchs defenedors ni obrers no es stada feta ans se pot ben dir e affermar que los olim defenedors son vists haver fet contra los pactes en los quals expressament se conte que per la dita obra fehedora per lo dit mestre Guillem los preus del diner de la dita Mercaderia per cascun any li fossen e deguessen esser consignats exceptuades de aquell tant solament de cascun any cent cinquanta lliures e per lo cessament de la dita consignacio lo dit Collegi es tingut al dit mestre Guillem en tot dan e interesses per (foli 13 v°) la dita raho sostinguts per lo dit mestre Guillem. E d'altra part per aquesta part se diu que la dita letra del dit Sr. Rey es procehida de gracia equitat e justicia considerats los squarts que lo dit molt excellent Princep e senyor ha haguts expressats en aquella si diligentment es en aquells actes e considerat per que denegades les dites y amples rahons en contrari allegades lo dit Jacme Riera en lo dit nom requer e suplicha a mes avant en la present causa per vigor de la dita letra e manament Reyals en aquella contenguts esser procehit axi com (foli 14) es stat request e suplicat per aquesta part en altra manera protesta contra vosaltres honorables comissaris de les penes en la dita letra contingudes e de tot dan e interesses e despeses protestant del passament del temps a vosaltres statuhit per la Reyal celsitud e que do equi no stara stima per vosaltres los libres dels dits comptes los quals son quinze en nombre.

Simile mensi et die presentatis incontinenti retulit et fidem fecit Rafael Mironi virgarius se de mandato dictorum honorabilium commissariorum et ad instanciam dicti (foli 14 v°) discreti Jacobi Riera notario nomine procuratorio dicto assignasse dicto discreto Johanni Parets ad respondendum predictis proxime oblatis infra tres dies.

Copia vero premisorum fuit profecta et tradi parte dicto discreto Johanni Parets notario die sabbati VIII dictionum mensis et anni hora vespertina.

Et die martis duodecima mensis madii anno predicto M^oCCCC quinquagesimo comparuit in presenti Curia dictus discretus Johannes Parets notarius et presentavit rationes sequentes. La intencio final del molt alt Senyor Rey en cascun negoci es que la justicia (foli 15) sie administrada e la veriat sie seguida e jassie per noves informacions alguna vegada man alguna cosa empero no es agraviat si per ventura sos manaments no son servats. E per ço los dits honrats defendors considerans que per novella informacio donada per lo dit mestre Guillem, mana cosa la qual la Reyal Celsitud sol no nomenara si fos informat de la veritat no sens causa contradiem e han contradit a la execucio de la dita Reyal letra com no sie vist manar les coses contengudes en la dita letra car no es presumidor que lo molt alt senyor vulle (fol 15 v°) que lo contracte de la scarada fet entre lo collegi de la mercaderia de una part e lo dit mestre Guillem de la altra sie revocat perque lo dit collegi hage pagat mes avant de la quantitat la qual fou convenguda en la dita scarada que sia rescindit lo contracte jure gentium per lo qual es acquirit dret al dit Collegi de no pagar pus avant e asso es stat allegat dins lo temps de tres jorns dat a respondre a dites rahons contra la exequisio de la dita letra lo qual ja nos ha corregut fins que aquesta part ha haguda la costa de aquelles apres de la qual dins hun (foli 16) jorn de convinent fou respost. E per aço nos pot pretendre alguna inobediencia e es transitoria cosa allegar comissio de pena pus juridicas rahons contra la execucio de la dita letra esser de en lo dit cas e contra les franqueses del present regne emanada vista en veritat que lo dit negoci sie stat discutit o examinat e la Cort del molt alt senyor Rey, com l'onrat en Pere Çanglà no fos informat dels manaments de la causa e per consequent letra decisoria podia comanar majorment com se mostrara (foli 16 v°) lo dit mestre Guillem haver fet contra los pactes e covinences en lo dit contracte de scarement contenguts e haver obmeses fer diverses filades les quals devia fer en la dita obra segons los pactes del dit scarement e per consequent no deu haver lo preu convengut en lo dit scarement e deu pagar al dit Collegi los dans sostenguts per aquell. Per tant los dits honorables defenedors de la Mercaderia repellides les favoles rahons de la adversa part coma no procehints diuen demanen e suppliquen axi com demunt continuadament protestant de ditas messions y despeses.

(foli 17) Et die mercurii presentis mensis madii anno predicto M^oCCCC quanquagesimo comparuit in presenti curia Gubernacionis Maioricarum dictus discretus Jacobus Riera notarius et nomine dicto presentavit legique et intimari requisivit dictis venerabilibus Johanni Serralta et Johanni Terriola Commissariis Regiis jam dictis.

De vegades les incivils e frustratories rahons en contrari allegades per la part dels dits defenedors axi com aquelles qui no proceheixen de justicia e son vistes contradir als justs manaments Reyals fets a vosaltres dits honorables comissaris (foli 17 v°) lo dit Jacme Riera en lo dit nom requer e suplichaxi com demunt requirient sobre les dites

coses discrepades esser just lo quit a la part contraria esser assignat a dir e allegar de les despeses e dans e penes contengudes en la dita Reyal letra expressament protestant.

Et die veneris XV mensis madii anno predicto instante et requirente dicto discreto Jacobo Riera notario nomine jam dicto predicta fuerunt lecta et intimata dicto honorabili Johanni Terriola in Logia mercatorum personaliter existenti qui dictus venerabilis Johannes Terriola premisorum tenore audito respondit per hec (foli 18) verba vel similia Assignam a la part altre a respondre si en les dites coses respondre vobra e yo e lo dit conjutge meu nos oferim prests si les dites parts seran concordades de allegar aquellas no esperat lo temps de tres mesos hoyr aquelles e provehir a les dites coses per justicia.

Et die sabbati XVI mensis madii anno predicto MCCCC quinquagesimo instante dicto discreto Jacobo Riera predicta fuerunt lecta et intimata dicto venerabili Johanni Serralta alteri ex dictis Comissariis in Castro regio personaliter existenti qui (foli 18 vº) dictus venerabilis Comissarius promissorum tenore audito habito colloquio cum suo honorabili conjudice se obtulit per justiciam providere.

Et die sabbato XVI mensis anno predicto MCCCC quinquagesimo honorabiles comissarii regii in Logia presentis civitatis existentes et coram eisdem presentibus Paulo Terriola altero ex dictis venerabilibus defensoribus et Francisco Sagrera procuratorio nomine jam dicto assignarunt predictis partibus coram eisdem comisariis ut dictum est presentibus et admitentibus ad producendum instrumenta scripturas (foli 19) compotorum et omnia alia acta previa de causa facientia infra quindecim dies proxime alias lapso dicto termino providebitur per justiciam.

Postmodum autem die veneris XXVIII mensis madii anno predicto MCCCC quinquagesimo dicti venerabiles comissarii Regii dictis partibus prorrogarunt assignacionem proximam factam lapso tempus superius statuto ad quindecim dies proxime infra quos possint dicte partis valeant predicta judicia resignacione contenta facere et hostendere.

Et die sabbati XXX mensis madii anno predicto MCCCCº (foli 19 vº) quinquagesimo comparuit dictus discretus Jacobus Riera et presentavit quod sequitur.

Los instruments e scriptures fahents per la present causa per carrech e culpa del scriva e notari en poder del qual son fins assi nos son poscudes haver perque tant quant se saguarda als dits instruments e scriptures lo dit Jaume Riera en lo dit nom suplique demana e requer a vosaltres dits honorables comissaris lo temps de haver aquells esserli prorrogat exhibint nomenant e depositant al present en poder de vosaltres los (foli 20) libres dels dits comptes los quals son quinse en nombre de les tenors següents lo vostre honorable offici sobre la dita prorrogacio en quant es necessari humilment implorant, etc.

Postmodum autem die mercurii decima mensis hunii anno predicto MCCCC quinquagesimo coram venerabilibus Johanne Terriola et Johanne Serralta. Pres del scriva e notari son stats trets. Item posa que per lo dit spay de vint anys lo dit mestre Guillem ab los dits deu homens ultra lo jornal ques compte de sol a sol cascun any per (foli 22) quatre mesos ço es novembre dezembre janer e febrer tots los dies faners e no feriat feyen matinades e vesprades obrant per la dita obra per cascun die entre mati e vespre per spay de sis hores.

Item posa que a cascun dels dits honze homens comptansi lo dit mestre Guillem los pertanyia mig jornal a raho de cinch sous qui foren II sous VI (diners).

Item posa que totes les dites coses son veres de les quals es veu e fama publica requirent esser assignat als dits honorables defenedors a fer interrogacions e veure jurar los (foli 22 v°) testimonis deguen produidors per provar los dits capitols metent la cedula dels dits testimonis en poder del scriva de la causa per expedicio de la present causa.

Quibus capitulis presentatis incontinenti dictus Jacobus Riera notarius et in animam dicti sui principalis dicta capitula adveravit medio juramento credens illa fore vera et probabilia.

Et incontinenti instante et requirente dicto discreto Jacobo Riera predicta fuerunt presentata lecta et intimata dictis venerabilibus comissariis. Quiquidem venerabiles regii comissarii (foli 23) premissorum tenore audito providerunt et providendo mandarunt intimari seu assignari dictis venerabilibus defensoribus mercancie seu eorum procuratori ad respondendum predictis proxime per dictum discretum Jacobum Riera presentatis infra tres dies proximos offerentes se in premissis justiciam ministrare.

Et dicta die retulit et fidem fecit Bartholomeus Cortal virgarius se de dictorum venerabilium comissariorum et ad instantiam dicti discreti Jacobi Riera notarii nomine jam dicto assignasse dicto discreto Johanni Parets notario nomine prelibato ad respondendum predictus proxime oblatis infra tres dies alias.

(foli 23 v°) Et die mercurii decima mensis junii anno predicto M^oCCCC^o quinquagesimo comparuit dictus discretus Joannes Parets notarius et nomine jam dicto presentavit rationes et alia que sequitur. Segons demunt es dit la reyal celsitud tots temps salva la dita letra es subrepticia e contra les franqueses del present regne emanada per les quals es proveit que les causes han esser determenades dins lo present regne ne poder de aquell exir ne esser tractades en alguna manera a la qual franquesa seria perjudicar si la dita (foli 24) letra era admesa e executada la qual es decissoria volent determenar e intuir que lo tracte de la scarada de la dita Lotge sia revocat en lo dit mestre Guillem lo qual no pot haver sino cert preu de aquella e si pert o guanya es a son carrech haje mes avant sots scusa de perdua lo qual no solament es contra les dites franqueses segons es dit mes encare molt injusta e contra dret natural e civil juxta les quals los pactes se deuen tenir e servir entre los contrahents e majorment com lo dit mestre Guillem contra forma dels dits capitols haje feta la dita Lotge pus baixa (foli 24 v°) de dues filades fins en tres segons se pot veure a hull legits los dits capitols e mirada la dita obra. Perque se deuen deduir al menys tres milia florins del preu convengut e pactat ultra la diformitat de la dita obra a la qual lo dit mestre Guillem es tengut la qual es fora de mesures per lo dit manquement la qual diformitat no se esmenaria ab sis milia florins d'or e de altre part manquen acabar la dita Lotge sis finestres e dos portals ab claravoyes qui no's farien per mil florins e de altra part manquen cinch ymatges los quals costaren docents (foli 25) florins d'or de fer. E mes avant manca fer lo paliment de pedra de Santany qui costarie cinch cents lliures. E de altre part havia a cobrir lo dit mestre Guillem la dita Lotge a terrada plana en la qual haguera hagudes metre tres filades de pedra al entorn mes que no ha meses e ell ha cuberta la dita Lotge ab los ayguavessos que te sens igualar aquella de que ha defalcades les dites filades les quals

ab la dita terrada pujarien a mil florins d'or. E d'altre part ha a fer en la dita terrada trespol qui costaria trescentes lliures. E d'altre part manquen segons la mostra que ha donada e la obra que ha (foli 25 v°) feta en les finestres de la terrada e en les torres mes de trescentes liures de obra. E de altre part havia a fer segons los dits capitols una finestra o ori(fi)si per lo relotge de la qual se ha fetes pagar ultra la dita scarada setanta cinch lliures e no ha feta la dita finestra les quals obres totes segons los dits capitols havia a fer e es tingut lo dit mestre Guillem per les vint e dos milia liures les quals ha totes quasi rehebudes o lo que li resta no basta a dossentes lliures e los mancaments de la dita obra munte mes de set o vuyt milia lliures de les quals es tengut e obligat (foli 26) al dit Collegi.

E si lo dit mestre Guillem ha perdut arrendant e comprant lo diner de la mercaderia aço sta a son carrech car si hagues guonyat fora a son profit. E lo dit diner de mercaderia se venia al mes donant en publich encant. Ni's pot clamar lo dit mestre Guillem que no li sie stat pagat en sos termens lo que haver havia cascun any car jatsie segons los dits capitols hagues haver certes quantitats en certs termens apres empero fonch convengut entre lo dit Collegi e lo dit mestre Guillem que hagues sinch centes liures cascun any tan solament les quals quantitats (foli 26 v°) li son stades pagades en sos termens e no li han mancat segons autenticament se monstra.

E si lo dit mestre Guillem ha pagats interesses de algunes quantitats aquelles ha pagades per tant com volia rebre anys mes de les dites cinch centes lliures e ell de bon grat per haver les dites quantitats anticipades manlevaba aquelles ab interesses lo qual ell volia e era de raho de pagar los dits interesses e los defenedors del dit Collegi a supplicacio del dit mestre Guillem li feyen care o seguretad a les dites quantitats e per conseguent es de raho los dits interesses sien pagats de sos bens e mesos en compte (foli 27) a aquell e no al dit Collegi tingut no era ne era en alguna culpa o triga. Per tant los dits honrats defendors la Reyal celsitud to(t)s temps salva dihents la dita letra esser surrepticia e contra les franqueses del present regne emanada damanen e supliquen esser pronunciat e declarat aquella esser nulla e invalida surrepticia e contra les franqueses del dit regne impetrada majorment com sia decisoria e no sia signada de ma de Vicicanceller anomenants e exhibints quant per ells fassen e no pusavant los capitols de la dita scarada e los pactes del tenor seguent.

(foli 27 v°) Item mes avant la franquesa del present Regne per la qual es disposat que les causes no poren esser tractades fora aquell.

E altra franquesa per la qual es disposat que letres e provisions contra franqueses emanades no deguen esser executades.

E mes avant aprovar les dites surrepcions se produheix lo compte seguent per lo qual appar lo dit mestre Guillem haver rebudes les dites vint e dos milia liures.

E no res menys supliquen e requeren la altitud de la dita Lotge esser midada e de la dita mesura esser feta (foli 28) scriptura en lo present proces perque aparegua del dit mancament de filades e per semblant requeren esser fet del mancament de les altres obres demunt recitades scriure en lo proces.

E mes avant protesten continuadament contra vosaltres dits honorables comissaris de les penes pecuniaries contingudes e les dites franqueses contra los viladors de aquelles

requirent, etc. Deu mestre Guillem Sagrera mestre major de la Lotge que hauria rebudes per aquella avinença de aquelles XXII milia lliures per acabar la Lotge nova per avinensa ne feu en l'any MCCCCXXVI stants defenedors los honorables en Francesch Çanglada e Johan Terriola com appar per cartes en poder del discret en Bernat Sala a XI de mars del any en memoria dels dits defenedors en cartes XXVIII. E primerament deu que per los dits defenedors li promís dit en Guillem Pere cullidor del dret del diner per liura per lo honorable en Pere Net coprador mil C liures (foli 29) de que firmà apocha en poder del dit Bernat Sala a XI de mars del any MCCCCXXVI appar en libre dels dits defenedors en cartes XXIV...MC Lliures.

Mes en l'any vinent Mil CCCXXVI stants defenedors los honrats en Bernat Desclapers e Jacme de Pax per ell fou donat al dit mestre Guillem nou centes trenta sinch lliures de les quals firma apocha en poder del dit norati appar en libre dels dits defenedors en cartes XII...DCCCCXXXV Lliures.

Mes en l'any MCCCCXXVII stants defenedors los honrats en March Despi e Daniel Cha fou donat e consignat al dit mestre Guillem MCCXXX una lliura de la qual quantitat firma apocha en poder del dit notari mes en lo libre dels dits defenedors...MCCXXXI Lliures.

Mes en l'any MCCCCXXVIII stants defenedors los honrats n'Anthoni Martí e Fortesa Martí fou donat e consignat al dit mestre Guillem MCCLXXXIII Lliures de les quals n'a firmada apocha en poder del dit notaqri con lo libre dels dits defenedors diga lo dit...MCCLXXXIII Lliures.

(foli 30) Mes en l'any MCCCCXXVIII stants defenedors en Pons Ledo e Guillem Matheu fou consignat al dit mestre Guillem MCLXXVIII lliures de la quantitat firma apocha en poder del dit notari fou comprador del dret l'onrat n'Anthoni De Quint appar en lo libre dels defenedors curtes XII...MCLXXVIII Lliures.

Mes avant lo dit mestre Guillem en l'any MCCCCXXX stants defenedors los honrats en Johan Terriola en Jordi de Vilalonga donaren e en vers si retench lo dit mestre Guillem del dret del diner per liure del qual ell fou comprador MCLXVIII liures de la qual quantitat ne ferma apocha en poder del dit Bernat Sala notari appar en libre dels dits defenedors en cartes XXV... MCLXVIII Lliures.

Mes avant en l'any MCCCCXXXI stants defenedors en March Despi e Berenguer Renovard fou donat o lo dit mestre Guillem se retench del dret del diner per liura del qual feu apocha en poder (foli 31) del dit Bernat Sala notari a XVII de setembre any dit appar en compte dels dits defenedors en lur libre en cartes XXVIII...MCI Lliures.

Mes en l'any MCCCCXXXII stants defenedors los honrats en Francesch de Comelles e Gabriel Vicens per ells fou donat al dit mestre Guillem MCCLXXXIII lliures X sous o ell envers si se retench del dret del diner per liure de lo qual ell fou comprador lo dit any de la qual quantitat firma apocha en poder del dit notari a XXII de setembre del dit any en lo libre dels dits defenedors en cartes LXV...MCCLXXXIII Lliures.

Mes en l'any MCCCCXXXIII stants defenedors los honrats en Francesch Descors e en Macia Ferrer fou donat a ell o envers si retench del dret del diner per liure del qual fou comprador lo dit meste Guillem MCCXXXV Lliures de la qual quantitat firma apocha en poder del dit Bernat Sala notari en lo mes de setembre del dit any com appar compte

dels dits defenedors (foli 32) en libre de lur anyada en cartes XXXXVIII...MCCXXXV Lliures.

Mes en aquest any MCCCCXXXIII fou feta avinença entre mestre Guillem e los defenedors que se rebes tots anys MCCCCXXXVIII lliures per dita avinença en poder del dit Bernat Sala notari.

Mes en l'any MCCCCXXXIII stants defenedors los honrats en Pere Çaforteza e Pons de Ledo fou donat al dit mestre Guillem MCCXXXVIII Lliures les quals se retench en vers si del dret del diner per lliura del qual fou comprador de la qual quantitat firma apocha en poder del dit notari a XXVII d'abril del any dit com appar en compte del libre dels dits defenedors en cartes LIII...MCCXXXVIII Lliures.

Mes deu lo dit mestre Guillem Sagrera en l'any MCCCCXXXV stants defenedors los honrats en Johan Terriola e Luis Çanglada CXX lliures per tant com levarem ma la obra de la Lotje per fer l'arcada a la Riera per manament del Governador e Jurats del Regne de la qual quantitat firma apocha (foli 33) en poder de Bernat Sala notari lo primer de Mars l'any trenta sis appar en libre dels dits defenedors en cartes IIII...CXX Lliures.

Mes en l'any MCCCCXXXVI a XXX de octubre stants defenedors los honrats en Barthomeu Reyat e Johan Gerones fou donat e consignat al dit mestre Guillem e lo honrat en Pere Pardo comprador del dret del diner per lliura lo present any MCCXXXVIII lliures de les quals firma apocha en poder del dit notari com appar en libre dels dits defenedors...MCCXXXVIII Lliures.

Deu mes en l'any MCCCCXXXVII stants defenedors los honrats en Pere de Termens e Pasqual Moreio fou donat al dit mestre Guillem MDCCXXXV lliures XV sous V (diners) en la manera següent. De comptants DCCVIII lliures e per resta havia a tornar de hun dret del diner per liure del any MCCCCXXXIII que ell compra CCXXVII lliures XV sous V (diners) abatre VII lliures X sous per una festa lo jorn de Sant Johan a tots los mesters resta CCXXV Lliures V s. V (diners). E d'altre (foli 34) part DCCC lliures qui foren manlevades dels hereus del honrat en Nicholau de Quint a interes a raho de vuyt per cent de la qual quantitat es tengut pagar lo interes lo dit mestre Guillem es veritat los dits defenedors lo fan debitor de MCCXXXVIII Lliures V s. V (diners) de les quals firma apocha e debitori en poder del dit notari pero esta en veritat ell haver rebut dita quantitat car ell hauria rebut mes del any MCCXXXVIII Lliures V s. V e de VII Lliures X s. deduhides de la festa de cinc centes y deu lliures (foli 34 v°) V s. V (d.) com appar en libre dels dits defenedors en cartes LII...MDCCXXXVIII.

Mes deu lo dit mestre Guillem en l'any MCCCCXXXVIII stants defenedors los honrats en Jordi de Pachs e Francesch Moix fou donat al dit mestre Guillem MLXXI lliures en la forma següent rebe del honrat en Jaume de Pachs comprador del diner per liure per ma d'en Andreu Moragues sinch centes LXVIII lliures e mes MD lliures manlevades a interes a raho de VIII Lliures per cent ço es dels hereus de Nicholau de Quint quondam en dites (foli 35) partides M lliures de la muller del honrat en Felip Cams L lliures. E de la muller de mestre Gabriel Garcia L ll. de Pere Marti notari cent lliures d'en Johan Vicens cent lliures de mestre Francesch Rovira prevere CC lliures aquestes CC lliures stan a carrech de Andreu Moragues e dit mestre Guillem com lo col.legi may ne va pagar interes negu fins a la festa de Sanct Johan del any quaranta quatre e de la

quantitat manlevada lo dit mestre Guillem promes e es tengut pagar lo interes appar en libre dels dits defenedors en cartes XLVIII...MLXXI Lliures.

Mes pot assi per interes de aquelles DCCC lliures manlevades per en Pere Termens e Pasqual Moreto per hun any perque les tocha anticipades...LXIII Lliures.

Mes en l'any MCCCCXXXVIII stants defenedors Johan des Bas e Uguet Febrer donaren al dit mestre MDXVIII lliures 0 sous VIII (d.) en la forma seguent per ell lot dix en Gabriel Salva e Bernat Morell compradors del dret del present any DCCCLXXXVIII lliures per n'Andreu Moragues per Jacme de Pachs DLI lliures 0 s. VIII (d.) e de comptants LXXX lliures la qual quantitat (foli 36) pren suma MDXVIII Lliures 0 s. VIII diners fan a deduhir o rehebre de la dita quantitat CL lliures e foren promeses al dit mestre Guillem per cloure la Lotje abans de Sanct Miquel lavors primer vinent resta haver ja rebut MCCCLXVIII lliures 0 s. VIII com appar en libre dels dits defenedors en cartes X...MCCCLXVIII Lliures 0 s. VIII diners.

Mes avant deu lo dessus dit mestre Guillem per lo interes de aquelles MCCC lliures de nombre de aquelles MD lliures foren manlevades en l'any passat per los dits defenedors en Jordi de Pachs e Francesch Moix com les CC lliures de mossen Francesch Rovira Prevere lo dit mestre Guillem o n'Andreu Moragues no hajen pagat lo interes perque deuria ell dita quantitat per un any CIII lliures...CIII Lliures.

Mes deu por lo interes de D lliures rebudes anticipades en l'any MCCCCXXXII stants defenedors Jordi de Pachs e Francesch Moix sou si be MDCCXXXVIII lliures V s. V diners e los defenedors no sien tinguts en darli sino MCCXXXVIII lliures per pacte fet ab los honorables (foli 37) en Massia Ferrer e en Francesch Descors en l'any MCCCCXXXV deu lo interes per l'any MCCCCXXXVIII...XXXX Lliures.

Mes en l'any 1440 stants defenedors los honrats Uguet Ponç e Pons de Laners per ell n'Anthoni Salt comprador del dret del diner lo present any D lliures de la qual quantitat ne firma apocha en poder den Bernat Sala notari del Collegi en libre dels dits defenedors en cartes XIII ...D Lliures.

Mes en lo dit any 1440 fonch feta avinença entre los defenedors e mestre Guillem rehebit tots anys D lliures per ço com ell havia molts obres en dita obra appar per dita avinença en poder del dit Bernat Sala notari.

Mes deu lo dit mestre Guillem per lo interes de aquelles MDCCC lliures que ell rebe los anys XXXVII e XXXVIII com appar dessus mes avant de ço que rebe ne devia com los defenedors no fossen tinguts en darli MCCXXXVIII lliures hauria haver DCCXXXVIII relevant de la dita quantitat (foli 38) de MDCCC lliures resten MLXII lliures de que seria lo interes per lo present any...LXXXV Lliures.

Mes avant deu lo dit mestre Guillem Sagrera com l'any 1440 stants defenedors los honrats en Pere Savila e Johan Bartomeu per ell e donaren en Pere Albors L lliures e en Johan Mari CCCCL lliures es per tot cinch sentes lliures en libre del defenedors en cartes XX ...D Lliures.

Mes per interes per aquella quantitat staria de MLII lliures fehent compliment a ell per dit any XXXXI e mil doscentes XXXVIII que tots anys defenedors son tenguts donar a

ell per pacte fet en l'any trenta tres restaria CCCXXIII lliures de les quals es tengut a pagar lo interes vint e sis lliures...XXVI Lliures.

Mes avant deu en l'any 1442 stants defenedors los honrats en Francesch Rossello quondam e Pasqual Guarau per elles fou donat al dit mestre Guillem CCCCLVI Lliures en la forma seguent.

(foli 39) De comptants XXV Lliures e per ells los dona en Johan Mari comprador del dret del present any CCCL Lliures per ell los dona Anthoni Salt LXXX Lliures per tot...CCCCLV Lliures.

Mes deu per aquelles XVIII Lliures ere tengut pagar tots anys en adobs del pont com appar en obligacio feta en poder de Bernat Sala notari a XXX de setembre en l'any XXXIII los quals adobs ha pagat lo Collegi perque deuria fins a la festa de Sanct Johan de juny de l'any quaranta tres que seria XI anys a raho de XVIII lliures quiscun any serien cent noranta vuyt les quals son stades pagades a n'en Felip Ballester qui te lo pont CLXXXVIII Lliures.

Mes deu en aquelles CCCC Lliures que lo Col.legi li feu fermansa per les quals fan a mossen Pau de Olesa trenta dues Lliures cascun any e dos centes Lliures per semblant que deu als hereus de Anthoni de Quint qui per semblant li respon XVI Lliures a lo Col.legi es obligat en dita quantitat perque fa deduhir de la quantitat sis centes lliures ...DC Lliures.

(foli 40) Mes deu que rebe en l'any 1443 stants defenedors los honrats en Jordi de Pachs e Pere Spanyol DCCC trenta cinch lliures I s. VIII (diners) les quals per los defenedors en lo dit any ell li foren liurades en diverses partides segons per menut appar en lo libre...DCCCXXXV Lliures.

Item ha rebudes en l'any 1444 stants defenedors los honrats en Gaspar Genovart e Pere Desbrull CCCCLVIII Lliures IIII sous VIII les quals li foren liurades per lo dit Perico Desbrull segons per menut appar en son libre...CCCCLVIII Liures IIII sous VIII.

Item que li foren liurades en lo prop dit any per lo honrat en Pere Spanyol regent la defenedoria per mort den Gaspar Genovart e absentia den Pere Desbrull CCCCXVII Lliures XIII sous VIII segons appar per menut en lo dit...CCCXVII Lliures XIII sous VIII.

Deu mestre Guillem Sagrera mestre de la obra de la Lotje nova que ha rebudes en diverses partides e certes mans de diverses defenedors fins a la festa de Sanct Johan de juny del any MCCCXLV segons detras appar (foli 41) en XXVIII partides vint e dos milia siscentes e tres lliures XV s. V (d.)...XXII M DCIII Lliures XV sous V.

Mes que ha rebut per mans dels honrats n'Esteva Descors e Ramon de Moya defenedors en l'any MCCCXXXVI finat en XLVI fins a la dita festa de Sanct Johan de juny del any MCCCXLVI segons appar en lo libre dels dits deffenedors sinch centes cinquanta set lliures sinch sous ...DLVII Lliures V sous.

Mes deu les quals per ell foren donades en Guillem Vilesclar e Miquel Sagrera per los honrats en Romas Reya en Johan Pont defenedors en l'any MCCCXLVII sis sentes setanta cinch lliures per les quals los dits Vilesclar e Guillem (?). Hauria de dir Miquel)

Sagrera se obligaren acabar dalt de la Lotge que lo dit mestre Guillem havia a fer segons appar per certa carta feta en poder del discret en Bernat Sala notari a XXX agosto any 1446...DCLXXV Lliures.

Resten del present compte que lo dit mestre Guillem Sagrera seria rebredor e lo dit Col.legi (foli 42) li hauria a tornar cent y onse lliures XVIII s VII (d.) empero per lo dit mestre Guillem resta a fer tanta obra en la dita Lotge que muntaria la pus de sis milia lliures segons llargament es stat tres pot veure...CXI Lliures XVIII sous VII.

Esli degut al contrascribit mestre Guillem Sagrera per lo pacte fet ab los honorables en Francesch Sanglada e Johan Terriola defenedors en lo any MCCCCXXVI per los quals li foren promeses donar per acabar la Lotge de tota obra de pedra vint e dos milia lliures segons appar del dit pacte en poder del dit Bernat Sala notari a XI de mars del dit any vint y sis...XXII M Lliures.

Mes ha haver noranta vuyt lliures per determinacio del Consell feta a XIII de janer 1444 li foren deduhides dels adobs del pont ço es que no fos tengut a pagar sino deu lliures cascun any e era fora del tot de tota la dita quantitat...LXXXXVIII Lliures.

Mes ha haver per aquella obra affagi a la dita (foli 43) Lotje ço es fer lo finestratje a creximent de torres e los caragols en les torres de la part de la mar per tot Mil DCCC L lliures les quals li foren adjudicades per certes persones havent potestat del Consell com appar per carta feta en poder del dit Bernat Sala notari e scriva del dit Col.legi en lo mes de juny del any Mil CCCXLIII ...MDCCL Lliures.

Duodecima mensis augusti anno Domini MCCCCXXXII. Noverint universi quod ego Guillelmus Sagrera lapiscida civis Maioricarum magister fabrice Lotgie que nunch construhitur et edificatur per colegium mercantile dicte civitatis in insule Maioricarum in platea vulgariter nominata dels Boters extra menia dicte civitatis prope capellam Beati Joannis Maris Sciens et attendens quod ille ducente libre regalium Maioricarum minorum quas dictum collegium mercantile quolibet anno penes se retinet et retinere potest de precio juris dicti Col.legi unius denarii pro libra denariorum quod precium dictum Col.legium quolibet anno...consignare tenetur usque ad certum terminum racione dicte fabrice (foli 44) dicte Lotgie ut clare patet in quodam instrumento facto in posse notarii infrascripti XI° mensis marcii anno a Nat. Dni. M^oCCCC^oXX^oVI^o non sufficiunt dicto Collegio ad solvendum onera ad que dictum Collegium tenetur et sit dicto Col.legio necessarium habere pecunias pro et solvendis missionibus et expensis pro nunch noviter factis et fiendis pro reparando et aptando la mora de la lanterna del faro de Portupi et pro edificando sive construendo predictam lanternam in dicta mora quod pro ex solvendis aliis missionibus et expensis per dictum Collegium factis pro tanto ego dictum Guillelmus Sagrera ad preces vestri venerabilis Gabrielis Vicens et Francisci de Comellis mercatorum dicte civitatis Maioricarum defensorum anni presentis dicti Col.legi mercantilis scienter et gratis volo et consentio absque aliquo prejudicio predicti instrumenti et contentorum in eodem quod vos dicti Gabriel et Franciscus defensores antedicti et succesores vestri in dicto officio defensorie mercaterie vel dictum Col.legium possitis et possint quolibet anno durante termino dicte consignacionis penes vos et ipsos retinere ex precio dicti juris unius denarii pro libra octo libras dicte (foli 45) monete ultra dictas ducentas libras quas dictum Collegium potest et debet penes se retinere quolibet anno ut supradictum est.

Ita videlicet declarato quod vos dicti defensores et vestri successores in dicto officio vel dictum Col.legium possitis et possint retinere penes vos et ipsos quolibet anno de dicto precio dicti unius denarii pro libra durante dicta mea consignatione dum taxat ducentas octo libras jam dicte monete pro factis et negociis dicti Col.legii absque aliquo impedimento et contradiccione nostri et nostrorum. Et predicta promitto habere rata et firma et ea non infringere vel revocare aliquo jure causa vel ratione sub omnium bonorum nostrorum presencium et futurum obligacione et sub omnia renunciacione juris pariter et cautela. Actum es hoc in civitate Maioricarum XII° mensis Augusti anno a Nat. Dni. M^oCCCC^oXXX^oII^o.

Signum mei Guillelmi Sagraera predicti qui haech laudo concedo et firmo. Testes hujus rei sunt Laurentius lapiscida et Blaasius Tarrago fusterius dicte civitatis Maioricarum. In posse mei Bernardi Sala notario. XXIII mensis decembris anno a Nat. Dni. M^oCCCC^oXXX^oII^o.

Noverint universi quod ego (foli 46) Guillelmus Sagraera lapiscida civis Maioricarum magister fabrice Lotgie que nunch construhitur et edificatur per Collegium mercantile dicte civitatis et insule Maioricarum in platea vulgariter nominata dels Boters extra menia dicte civitatis satis prope capellam Beati Johannis Maris sciens et attendens quod ille ducente octo libre regalium Maioricarum minutorum quas dictum Collegium mercantile anno quolibet penes se retinet et retinere potest de precio juris dicti Collegi unius denarii pro libra denariorum quod precium dictum Collegium quolibet anno michi consignare tenetur usque as certum terminum ratione dicte fabrice dicte Lotgie ut clare patet in quodam instrumento facto in posse notarii infrascripti undecima mensis marcii anno a Nat. Dn. MCCCCXXVI non suficiunt dicto Collegio ad solvendum onera ad que dictum Collegium tenetur et sit dicto Collegio necessarium habere pecunias tam pro ex solvendis Joanni Garriga fabro civi Maioricarum octuaginta quinque libras dicte monete Maioricarum que sibi debeantur pretextu et occasione certe quantitatis ferri opperati qui deservit opere lanterne noviter constructe et turri voccata del faro Portuspini dicte civitatis (foli 47) quod pro ex solvendis aliis missionibus et expensis per dictum Collegium factis pro tanto ego dictus Guillelmus Sagraera ad preces vestri venerabilium Gabrielis Vicens et Francisci de Comellis mercatorum dicte civitatis Maioricarum defensorum anni presentis dicti Collegi mercantilil scienter et gratis volo et consentio absque tamen aliquo prejudicio predicti instrumenti et contentorum in eodem quod vos dicti Gabriel et Franciscus defensores antedicti et successores vestri in dicto officio defensorie mercaterie vel dictum Collegium possitis et possint quolibet anno durante termino dicte consignacionis penes vos et ipsos retinere ex precio dicti juris unius denarii pro libras quas dictum Collegium potest et debet penes se retinere quolibet anno ut supradictum est.

Ita videlicet declarato quod vos dicti defensores et vestri successores in dicto officio del dictum Collegium possitis et possint retinere penes vos et ipsos quolibet anno de dicto precio dicti unius denarii pro libra durante dicta mea consignatione dum taxat octuaginta quinque libras jam dite monete pro factis et negociis dicti Collegii absque aliquo impedimento et contradiccione nostri et nostrorum. Et predicta promitto habere rata et firma et ea non infringere vel revocare aliquo jure causa vel ratione sub omnium bonorum nostrorum presencium et futurum obligacione et sub omnia renunciacione juris pariter et cautela.

Actum est hoc in civitate maioricarum XXIII mensis decembris anno a Nat. Dni. MCCCCXXXII.

Signum mei Guillelmi Sagraera predicti haech laudo concedo et firmo (foli 48). Testes hujus rei sunt Ludovicus Cortal blanquerius et Bernardus Savila civis Maioricarum.

Nona mensis marcii anno a Nat. Dni. M^oCCCC^oXXX^oIII^o. Ego Guillelmus Sagraera lapiscida civis Maioricarum magister fabrice Logie que nunc construitur et edificatur per Collegium mercantile dicte civitatis satis prope capellam Beati Johannis Maris attendens quod ille ducente triginta due libre monete Maioricarum quas dictum Collegium mercantile quolibet anno penes se retinet et retinere potest de precio juris dicti Collegii unius denarii pro libra denariorum quod precium dictum Collegium quolibet anno michi consignare tenetur usque ad certum terminum ratione dicte fabrice ut clare patet in quodam instrumento facto in posse notarii infrascripti non sufficiunt dicto Collegio ad solvendum onera ad que dictum Collegium tenetur et sit dicto Collegio necessarium habere pecunia pro ex solvendis (foli 49) expensis per dictum Collegium factis. Pro tanto ad preces vestri venerabilium Gabrielis Vicens et Francisci de Comellis defensorum anni presentis dicti Collegii scienter et gratis volo et consentio absque tamen prejudicio predicti instrumenti quod vos dicti venerabiles defensores et vestri successores in dicto officio vel dictum Collegium possitis et possint quolibet anno durante termino dicte consignacionis penes vos et ipsos retinere ex precio dicti juris unius denarii pro libra duodecim libras dicte monete valore dictas ducentas triginta duas libras quas dictum Collegium potest de voluntate mea penes se retinere quolibet anno ita videlicet declarato quod vos et vestri successores in dicto officio seu dictum Collegium possitis et possint retinere penes vos et ipsos quolibet anno de dicto precio unius denarii pro libra durante dicta nostra consignacione dum taxat ducentas quadraginta quatuor libras jam dicto monete pro negociis dicti Collegii absque aliquo impedimento et contradiccione mei et meorum. Et predicta promitto habere rata et firma et ea non infringere vel revocare aliquo jure causa vel ratione sub bonorum meorum omnium presentium et futurorum obligatione. Et sub omni renunciacione juris pariter et cautela (foli 50) Actum est hoch in civitate Maioricarum. Testes Johannes Mates curritor auris et Anthonius Villarii clibanarius de Majoricis.

XXVI mensis septembris anno a Nat. Dni. M^oCCCC^oXXX^oIII^o. Ego Guillelmus Sagraera civis Majoricarum, magister fabrice Logie dicti Collegii gratis et scienter confiteor et recognosco vobis venerabilibus Francisco Descors et Mariano Ferrari defensoribus anno presenti dicti Collegii me fecisse vobiscum pactum sequentem. Videlicet quod ego non possim de cetero recipere nec penes me retinere ex precio dicti juris unius denarii per dictum Collegium michi consignati nisi tantum mille ducentas triginta octo libras quolibet anno quas promitto et teneor recipere in comptum in solum prorrata majoris pecuniae quantitatis in qua dictum Collegium michi tenetur ratione dicte fabrice. Et residuum dicti precii possitis vos et vestri successores de cetero quolibet anno penes vos et ipsos retinere seu recipere sine impedimento et contradiccione non obstante et predictum precium promitto attendere et servare et non infringere seu revocare aliquo jure causa vel ratione sub bonorum meorum omnium (foli 51) presentium et futurorum obligatione. Et sub omne renunciacione juris pariter et cautela. Actum est hoch in civitate Maioricarum. Testes Johannes Mates curritor auris et Matheus Vivot civis Maioricarum.

Prima mensis decembris anno Domini MCCCCXXX. Ego Guillelmus Sagera lapiscida civis Maioricarum Magister fabrice Lotgie dicti Collegii scienter et gratis confiteo et recognosco vobis venerabilibus Hugueto Pont et Poncio Deslaners defensoribus dicti Collegii anno presenti me fecisse vobiscum pactum sequentem videlicet quod de illis mille ducentis triginta libris quas dictum Collegium michi aliqui anni sunt effluxi solvere et dare consueverunt pro fabrica dicte Lotgie quolibet anno quod ab inde vos dicti venerabiles defensores et vestri succesores in dicto officio defensorie non teneamini michi solvere nisi tantum quingentas libras ex precio juris unius denarii michi consignati occasione dicte fabrice et totum residuum dicti precii possitis vos et vestri successore penes vos et ipsos retinere seu recipere sine impedimento et contradiccione mei meorum predicta consignacione in aliquo non obstante. Et predictum pactum promitto servare et non infringere vel revocare (foli 52) aliquo jure causa vel racione sub bonorum meorum omnium presencium et futurorum obligacione. Et sub omne renunciacione juris pariter et cautela. Actum est hoch in civitate Maioricarum. Testes Petro Moranta parator et Matheus Vivot, civis Maioricarum.

Mestre Guillem Sagera es obligat en les quantitats devall scrites a les persones de ius mencionades.

Primo als fills e hereus den Ferrer de Comelles quondam en CCCC L de que feye censal XXXII L a XXV de Maig apres le compra mossen Pau de Olessa segons appar ab carta feta en poder de mi dit Bernat Sala notari lo dit dia XXV de Maig any MCCCCXXVIII en lo qual censal lo dit Collegi es obligat e per aquell lo dit Sagera fa al dit Collegi carta de guardar de dan la carta com lo dit mossen Pau compra lo dit censal fo a XXIII de setembre any MCCCCXXXIII.

Item en Nicholau de Quint curador den Johanot de Quint fill y hereu den Antoniet de Quint quondam en CC L de que fa censal cascun any XVI L a VI de juny segons appar ab carta feta lo dit dia de VI de juny MCCCCXXVIII en lo qual censal es obligat lo dit Collegi e per aquell (foli 53) lo dit Sagera fa al dit Collegi carta de guardar de dan.

Item als fills e hereus den Nicholaus de Quint quondam en D L de que fa de censal cascun any XXXX L a XVII de agost segons appar ab carta feta lo dit dia any MCCCCXXXVII en lo qual censal lo dit Collegi es obligat E per aquell lo dit Sagera fa al dit Collegi carta de guardar de dan.

Item als dits hereus del dit Nicholaus de Quint en CCC L de que fa de censal cascun any XXIII L a XXIII de abril segons appar ab carta feta en XXIII de abril any MCCCCXXXVIII en lo qual censal lo dit Collegi es obligat e per aquell lo dit Sagera fa al dit Collegi carta de guardar de dan.

Item als dits hereus de dit Nicholau de Quint en D L de que fa de censal cascun any XXXX L a tres de juliol any MCCCCXXXVIII en lo qual censal es obligat lo dit Collegi e per aquell lo dit Sagera fa al dit Collegi carta de guardar de dan.

Item als dits hereus del dit Nicholau de Quint en D L de que fa de censal cascun any XL L a XXV de agost segons (foli 54) appar ab carta lo dit de XXV de agost any MCCCCXXXVIII en lo qual censal es obligat lo dit Collegi e per aquell lo dit Sagera fa al dit Collegi carta de guardar lo dan.

Item a la dona Bricassa L L de que fa de censal cascun any IIII L a XXV de Desembre segons appar per carta feta lo dit dia a XVII de Desembre any MCCCCXXXVIII en lo qual censal lo dit Collegi es obligat e per aquell lo dit Sagrera fa al dit Collegi carta de guardar de dan.

Item a la dona García en L L de que fa cascun any de censal IIII L a XXII de Desembre segons appar per carta feta lo dit dia de XXII de Desembre any MCCCCXXXVIII en lo qual censal lo dit Collegi es obligat e per aquell lo dit Sagrera fa al dit Collegi carta de guardar de dan.

Item a en Pere Martí en C L de que feye cascun any de censal VIII L a XXVI de Febrer per carta feta lo dit dia en l'any MCCCCXXXVIII e per reduccio no fa sino VI L XIII S IIII lo dit mateix dia e fou en l'any XLVI la dita reducció.

Item en Johan Vicens en C L de que fa cascun any de censal XIII L a XXI de febrer segons (foli 55) appar per carta feta lo dit dia de XXI de febrer any MCCCCXXXVIII. En lo qual censal es obligat lo dit Collegi e per aquell lo dit Sagrera fa al dit Collegi carta de guardar de dan.

Item a mossen Rovira prevere en CC L a XVII de juny segons appar per carta feta lo dit dia de XVII de juny any MCCCCXXXVIII. En lo qual censal es obligat lo dit Collegi e per aquell lo dit Sagrera fa al dit Collegi carta de guardar de dan.

Lo contracte de la scarada.

In Dei nomine et ejus Sancte Individue Trinitatis Patri et Filii et Spiritus Sancti Amen Ego Guillelmus Sagrera lapiscida civis Maioricarum confiteor et in veritate recognosco vobis honorabilibus Francisco Anglada et Johanni Terriola defensoribus anni presentis Collegii Mercantilis dicte civitatis et regni Maioricarum Anthonio de Quint Nicolao de Pachs Jacobo Vinyoles mercatoribus et civibus dicte civitatis operariis simul cum aliis electis et ordinatis per dictum Collegium fabricae Lotgie que nunch construitur in platea dicta dels Boters extra menia dicte civitatis de quibus aliis operariis habetis plenum posse infrascripta faciendi prout (foli 56) de dicta electione et posse predictos alios operarios vobis atributa et data constat scriptura continuata in libro dicti Collegii Mercantil per Bernardum Sala notarium infrascriptum et scriptorem dicti Collegii me una vobiscum fecisse et firmasse pacta et avinencias in capitulis inferius insertis et continuatas que vero capitula.

Primerament que lo dit Guillem Sagrera promet e conve en bona fe als dits honorables obrers que ell Deu mitjensant acabara de obrar la dita Lotge fins a la cuberta de les voltes inclusivament dins dotse anys primer vinents la qual Lotge de que haver de altaria vuyt canas de Montpeller del empahiment de la dita Lotge fins a la clau.

Item que passats los dits XII anys lo dit Guillem Sagrera sia tengut dins tres anys apres vinents fer e acabar dessus la cuberta totes les torres marlets e altres obres pertanyents a la dita obra.

Item quel dit Guillem degue e sia tengut fer la dita obra a tota despesa e messio sua axi be de toto aso e quant (foli 57) sia necessari per raho de son art com de bastiments de fust e cindries e axi mateix sia tengut pagar tota la pedra calç guix e tot lo pertret qui sia

necessari a la dita obra e axi mateix obrers manobres e tots laborants en la dita Lotge e fora de aquella e finalment totes altres coses necessaries fins acabament de aquella.

Item que lo dit Guillem degue e sia tengut de continuar e acabar la dita obra de la dita Lotge en la forma e manera que es comensada e segons les mostres per aquell Guillem als dits honorables obrers dades et liurades.

Item quello dit Guillem dege e sia tengut metre de peus e acabar tots los pilars e claus de la dita Lotge de pedra de Sanctany tochats e tochades segons la dita mostra e en pahimentar la dita Lotge de pedra de Sanctany e trespolar la terrade de la dita Lotge de trespòl.

Item que lo dit Guillem dege e sia tengut fer les pendants de la dita Lotge de pedra de Sollerich.

Item que lo dit Guillem dege e sia tengut fer de part de (foli 58) fora en lo front de la dita Lotge sobre lo mitx del portal qui se sguarda vers de lo castell reyal de la dita ciutat de Mallorques un solempne tabernacle ab la figura de la humil Verge nostra dona Sancta Maria.

Item que lo dit Guillem dege e sia tengut en los tres fronts restants de la dita Lotge ço es de part de fora en cascun dels dits tres fronts una figura de angel cascuna ab son tabernacle demunt e que cascun dels dits angels tinga en un costat lo senyal Reyal en l'altre costat lo senyal de la dita ciutat de Mallorques per la manera e forma quals dits honorables obrers plaurà.

Item que lo dit Guillem dege e sia tengut fer en cascun dels quatre cantons de la Lotge de part de fora una gran figura cascuna en son tabernacle corresponent als altres tabernacles dels angels ço es en lo canto qui sguarda ver lo port de Portupi Sanct Nicholau e en lo canto qui sguarda l'esgleya de Sanct Johan Babtista es en lo canto qui sguarda vers la Deressana Sancta Catherina e en lo canto qui sguarda vers lo dit castell Reyal Sancta Clara per la (foli 59) manera e forma dels dits honorables obrers plaura.

Item que lo dit Guillem dege e sia tengut en una de les quatre torres dels cantons de la dita Lotge fer hun stassi ahon pusca star un orolotje.

Item quel dit Guillem dege e sia tengut cobrir los pilars de les respalles ab capell de pedra aguts e dalt en cascun dels dits capells haja hun pom gros en que puxa star hun panell e que lo mur qui incircuira tota la Lotge dalt sian ab claraboyes e que tot lo pertret qui ara es al present dins la dita Lotge sia del dit Guillem declarat empero que lo dit Guillem no sia tingut fer portes ne axi poch retxas de ferro en la dita Lotge.

Item que los dits honorables obrers degen e sien tenguts dar e pagar al dit Guillem per raho de totes les coses dessus dites e specificades vinst e dos milia lliures de moneda de reyls de Mallorques menuts en la forma e manera seguent ço es que los dits honorables defenedors e los succehidors en lur ofici de deffencio de Mercaderia degen e sien tenguts tots anys consignar (foli 60) al dit Guillem lo preu per lo qual hauran venut lo dret del diner de la Mercaderia per lo dit Collegi mercantil imposat sobre totes robes mercaderies introduhides e extretes en e de la dita illa de Mallorques aturantse los dits honorables defenedors tots anys del dit preu cent cinquanta lliures de la dita moneda per affer del dit Collegi lo qual preu del dit Diner deduhides les dites cent cinquanta

lliures lo dit Guillem haje rebre tots anys en paga e satisfaccio de les dites vint e dos milia lliures tant e tan longament tro e tant lo dit Guillem sia integrament e cumplida pagat e satisfet en totes les dites vint e dos milia lliures declarat empero e convengut que lo dit Guillem dege e sia tengut del seu propi metre cascun any en la dita obra moneda mes avant de asso que rebra cascun any del dit preu del dit Diner.

Item que los compradors del dit Diner cascun any degen esser tenguts dar fermança del preu per lo qual havian comprat dels dits defenedors lo dit dret del dit diner per lliura a coneguda del dit Guillem qui aquell preu ha rebre segons dit es lo qual (foli 61) preu en continent que les dites fermanses sien dades stiga a risch del dit Guillem exceptat empero les dites cent cinquanta lliures quels dits defenedors se han aturades del dit preu tots anys.

Item que lo dit Guillem durant la dita obra dege e sia tengut totes sepmanes o mesos denunciar als dits honorables defenedors totes les despeses que dins les dites sepmanes e mesos fetas haura per la dita obra.

Te nos dicti Franciscus Anglada Johannes Terriola Antonio de Quint Nicholaus de Pachs et Jacobus Vinyoles operarii ante dicti tam nominibus nostris ut operarii predictis quan aliorum operariorum fabrice dicte Lotgie antedictis probantes ratificantes et confirmantes dicta capitula superius inserta et continuata promittimus et convenimus bona fide vobis dicto Guillermo Sagraera quantitatem dictarum viginti duarum librarum dare et solvere modo et forma superius contentis et specificatis et omnia alia attendere servare et complere que per vos juxta premissa attendenda sint et complenda.

Que omnia (et) singula supradicta nos dicti contrahentes scilicet ego dictus Guillermus Sagraera (foli 62) ex parte una et nos dicti operarii dictis nominibus parte ex altera gratis et scienter convenimus et permittimus bona fide altera pars nostrum alteri ad invicem et vicissim predicta omnia et singula in omnibus suis partibus universis attendere servare et complere et non contrafacere vel venire aliquo jure causa vel ratione sub pena ex pacto mille librarum dicte monete Majoricarum a parte parti legitime stipulata et promissa de quaquidem pena si comittatur adquiratur medietas curie inde jus danti pro qua notarius infascriptus est stipulatus et altera medietas parti ipsorum predicta servanti et servare volenti et comittatur dicta pena et exhigi possit contra faciente tociens quociens et singulis capitulis hujus contractus per alteram partem nostrum a modo aliquo fuerit contrafactum. Et ipsa pena comissa exacta soluta vel ne altero modo quocumque re nichilominus acta maneant atque firma omnia et singula in presenti instrumento contenta. Et ultra dictam penam illa pars nostrum que predicta servare noluerit teneatur solvere alteri parti omnia et singula damna missiones et expensas et interesse quas et que (foli 63) oportuerit facere pari aut modo aliquo sistinere premissorum occasione. Et pro predictis omnibus et singulis sich complendis et firmiter attendendis achtatis et firmis habendis et pro dictis penis solvendis obligamus altera pars nostrum alteri ad invicem et vicissim et notario infascripto tamquam publice persone legitime stipulanti acilicet ego dictus Guillermus Sagraera omnia bona nostra ubique sint presencia et futura et nos dicti operarii dictis nominibus dictum jus unius denarii pro libra. Actum est hoc in civitate Majoricarum XIⁱ mensis marcii anno a Nativitate Domini M^oCCCC^oXXVI^o. Signa nostrum Guillermi Sagraera Francisci Anglada Johannis Terriola Anthoni de

Quint Nicholai de Pachs et Jacobi Vinyoles predictorum qui hech nominibus antedictis laudamus concedimus et firmamus.

Testes hujus rei sunt Bartholomeus Rey al Michael Sabater Johannes Cabaspra et Franciscus Descos mercatores cives dicte civitatis Majoricarum in quorum presencia firmarunt dicti Guillermi Sagra Franciscus Anglada et Johannes Terriola. Testes firme dictorum Anthonii (foli 64) de Quint Nicholai de Pachs et Jacobi Vinyoles qui firmarunt predicta XV^a dicti mensis marcii anno predicto sunt Daniel Cha Berengarius Renovart et Nicholaus Merser mercatores ach Jacobus Torrella civis Majoricarum.

Que littere carte seu rescripta regia que videantur esse contra Franquesias non serventur.

Joannes Dei gracia Rex Aragonum Valencie Majoricarum Sardiniae et Corsicae Comesque Barchinone Rossilionis et Caritaniae. Dilecto et fidelibus Gubernatori Vicariis Bajulis et aliis officialibus civitates et regni Majoricarum presentibus et futuris vel eorum lochatenentibus. Salutatem et dileccionem. Per fidelem nostrum Anthonium Castelli notarium nuntium Juratorum et Universitatis civitatis et regni Majoricarum fuit nobis humiliter supplicatum quod cum sepe per nos concedantur provisiones et littere franquessiis privilegiis aut consuetudinibus et bonis usibus dicti Regni prejudiciales et derogantes sitque in lezionem dictarum franquiesiarum privilegiorum consuetudinum et bonorum usum que nos medio juramento servare promissimus et prejudicium dicte Universitatis et ejus (foli 65) singularium vergat dignaremus super hiis de opportuno justitiae remedio providere. Nos autem supplicatione hujus modi ut rationi consons benigne suscepta nolentes cadere perjurii in reatum vobis cuilibet vestrum dicimus et districte precipiendo mandamus esprese et de certa sciencia sub ire et indignacionis nostre incursu qatenus aliquibus litteris seu provisionibus per nos jam concessis vel de cetero concedendis in quantum vobis constiterit que sint vel fuerunt contra franquiesiae privilegia consuetudines et bonos usus dicti (foli 65 v°) Regni nullatenus pateatis nech eis modo aliquo observetis. Nam nos dicto casu ab impositione quarumcumque penarum in ipsis litteris appositarum vel apponendarum vos et vestrum quemlibet immunes et quitios nunciamus.

Alioquin certificamus vos quod omnes sumptus damna et interesse que dictam universitatem mittendo ad nos propterea nuncios aut alios vel eius singulares pro non observancia dictarum franquiesiarum privilegiorum consuetudinum et bonorum usum que vos etiam per juramentum servare tenamini facere vel sustinere quomodolibet oportuerit faciemus eiis de bonis huic nostro mandato (foli 66) non parentes restitui sine mora. Et ultra tam de pena perjurii quam de transgressione mandatorum nostrorum eundem taliter puniemus quod sibi ad penam et aliis transiet in exemplum. Datum Barchinone duodecima die septembris anno a Nat. Dni. M^oCCC^oLXXX^o. Petrus Cabada.

Que littere impetrare vel impetrante a curia regia cognito per Gubernatorem que sunt contra franquiesias non serventur Petrus Dei gracia rex Aragonum, Valencie, Maioricarum, Sardinie et Corsice, comesque Barchinone Rosselionis et Ceritanie. Dilecto (foli 66 v°) consiliario nostro Francischo Çagarriga militi Gubernatori Regni Maioricarum vel alii qui pro tempore preterint in dicto officio salutem et dileccionem. Recolimus nos super conservacione franquiesiarum privilegiorum et bonorum unum

dicti Regni provisionem fecisse cum littera nostra tenoris sequentis. En Pere per la gracia de Deu Rey de Arago, etc. Al noble e amat conseller nostre n'Olfo de Proxida cavaller portant veus de Governador General en lo Regne de Mallorques o a son lochtinent saluts e dileccio. Per part dels fehels nostres Jurats e prohombres del dit Regne es a Nos exposat (foli 67) que d'alguns dies ensa son exides de la nostra cort algunes letres e provisions revocatories de algunes letres qui eren stades obtengudes sobre alguns fets per vigor de les franqueses privilegis e bons usos del dit Regne les quals letres e provisions jatresia que deguen esser per nulles hagudes per occasio de una franquesa per nos a ella atorgada continent que cartes o letres de la nostra cort exides o d'aqui avant exiran qui sien contra franqueses e bons usos del dit Regne no hagen efficacia ne valor e ells fassen a vos fe de les dites (foli 67 v°) franqueses e bons usos als quals es feta lesio per les dites letres vos no fets aquella justicia qui si pertany segons les dites franqueses per que supplicant a Nos sobre asso provehir de remey de justicia. E Nos qui les dites franqueses libertats e bons usos havem jurades no volen ne sia nostra intencio que de la dita Cort sien tretes algunes letres contra les dites franqueses e bons usos ans vullam en tot e per tot sots fe de aquelles se son poblats a ells sien observades. Empero dehim vos ho us manam que si provisio alguna sera exida ne d'equi avant axira de la nostra cort (fol 68) les quals conegut primerament per vos aquelles esser prejudicables a les dites franqueses libertats e bons usos aquelles hajats per nulles com Nos aquelles sots qualsevol expressio de paraules qui sien ab la present revocacio. *Datum en Barchinona a X dies de abril en l'any de la Nativitat de Ntre. Senyor MCCCLXVIII. Rex Petrus. Nunc autem attendentes presenciam nostram fideles nostri Reymundi Adarroni domicellus et Anthonius de Cumba civis Maioricarum nunci per Universitatem dicti Regni aliqui tacite de dictis franquesiis obtinuerunt et obtinere mittuntur indifferenter (foli 68 v°) a nostra curia diversas litteras et provisiones contra franquesas privilegis et bonus usus illasque litteras preinserta non obstante requirunt per vos et alios officiales nostros in dicto Regno observarique in magnum et evidens prejudicium dicti Regni et franquesarum privilegiorum et bonorum usuum eiusdem videantur redundare. Quapropter supplicato nobis super hiis de congruo remedio justicie provideri vobis dicimus et mandamus de certa sciencia et expresse quatenus litteram preinsertam observetis e per alios officiales et subditos nostros in dicto regno inviolabiliter (foli 69) teneri et observari faciatis. Datum Barchinone XXIV° die madii anno a Natte. Dni. M^oCCC^oLXX^oIX^o. B. de Val.*

Quod littere seu carte impetrate contra franquesas non valeant.

Letres o cartes a algu o algu de nos atorgades o encara a atorgar contra privilegis o franqueses vostres no hagen neguna fermetat.

Que algun fet no hich pusque esser tret ne esser citat.

Nos Alfonsus Dei gratia Rex Aragonum Sicilie Valencie Maioricarum (foli 69 v°) Sardiniae et Corsice Comes Barchinone Dux Athenarum et Neopatrie ach etiam comes Rossilionis et Ceritanie. Attendentes ex tenore cujusdam privilegii per serenissimum dominum Regem Johannem abunculum nostrum carissimum ach etiam per franquesas Regni Maioricarum indultum extitisse pariter et concessum Juratis et probis hominibus civitatis et regni predictorum pretextu quarumcumque causarum aut litius habitatores civitatis et regni predictorum non possint aut debeant quovismodo extra dictus Regnum vocari conveniri citari vel trahi ad iudicium

nechque cause aut lites predictae ad instantiam (foli 70) quarumcumque personarum ach fischi procuratoris seu alii debeant et utique possint per nos ach nostros officiales quoslibet a dicto regno abstrahi resumere et evocari. Considerato insuper quod per nos non nullos ex officialibus nostris et aliis personis fuit actenus usitatum et usitatur etiam de presenti an in dictis franquensis et privilegiis cause perorostencie intelligantur aut debeantur comprehendere vel ne volentes dictum dubium aut ambiguitate summovere et erga Regnum et Universitatem eiusmodi ach ipsius singulares gracie non habere tenore presentis privilegi per nos (foli 70 v°) et nostros successores cunctis temporibus valituri dictum dubium declarantes ach etiam franquensis et prejudicium predicta sive in eisdem cause perorostencie predictae comprehendantur vel ne ex speciali gracia et favore ampliatis ad humilem supplicationem per dilectum et fideles nostros Palay Unis Petrum Net et Jacobum Vinyolis et Arnaldum Calafell ambassatores dicti Regni ad nos destinatos propterea facta volumus providemus et etiam concedimus universitati dictorum civitatis et Regni et eorum singularibus quod cause alique sive lites racione sive pretextu alicuius perorostenie (foli 71) non possint aut valeant ullo modo per nos et successores nostros quoslibet ach officiales nostri et eorum motu proprio vel ad fischi procuratoris ach alterius cuiuslibet persone vel partis instantiam a dicto Regno Extrahi nech ad Nos nostrique Consilium ach Audienciam vel alterius cuiuslibet iudicis ac officialis nostri quacumque dignitate prehemencia aut potestate fulgeat exhamen et cognicionem evocari resumere ach per nos et ipsos decidi finiri et tractari nec propterea universitatis et singulares persone dicti Regni vocari citari aut ad iudicium trahi extra dictum Regnum. Valeant ullo modo in futurum quimocius Gubernator et alii officiales ordinarii dicti Regni prout unumquemque eorum spectet de dictis perorostencie causis cognoscant in eodem Regno et cognoscere possint ach debeant sine impedimento et obstaculo cuiuslibet contradiccionis nisi tamen ipsi officiales reperiuntur aut viderentur justiciam partibus denegantes vel alia persona liggans non fuisset segura aut posset tute in dicto Regno litigare quibus in casibus legitime aliter quam per juramenta adveratis et non in aliis possit et valeat ad nos nostrive consilium aut audienciam recursus haberi racione perorostencie supradicte (foli 72). Et si forsitan aliquid contra mentem et tenorem huius nostri privilegii declaracionis ampliacionis aut concessionis per nos aut nostros vel nostri et eorum officiales qualibet factum fuerit se etiam attemptatum quo quomodolibet vel processum declarantes id quidquid contrafactum fuerit non valere nech posse ach debere huich aliquatenus derogare cum de certa nostri sciencia deliberate et consulte ach dominice potestatis plenitudine sich fieri decreverimus et incommutabiliter observari.

Mandantes per hanc eadem firmiter et expresse sub nostri gracie et mercedis obtentu penaque mille florenorum auri de Aragonia de bonis cuiuslibet contrafacientis irremissibiliter exigendorum et nostro aplicandorum erario universis et singulis officialibus et subditis nostris in tota nostra ditione ubilibet constitutis et dictorum officialium locaten tibus (?) qui nunc sunt et pro tempore fuerint et aliis ad quos spectet quatenus declaracionem ampliacionem provisionem ach privilegium nostrum huius modi omniaque et singula in eis contenta teneant firmiter et observent tenerique et observari faciant et contra non veniant aut permittant aliquem contrahere quamvis causa. In cuius rei (foli 73) testimonium presens privilegium fieri inssimus nostro sigillo comuni pendentem munitum.

Datum Valencie die Xⁱ madii anno a Nativitate Domini M^oCCCC^oXX^oVII^o. Regnique nostri duodecimo Rex Alfonsus.

Post hec autem die lunae XV mensis junii anno predicto retulit et fidem fecit Raphael Mironi virgarius se de mandato dictorum honorabilium comissariorum et ad instantiam dicti discreti Joannis Parets notarii nomine jam dicto assignasse dicto discreto Jacobo Riera notario nomine procuratorio predicto ad respondendum predictis infra tres dies.

Copia premissorum fuit perfecta et tradi parata discreto Jacobo Riera die lune XV dictorum mensis et anni hora vesperorum.

Post hec autem die veneris XVIII° mensis junii anno predicto M^oCCCC^oL^o coram dictis venerabilibus comissariis comparuit dictus discretus Jacobus Riera notarius et presentavit legique et intimari requisivit et fecit rationes sequentes.

Ja amplament es stat satisfet per aquesta part a les frivoles rahons repetides per la part contraria contra la dita reyal letra sobre la disceptacio de la qual fou request (foli 74) per aquesta part interloquit e declarat a la qual declaracio tacitament fou renunciat per los dits defenedors car no obstant la demunt dita disceptacio es stat de concordia de les parts procehit a mes avant en la causa e fou assignat a les dites parts presenti a produhir e provar tot ço que produhir e provar volguessen la qual assignacio per semblant es stada prorrogada e apres per cascuna de les dites parts son stades fetes productions de quen necessaries e repetint altra volta les objections a principi fetes de requeri per la part contraria (foli 74 v°) esser procehit en la causa e fer les dites productions e vista esser vana e contraria assimateixa perque sobre les dites objections no deu esser en neguna manera mes ohyda. Sobre les altres coses ço es sobre los pretesos mancaments de la dita obra responent aquesta part que jatsia algunes coses de les dites obres no sien encare acabades pero lla hont li fossen offeretes les despenses per aquells fahedors se offer de acabar aquella car sens aquelles ha molt mes despes de les dites XXII milia lliures car segons llargament se pot veure en los dits comptes e jatsia (foli 75) segons los pactes non degues haver pus de les dites XXII milia lliures lo dit Guillem per ço es vist que per la dita quantitat lo dit mestre fou molt les e perjudicat e descebut *ultra dimidiam justo precio* e asso appar be segons lo compte per la part contraria fet e posat car si totes les dites coses se fossen acabades ultra les XXII milia lliures mes avant. Per tant lo dit Jaume Riera notari e procurador dessus dit salva a ell pus plena delliberacio en la satisfaccio per ell fahedora particularment a les rahons en contrari fetes requer a la dita part contraria esser assignat a fer interrogatoris e a veure jurar testimonis sobre los capitols per aquesta part demunt presentats ab la comminacio acustumada.

Quibusquidem presentatis lectisque et intimatis idem venerabiles comissarii premissorum tenore providerunt et providendo mandarunt concessa copia assignari eidem ad respondendum et providebitur.

Et die sabbati XX^a mensis junii anno predicto retulit et fidem fecit Raphael Mironi virgarius se de mandato dictorum venerabilium comissariorum et ad instantiam (foli 76) dicti discreti Jacobi Riera notarii dicto nomine assignasse dicto discreto Joanni Parets nomine jam dicto ad respondendum predictis infra tres dies proxime, etc.

Copia vero premissorum fuit perfecta et tradi parata discreto Joanni Parets notario nomine antedicto videlicet die lune XXII° junii anno a Nativitate Domini M^oCCCC^oL^o hora vesperorum ipsius diei.

Postmodum autem die veneris XXVI mensis junii anno predicto M^oCCCC^oL^o coram venerabili Jaume Terriola altero ex venerabilibus commissariis regiis in platea Curiarum personaliter existente comparuerunt coram eodem Raimundus Çaforteza et Nicholaus Cotoner defensores Mercancie anni presentis una cum discreto Joanni Parets notario eorum procuratore et presentarunt eidem legique et intimari requisiverunt et fecerunt rationes sequentes.

No ha be conclus en lo seu scilogisme la part adversa dient que aquesta part ha renunciat a les juridiques excepcions e surrepcions demunt allegades per la assignacio de prevar e produir en lo present proces feta mas se demostra que la part adversa roman exclusiva e ha admeses (foli 77) les dites surrepcions assignant a aquesta part a provar e produir dins lo qual temps es stat posat provat e deduhit lo que aquesta part havia provar e deduhir per mostrar les dites surrepcions de justicia procehir ne ajuden la part adversa les frivoles rahons per aquella novament fetes en les quals es diu que la part adversa es presta acabar les dites obres lla hont li fossen offeretes les despeses com segons lo contracte de la dita scarada la part adversa haje aquelles fer a sa despese e lo dit mestre Guillem haje personalment aquellas fer com la industria de la persona es eleta de la qual obre poren ne es deuen pagar pus avant de les dites vint e dos milia lliures ni's pot pretendre decepcio *ultra dimidium justii precii* com segons lo dit compte ni en altre manera nos mostra decepcio alguna en lo dit contracte majorment com sia stat renunciat a la dita decepcio e benefici de la dita lley per tant lo dit discret Johan Parets en lo dit nom repellides les dites frivoles rahons de la adversa part com a no procehints demane e supplicha sobre les dites surrepcions segons demunt es stat (foli 78) supplicat esser pronunciat e provehit abans que en altre cosa sia procehit per vosaltres honorables commissaris en altra manera diem vostres procehiments nulles e injusts e contra les Franqueses del present Regne emanats de aquella com agreviats se apellan a la molt alta Senyora Reina o aquell al qual se pertanga requirent no res mengs que abans que en altra cosa sia procehit les franqueses del present Regne sian per vos jurades com axi sia per les dites franqueses disposat requirint, etc.

Quibusquidem presentatis lectique et intimatis idem venerabilis Joannes Terriola premissorum tenore antedicto providit et providendo mandavit predicta dicto venerabili Johanne Serralta conjudici suo intimari et habito colloquio cum eodem se obtulit in premissis per justiciam providere.

Et ipsa eadem die instante et requitente dicto discreto Johanne Parets notario nomine predicto predicta fuerunt lecta et intimata dicto venerabili Johanne Serralta alteri ex dictis venerabilibus commissariis regiis qui dictus venerabilis Johannes Serralta premissorum tenore audito se obtulit habito colloquio cum dicto venerabili consocio suo per justiciam (foli 79) super eisdem providere. Postmodum autem die sabbati XXVIIⁱ mensis junii anno predicto M^oCCCC^oL^o coram venerabilibus commissariis comparuit dictus Jacobus Riera notarius et nomine jam dicto presentavit legique et intimare requisivit et fecit rationes sequentes. Denegades les frivoles e frustratories rahons en contrari preteses salva plus ampla satisfaccio en apres en lo discurs de la dita causa fahedora lo dit Jaume Riera en lo dit nom requer esser procehit a recepcio de testimonis sobre los dits capitols produhidors requerent esser assignat a fer

interrogatoris a veure jurar los dits testimonis protestant contra vosaltres dits honorables delegats o comissaris reyls del passament del temps e de los penes aposades en la vostra comissio.

Quibusquidem presentatis lectisque et intimatis idem venerabiles comissarii premissorum tenore audito providerunt et providenco mandarunt concessa copia parte assignari eidem ad respondendum et providebitur per justiciam. Et die mercurii prima mensis julii anno predicto M^oCCCC^oL^o retulit et (foli 80) fidem fecit Raphael Mironi virgarius se de mandato dictorum venerabilium comissariorum Regionum et ad instanciam dicti discreti Jacobi Riera dicto nomine assignasse dicto discreto Joanni Parets notario nomine procuratorio dictorum venerabilium defensorum ad respondendum predictis proxime oblati infra tres dies.

Copia vero premissorum fuit perfecta et tradi parata dicto discreto Johanni Parets notario dicto nomine jovis IIⁱ mensis julii anno predicto hora completarum ipsius dici.

Post hec die veneris IIIⁱ julii anno a Nat. Dni. M^oCCCC^oL^o comparuit in presenti curia dictus discretus Johannes de Parets notarius et dicto nomine presentavit quod sequitur.

Nos per pus avant en la present causa pus avant en res procehir per vosaltes honorables jutges delegats fins e quant sia stat per vosaltres provehit o per aquell a quis pertanga sobre la observancia de les dites franqueses causant la disposicio de les quals la dita letra reyal es surrepticia e contra les dites franqueses emanada. Per tant lo dit Johan Parets en lo dit nom no consentit (foli 81) en altre procehiment mas de nullitat de aquell protestat suppliche requer abans de totes coses sobre la observancia de les dites franqueses esser provehit. En altra manera protesta de nullitat de qualsevulla procehiments en contrari fahedors greuge e de remey de appellacio.

Quibus presentatis statim retulit et fidem fecit Rafael Mironi virgarius curie Gubernationis Maioricarum se jussu dicti honorabilis domini Gubernatoris ad instanciam predicti Johannis de Parets notarii previo mandasse jam dictis venerabilibus Comissariis Regiis quatenus in aliqua in presenti causa non procedant donech et quousque jurarent servare franquesias privilegia et bonos usus huius Regni Maioricarum.

Postmodum autem die sabbati IIIIⁱ mensis julii anno predicto M^oCCCC^oL^o dicti venerabiles comissarii regii vigore mandati de supra eis facti jurarunt super sancta quatuor evangelia manibus ipsorum corporaliter tacta in causa presenti tenere servareque et ea manutenere franquesias privilegia et bonus usus huius regni et non contrafacere nech procedere aliquo modo.

Et die lune sexta mensis julii anno predicto M^oCCCC^o quinquagesimo (foli 82) retulit et fidem fecit Rafael Mironi virgarius se de mandato dictorum honorabilium comissariorum regionum et ad instanciam dicti discreti Jacobi Riera notarii nomine jam dicto assignasse dicte discreto Johanni Parets notario nomine prelibato ad faciendum interrogatoria et videndum jurare testes in forma solita ad diem crastinam in terciis (?).

Postmodum autem die martis septima mensis julii anno predicto M^oCCCC^o quinquagesimo coram venerabilibus comissariis regiis in Logia maris personaliter

existentibus comparuit dictus discretus Joannes Parets notarius et nomine jam dicto presentavit legique et intimari requisivit et facti rationes sequentes. Non procedit assignacio huic parti ad faciendum interrogatoria et videndum jurare testes facta cum sit certum quod vos prefati venerabiles pretensi Commissarii nullam habetis in presenti causa jurisdictionem nisi virtute dicte invalide comissionis dicatur vobis juridictio aliqua collata contra quam pretensam comissionem perdent nullitatum allegationes pretextu franquesiarum regni presentis quibus tantum est causas presentis Regni exire non posse neque extra illud tractari posse (foli 83) ex quo ipsa littera que innumus suis partibus decissoria est et tendit ad rescindendum contractum intra partes factum nullas habet vices cum ea qua decet reverencia loquendo et vos dicti pretensi venerabiles commissarii priusque ad aliud procedatis debeatis super ipsis cognoscere et judicare et pronunciare ipsam comissionem nullam esse et contra presentis Regni franquesias emanatam esse virtute illius ad aliquid procedendum non esse et per consequentem ipsam assignationem noviter ad faciendum interrogatoria et videndum jurare testes factam locum non habere propterea prefatus discretus Johannes Parets previo nomine ex causis prenotatis dicens ipsam assignationem non procedere neque locum habere petit et supplicat ipsam licet de se nullam ad cautelam revocari et annullari et super ipsis surrepcionibus cognosci et judicari et ipsam litteram regiam majestati humili subiectione et reverentia semper salvis obrepticie et contra presentis Regni franquesias emanasse et interim durante ipsa deliberacione et ipsa pendente cognitione ad aliquid non procedi alioquin debita cum reverentia dicens ipsam assignationem nullam et minus juridice emanatam ab ipsa assignatione (foli 84) et omnibus virtute illius processus et procedendis ut plurimum agravatus provocat et appellat ad illustrissimam dominam Reginam nostram locumtenentem illustrissimi domini nostri Regis Generales seu ad illam ad quem spectet apostolos et litteras dimissorias vocibus geminatis postulando requirens inde judicem delegari et protestans quod presenti appellatione pendente nil in alius preudicium innovetur. Quibusquidem presentans lectisque et intimans idem venerabiles Commissarii premisorum tenore audito providerunt et providendo mandarunt concessa copia parti alteri assignari eidem ad respondendum et providebitur per justiciam.

Et dicta die comparuit in curia presenti Gubernationis dictus discretus Joannes Parets notarius et dicto nomine presentavit appellacionem predictam requirens si necesse fuerit judicem delegari.

Postmodum autem die mercurii VIII^a mensis julii anno predicto M^oCCCC^oL^o coram venerabilius commissariis regiis in domo Jurarie civitatis Majoricarum personaliter existentibus venit et comparuit dictus discretus Jacobus Riera notarius et nomine procuratorio jam dicto presentavit legique (foli 85) et intimari requisivit et fecit eisdem rationis sequentes.

Altra speranza e confiança havia lo Senyor Rey de vosaltres dits honorables commissaris segons es contengut en la vostra comissio ço es que ab summa diligencia entenesseu en veure los comptes del dit mestre Guillem e totes altres coses oportunes en aquelles a fi que dins spay de tres mesos lo present negoci fos per vosaltres determenat.

Si appar per merits del present proces que alguna diligencia no hajats haguda en entendre en ço que us es stat manat ans appar manifestament de la gran negligencia e descuit de vosaltres car tantost a principi del present proces vos foren mesos los comptes en vostras mans e del scriva de la causa intimant que dequi avant satarien per

vosaltres e protestavets vos del passament del temps e requirent vos moltes e diverses vegades segons appar per menut del present proces que us plagues fer rebre e examinar los testimonis la cedula dels quals farien tan prest mesa e posada en poder del scriva de la present causa la qual exhaminarem en recepcio de aquella no havets permesa (foli 86) esser rebuda metent dilacions e frustratories rahons de la part contraria no obstant les quals de voluntat de les parts es stat en la present causa anentant ultra que aquelles son evidentment invalides e no procehints com en nenguna manera la dita vostra commissio sie contra franqueses del present Regne e en son cars ensemps ab negoci principal ne prosegueix haver deguda raho com et desemps simul et semel de les dites excepcions e negoci principal se sia manat lo present proces majorment que axi com demunt de voluntat e expres consentiment de les parts sie stat provehit en lo dit fet principal segons del dit consentiment appar demunt en lo present proces a XVI de Maig any corrent per les quals coses vosaltres dits honorables comissaris seu vists haver denegada justicia al dit Mestre Guillem o a son procurador e esser en punt de encorrer en la pena de dos milia florins contenguts en la dita letra lla hon per vosaltres la present causa dins lo dit temps de tres mesos no sia termenada del qual temps fins assi no restan a passar (foli 87) sino dotze jorns. Per tant en Jaume Riera nottari procurador dessus dit no obstant les vanes contradiccions de la part contraria la qual es vista ya esser encorreguda en la pena dels dits dos milia florins per la vana contradiccio fete per aquella en perturbar los manaments e voluntat del dit Senyor Rey la qual en son loch e cars enten a denunciar al fisch del dit Senyor altre volta vos fa digne per les presents justaments requerint que encontinent degats menar al scriva de la present causa que ab summa diligencia entena en la dita recepcio dels dits testimonis e que dins los restants dotze jorns hajats determenada la present causa e vist e exhaminats los dits comptes. En altres de denegacio de justicia e de la pena dels dits dos milia florins e que passat lo dit temps seu hauria recors al dit molt excellent Princep e en tal cars protesta axi com es dit demunt de tots dans e messions e jornals de Rey al Majestat requerint, etc.

Quibuquidem presentatis legique et intimans venerabilis Commissarii (foli 88) premissorum tenore audito simul concordis pro obedientia mandatorum Regionum providerunt et providendo verbo partibus ibidem presentibus scilicet pro una dicto Jacobo Riera et pro altera venerabili Raimundo Çaforteza altero ex dictis Venerabilibus defensoribus Mercancie assignarunt ad probandum et testis producendum et eciam ad ponendum totum ad et quantum ponere et probare voluerunt et testes dare et producere infra tres dies.

Attento quod tempus est breve et per ipsos non stetit nec de presenti stat offerendus infra dictum tempus suam facere et administrare justiciam non consentientis in protestacionibus contra eos superius factis requirentes seu mandantes pro eorum excusatione presentem scripturam fieri et continuari.

Et dicto die retulit et fidem fecit Bartholomeus Cortal virgarius se de mandato magnificis domini Gubernatoris et ad instanciam dicti discreti Johannis Parets notarii nomine jam dicto mandasse dictis venerabilibus Johanni Terriola et Johanni Serralta comissariis jam dictis quatenus in presenti causa supersedeant et in aliquo non procedant donec aliud habuerunt in mandatis. Successive autem die jovis VIII mensis julii anno predicto (foli 89) M^oCCCC^o quinquagesimo coram venerabilibus Joanne Terriola altero ex dictis venerabilibus comissariis regiis in domo jurarie civitatis Maioricarum personaliter existentes comparuit dictus discretus Joannes

Parets notarius et nomine jam dicto presentavit legique et intimare requisivit et fecit eidem recusaciones et alia quae sequitur quas medio juramento in forma solita adveravit.

Segons disposicio de dret es determenat que lo jutge lo qual en sos procehiments demostra esser affectat a alguna de les parts pot esser recusat per la altra part contra la qual demostra sa affeccio e voluntat e molt mes pot esser recusat lo dit jutge com en favor de alguna de les parts propala sa intencio.

E vosaltres honorables en Johan Terriola e Johan Serralta pretesos comissaris reyalis impetrats per part del dit mestre Guillem Sagrera en la causa la qual molt injustament es moguda per aquell contra lo Col.legi de la Mercaderia del present Regne vos siats mostrats molt voluntaris contra lo dit Col.legi en favor del dit mestre Guillem procehint e anentant a vos de aquells vostra honor salva. E no res menys anentant e procehint (foli 90) penjant appellacio de vostres procehiments interposada e no tement manament de sobreseure a vosaltres fet aço qui pus fort es no contents de les dites coses havets propalada vostra intencio en favor del dit mestre Guillem.

En tant que appar vosaltres esser evidentment sospitosos en lo dit negoci per tant los honorables defenedors del dit Col.legi de la Mercaderia ab los presents scrits recusant a vosaltres dits honorables pretesos comissaris com a notoriament sospitosos vos requer sens consentiment en vostre juhi que del entreveniment de la dita causa vos abstengats e en res no procehiscats en altre manera de nullitat dels dits procehiments protestant com agraviats de aquells se appellen al molt alt Senyor Rey o aquell al qual se pertangue segons disposicio de les franqueses del present Regne o postols e letres dimissories ab veu doblada demanant protestant que penjant la present appellacio en perjudici de aquella res no sie innovat requirent si necessari sera jutge esser delegat.

Quibusquidem presentatis lectisque et intimatis idem venerabilis Joannes Terriola premissorum tenore (foli 91) audito providit predicta dicto venerabili Johanni Serralta conjudici suo intimari et habito col.loquio cum eodem et habita copia de premissis se obtulit facere provisionem seu responsionem juridicam in eisdem protestans de lapsu temporis. Et incontinenti dictus discretus Johannes Parets comparuit in presenti curia Gubernationis Maioricarum et medio juramento evangelico dictas recusaciones adveravit credens illas veras et probabiles et eas non proponere maliciose nec causa defugii.

Post dicta vero die sabbati XI mensis julii anno predicto MCCCC quinquagesimo instante et requirente dicto discreto Joanne Parets notario nomine jam dicto predicta fuerunt lecta et intimata dicto venerabili Johanni Serralta alteri ex dictis venerabilibus comissariis in domo eiusdem personaliter existente qui dictus venerabilis Joannes Serralta premissorum tenere audito se obtulit habere col.loquio cum suo venerabili conjudice et habita copia de predictis super premissis providere et responsionem qualis decet facere de lapsu temporis protestando.

Postmodum autem die mensis martis proximi mensis julii anno pre (foli 92) dicto MCCCC quinquagesimo comparuit dictus discretus Joannes Parets notarius et nomine jam dicto presentavit capitula sequentia.

Los dits honorables defenedors de la Mercaderia aprovar les dites recusacions fan e si negats seran provar entenem los capitols següents no strenyent se a prova superflua.

E primerament posen e si negat sera provar entenem que los dits honorables en Johan Terriola e Johan Serralta han fetes molt grans favors al dit mestre Guillem Sagrera en la present causa.

Item los dits honorables Johan Terriola e Johan Serralta comissaris dessus dits incontinent sobre lo dit capitol respongueren que los procehiments per ells fets han fets tan juridicament e sens voluntat com a ells es possible e han volgut e volen servir los manaments del molt alt senyor Rey.

Item posa que als dits honorables en Johan Terriola e Johan Serralta es stat dit que mal feyen com volien favorir lo dit mestre Guillem contra lo dit Collegi. Los dits comissaris dihen ells no haver favorit ni afavoreixen nenguna de les parts sino que volen servir los manaments (foli 93) Reyals e servir franqueses del present Regne.

Item posa que los dits honrats en Johan Terriola e Johan Serralta han respost que ells volien servir la letra reyal a la letra e que no curaven de surrepcions e que en cars que fas surrepcio la executarien. Los dits comissaris dien que tots temps com a fills de obediencia han volgut e volen servir los manaments de son Senyor pus a ells altres coses en contrari nols obsten e volen axi mateix servir franqueses del present regne per ells jurades.

Item posa que apres en molts lochs los dits honorables en Johan Terriola e Johan Serralta han dit que encare que la dita letra sia e fos surriptica ells no curarien de surrepcions mas servarien e executarien aquella.

Los dits comissaris fan la resposta e la pus prop casual dessus feta e que no creuen que apres jurades franqueses tals coses sien stades dites per aquelles.

Item posa e protesta que lo jutge lo qual diu e propala la sua intencio es suspitos e no pot en la causa entrevenir. Temitent juy dicti comisarii (foli 94).

Item posa que totes les dites coses son veres e de aquelles es ben veritat e fama. Requirit jurament de calumpnie esser prestat per la part adversa sobre los dits capitols arrellevar carrech de prova.

Et similis mensis et dies presentans incontinenti dictus discretus Johannes Parets notarius dicto nomine medio juramento evangelico incontinenti dictorum principalium suorum predicta capitula advocavit credens illa fore vera et probabilia.

Item quasi incontinenti retulit et fidem fecit Rafael Mironi virgarius se de mandato dicti magnifici domini comissarii et ad instancias dicti discreti Johannis Parets notarii assignasse dicto discreto Jacobo Riera ad respondendum predictis infra tres dies proxime.

Postmodum autem die jovis XVI mensis julii anno predicto MCCCC quinquagesimo hora terciarum dicti honorabiles Johannes Terriola et Johannes Serralta comissarii Regii jam dicti tradiderunt mihi Petro Mengo scribe presentis cause inscriptis e responsionem dictis recusacionibus protestacionibus et aliis de supra presentatis tenoris sequentis.

Los dits comissaris reyls se maravellan molt de les (foli 95) protestans defenedors qui axi voluntariament volen impugnar los manaments reyls ne reduptant incorrer en les penes en aquelles contengudes en bens propis com lo Collegi qui sots fensio e administracio dells sta no sie tengut a llurs subreptisioses impugnacions e oposicions de les quals lo princep indubitatament ne hauria raho en cohercio dels qui axi impavidament impugnen sos manaments. E qui pot denegar que lo princep no pusque cometre la execucio dels comptes cancelacio o decisio de aquelles ne es privilegi en contrari ne franquesa qui obst ne les voluntaries e frivoles recusacions no procehexen e consequentment de dret son denegades e aquelles no contrestant poden los dits comissaris procehir majorment ells aprovats per la part dels dits defenedors per molts actes e singularment requirient obtengut ells haver jurades franqueses. E mes deduhit lo compte ela oposicio feta dels pactes de la scarada e si dolus en aquell de dit "*causa contractus vel incidit in contractu*" e conve en que de dret valen los dits pactes e capitols de la scarada (foli 96) en la definitiva hoydes les parts ells ne hauran raho lo que de dret sie havenedora consequentment ne's pot dir lurs procehiments esser voluntaris ni contra franqueses ans esser tals que a ells cove e covendra necessariament per pura obediencia dels dits reyls manaments e per squivar les dites penes axi anentar e provehir majorment alla en la provisio reyal com era statut e procehit e a les parts manament de pagar e provar ne ere acte de greuge ans acte de defensions per que de vegades les dites recusacions com a frivoles apparentment e existint appellacions e protestacions com impertinents e de dret no procehints los dits comissaris reyls continuadament en entrevendran tant com en ells sia en execucio dels manaments reyls hoydes les parts si dir provar allegar res ne mostrar volran. Manant la present resposta al peu de la dita requesta esser continuada per satisfaccio sots hun mateix canelar e a ells intimada. *Quaquidem requisicione tradita incontinenti instante e requirente dicto discreto Johanne Parets notario nomine jam dicto dictus dominus (foli 97) Gubernator seu verius venerabilis Bartholomeus Albertini utriusque juris doctor locumtenens sui honorabili assessoris fecit propria inscriptis provisionem tenoris sequentis. XVI julii.*

Fiat mandatus de supercedendo donech sit predictis oppositionibus et appellacionibus fuerit provisum.

Et in eodem instanti vel quasi predicta fuerunt lecta et intimata dictis venerabilibus Reymundo Çaforteza et Bernardo Cotoner defensoribus anni presentis dicte mercancie. Quiquidem venerabiles defensores de premissis copiam peterunt eisdem fieri et tradi.

Et die veneris XVII mensis julii anno predicto retulit Rafael Mironi virgarius se de mandato dicti magnifici domini Gubernatoris ad instanciam dicti discreti Johannis Parets notarii dicto nomine mandasse dictis venerabilibus Johanni Terriola et Johanni Serralta comissariis predictis quatenus in predictis sic procedeant et in aliquo non procedant donech super premissis sic prius requisitis fuit provisum.

Postmodum autem die lune XX^a mensis julii anno predicto coram magnifico domino Gubernatori seu verius coram venerabili Johanne Armadans (foli 98) assessoriam dicte Gubernationis Regenti comparuit dictus discretus Jacobus Riera et nomine jam dicto presentavit legi et intimari requisivit et fecit raciones sequentes.

Cum studium juris determinacionem et danorum comprobata conclusionem iudices recusari debeant super recusacionibus eorumdem interrogati a iudice omnia quo cause recusacionum tractantur etc. absque juramento pro tanto dictus Jacobus Riera procuratorio nomine requisivit ipsos honorabiles comissarios super capitulis predictorum recusacionum per vos magnificum dominum Gubernatores seu vestrum honorabilem locumtenentem assessoris interrogari adeo ut de ipsis actus et bienius veritas haberi valeat vestrum super premissis magnificum officium supplicatis implorando aliter protestando de denegacione justicie et aliis opportunis etc.

Similes sensis et dies presentans hucusque et intimans idem venerabilis assessoriam Regens premissorum tenore antedicto providet dictis venerabilibus comissariis partis mandari quatenus hora vesperorum compareant coram dicto assessoriam regente protestando dictum inferius postulatam juramentum.

Et dicta die retulit et fidem fecit Rafael Mironi virgarius se de mandato dicti magnifici (foli 99) domini Gubernatoris et ad instanciam dicti discreti Jacobi Riera mandasse venerabilibus Johanni Terriola et Johanni Serralta comissariis regis predictis quatenus compareant personaliter coram dicto magnifico domino Gubernatore seu assessoriam Regente ad horam vesperorum presentis diei pro protestando super predictis capitulis recusacionis dictum postulatam juramentum.

Ulterius vero dicta die hora vesperorum comparuerunt dicti Johannes Serralta et Johannes Terriola comissarii regii pro prestando dictum postulatam juramentum seu in dictis capitulis responderunt ut infra dictorum capitulorum continetur.

Die veneris VIII mensis januarii anno a Nativitate Domini M^oCCC^oL primo. Die et anno predictis coram magnifico domino Berengario de Ulmis consiliario et camarlengo illustrissimi domini Aragonum Regis Gubernatorique Regni Maioricarum in aula superiori castri regii personaliter existente venit et comparuit honorabilis Raymundus Çaforteza civis alter ex venerabilibus deffensoribus mercancie civitatis Maioricarum una cum discreto Joanne Parets notario eorum partim et presentarunt eidem magnifico domino Gubernatore legique et intimari requisiverunt et fecerunt per me Petrum Mengo alterius ex scriptoribus curie Gubernacionis Maioricarum quamdam litteram (foli 100) patentem dicti illustrissimi domini Regis et manu eiusdem domini Regis sub signatam et eius dorso sigillo comuni sigillatam ut prima facie apparebat tenoris sequentis.

Alfonsus Dei gracia Rex Aragonum Sicilie citra et ultra farum Valencie Jherusalem Hungarie Maioricarum Sardinie et Corsice comes Barchinone Dux Athenarum et Neopatrie ac eciam Rossilionis et Ceritanie Magnifico et dilecto consiliario et Camarlengo nostro Berengario de Ulmis militi Gubernatori Regni Maioricarum vel eius locumtenentibus salutem et dileccionem. Quaquam superius diebus causam et questionem que vertatur inter fideles nostros Guillelmum Sagraera castri nostri prothomagistrum ex una et defensores Collegi mercatorum dicte civitatis ex altera partibus fidelibus nostris Johanni Serralta et Johanni Terriola mercatoribus civitatis predictae. Cum provisione nostra lata jam dicto nostro Castro novo Neapolis vicesimo mensis Januarii anni proximi lapsi virtute cujus quidem comissionis per dictos comissarios nostros processum fuerit ad non nullos actus inter dictas partes ut jam dicta comissione et processu inde facto ad quos nos referimus hec et alia continentur in presenciarum cum quia pro parte (foli 101) dictorum defensorum fuit magestati

nostre humiliter supplicatum quod ex quo dicte nostre littere et comissio predictis Johanni Serralta Johanni Terriola facta decisione sunt et contra franquias dicti Regni impetratae per quas dispositum est causas omnes in dicto Regno tractari et decidi debere dignemur eisdem de justicie providere Nos dicta supplicatione benigne admissa visisque in nostro consilio quibusdam franquias ad predicta facientibus considerantes quod per alium nomen quam per vos dictum Gubernatorem premissa melius tractari seu deffiniri possint habita super dicti nostri consilii matura deliberacione comissioneque dictis Johanni Serralta et Johanni Terriola facta ut predicatur prius revocata quam presentibus revocamus ac si in presenti de verbo ad verbum fuisset expressa et continuata causam ipsam in eo puncto in quo est inter dictas partes vobis dicto Gubernatori seu vestro locumtenenti tenore presencium et de certa nostra sciencia dicimus comittendum examinandam et sine debito terminandam. Mandamus vobis et expresse jubemus sub ire et indignacionis incursu quatenus vocalis dictis partibus et aliis qui fuerunt vocandi et audiendi rehemptique processibus inter fide (foli 102) acurans quos per eorum detentores ilico vobis tradi volumus et jubemus in causa predicta ministretis plene et expeditum justicie complementum procedendo in eidem breviter simpliciter summarie et de plano solo facti veritate attento maliciis et defugiis omnique odio vel amore prepositis quam in predictis et circha eo incidentibus dependentibus ex eisdem et eis annexis vobis comittimus plenarie vices nostras inhibentes per presentes predictis Johanni Serralta et Johanni Terriola ne de dicta causa et meritis eiusdem amplius se intromittant igitur ne in predictis negligencias aliquam comittatis si nobis servire cupitis.

Datum in Castello Novo civitatis nostre Neapolis die vicesimo primo mensis octobris anno a Nativitate Domini M^oCCCC^o quinquagesimo Rex Alfonsus. Episcopus Urgellensis Consiliarius. In Maioricarum.

Quaquidem littera regia presentata dicto magnifico domino Gubernatori lecta et intimata idem magnificus dominus Gubernator illius tenore antedicto recepta dicta littera cum illis quibus decet reverencia et honore se obtulit paratum mandatis Regiis humiliter obedire.

Et pro execucione mandatorum regionum providet de consilio (foli 103) suis honorabilis locumtenetis assessoris assignari procuratori dicti Guillermi Sagrera ad dicendum raciones contra dictum rescriptum seu comissionem infra tres dies offerens se in premissis justiciam ministrare.

Et die martis duodecima mensis januarii anno predicto M^oCCCC^oL^o primo retulit et fidem fecit Rafael Mironi virgarius se de mandato dicti magnifici domini Gubernatoris et ad instanciam ditorum venerabilium defensorum mercancie assignasse dicto discreto Jacobo Riera notario procuratori dicti magistri Guillermi Sagrera ad dicendum raciones contra predictum rescriptum seu comissionem infra tres dies al.

Quibusquidem Jacobus Riera notario dicto nomine de predictis copiam petiit de lapsu temporis protestando.

Copia vero premissorum fuit perfecta et ad tradendum parata dicto discreto Jacobo Riera dicto nomine die veneris XV mensis januarii anno predicto.

Postmodum autem die veneris XXVI mensis marcii anno predicto M^oCCCC^oL^o primo coram magnifico domino Berengario de Ulmis militi consiliario camarlengo locumtenenti generale illustrissimi domini Aragonum Regis Gubernatorique Regni Maioricarum comparuit discretus (foli 104) Jacobus Riera notarius et nomine procuratorio magistri Guillem Sagrera presentavit legique at intimari requisivit et facti quod sequitur.

Bene placuit huic quod comissio presentis cause et decisio eiusdem vobis magnifico domino Gubernatori et in presentiarum divina gracia permittente Locumtenti Generali Regio in presenti Regno deputato facto fuerit per serenissimum dominum Regem nostrum et quia juxta vobis mandato ad ulteriora cause procedatis assumendo ipsam causam in eo puncto in quo ante vestri comissionem erat prout in predicta comissione expresse continetur.

Cum igitur presens causa sit in puncto testis examinandi producendos per hunc parum supra capitulis ex sui parte supra formatis sub X mensis junii pro tanto dictus Jacobus Riera nomine quo supra ad ulteriora cause procedere cupiens requirit assignacionem ad faciendum interrogatorio et videndum jurare testis supradictis capitulis exhaminandos jurari dicimus quod assignacionem procuratori dictorum defensorum de novo fieri cum solita comparacione vestrum magnificum officium quare expediat supliciter implorando.

Quibusquidem presentatis lectisque et intimatis idem magnificus dominus locumtenens generalis et (foli 105) Gubernator premissorum tenore audito de consilio venerabilis Bartholomei Albertini utriusque juris doctoris providit et providendo mandavit dictis venerabilibus defensoribus assignari ad faciendum interrogatorio et videndum jurare testis ad diem lune proxime.

Et incontinenti retulit et fidem fecit Rafael Mironi virgarius se de mandato dicti magnifici domini Locumtenentis generalis et Gubernatoris ad instanciam dicti discreti Jacobi Riera notarii nomine jam dicto assignasse discreto Johanni Parera notario nomine procuratorio dictorum venerabilium defensorum mercancie ad faciendum interrogatorio et videndum jurare testes ad diem lune proxime.

Copia vero predictorum fuit profecta et tradi parata dicto mensis die lune XXVIII° mensis marcii anno predicto hora vesperorum.

Testis sequentis produxit et examinari requisivit et fecit discretus Jacobus Riera notarius nomine procuratorio dicti magistri Guillem Sagrera super capitulis superius per dictum Jacobum presentatis.

Die jovis prima mensis aprilis anno M^oCCCC^oL^o primo Christofol Vilesclar picapedres (foli 106) de Mallorques testimoni citat, jurat e interrogat, etc...E primo fo interrogat sobre lo primer capitol dels dits capitols. E dix saber star en veritat que lo dit mestre Guillem Sagrera ha continuat en la dita obra de la Lotge per passats vint anys.

Interrogat com sab ell testimoni ço que deposa. E dix que per tal com ell testimoni stech per gran temps ab lo dit mestre Guillem Sagrera e ab aquell ha apres lo offici e ha treballat per molt gran temps en la obra de la dita Lotge.

Interrogat de temps. E dix que ha passat XXIII anys que aquest testimoni se mes star ab lo dit mestre Guillem gran part de la obra de la dita Lotge.

Sobre lo segon capitol dels dits capitols interrogat. E dix tant solament saber e haver vist com molts homens e jovens staven ab lo dit mestre Guillem los quals tots fahien faheyra en la dita Lotge.

Sobre lo terç capitol dels dessus dits capitols interrogat E dix tant solament saber que tots los jovens per los dits quatre (foli 107) mesos tots jorns fayners vellaven e se levaven de mati per fer feyna en la dita obra be creu ell et que huns dies ab altres be bastaren a les sis hores.

Sobre lo quart capitol dels dessus dits capitols interrogat E dix la dita taxacio remedir a dret e justicia.

Interrogat com sab ell dit testimoni lo que dessus deposa E dix que per tal com ell testimoni obra en la dita Lotge per gran temps e ere en les dites coses present.

Generalment fou interrogat si es stat instruït pagat pregonat e sobornat per alguna de les dites parts per fer lo present testimoni. E dix que no.

Die veneris secunda mensis aprilis anno predicto Miguel Sagrera picapedres de Mallorques testimoni citat jurat e interrogat.

E primo fonch interrogat sobre lo primer capitol dels dessus dits capitols. E dix saber star (foli 108) en veritat que ell dit testimoni obra en la dita Lotge per passats dotze anys e com aquest testimoni vench obrar en aquella Lotge ja eren fets los portals finestres e la obra ben alta en la qual obra si devia haver obrat per passats dotze anys segons la obra que y era feta.

Sobre lo segon capitol dels dits capitols interrogat. E dix saber e haver vist ell dit testimoni del temps que y ha stat e obrat que uns anys al altres se ha obrat en la dita Lotge passats deu homens car any hi havia que y obraven XVII homens any XXVIII e en moltes maneres. E dix als no saber.

Sobre lo terç capitol del dessus dits capitols interrogat. E dix les coses en lo dit capitol consignades esser veres e contenir veritat, que quiscun any per lo dit temps se obrava en la dita Lotge entre vellada e matinada sis hores.

Interrogat com sab ell dit testimoni ço que deposa. E dix que per tal com ell dit testimoni hi havia passats dotze anys, en los quals cascun any sempre curava per lo dit temps vellar e levar de mati per obrar en la dita Lotge.

(foli 109) Sobre lo quart capitol del dessus dits capitols interrogat E dix sobre aquell saber e creure que per les matinades e vellades que fahien cascun fahia per mig jornal als quals pertanyien los dits dos sous sis diners pero en la dita obra havia homens aprenedissos e de una gent e d'altre la qual taxacio remet a justicia.

Interrogat de temps E dix que per passament de temps no li recorda.

Generalment fo interrogat si es tant instruït pregat pagat o sobornat per alguna de les dites parts per fer lo present testimoni E dix que no.

Interrogat si es parent compare amich domestic familiar de affinitat parentela de alguna de les dites parts E dix que no sino que es parent lunyeda del dit mestre Guillem Sagrera pero per la dita raho no ha dits sino la pura veritat.

Interrogat si li es stat res promes leixat o remes etc.

In omnibus dixit non (foli 110).

Die sabbati tercia mensis aprilis anno predicto. Lo honorable en Bernat Rovira mercader de Mallorques testimoni citat jurat e interrogat dir e depositar. E primo fo interrogat sobre lo primer segon terç e quart capitols dels dessus dits capitols sobre los quals e coses en aquells contengudes dix tant solament haver vist fer faheyne e obrar en la dita Lotge pero aquest testimoni no ha memoria per quant temps ni axi poch no li recorda quants homens tots jorns be es veritat que ell testimoni per tal com sta prop la dita Lotge sentia e hoyia en lo temps del ivern com fahien feyna en la dita Lotge axi de vesprada com de matinada pero no sab quants homens ni per quantes hores de la nit E dix allo no saber.

Generalment fo interrogat si es stat pregat pagat amanessat e sobornat per alguna de les dites parts per fer lo present (foli 111) testimoni. E dix que no.

Interrogat si per ley rancor temor favor, etc...*In omnibus dixit no.*

Dicta die ...Pere Ballester boter de Mallorques testimoni citat jurat etc.

E primo fo interrogat sobre los primer segon terç e quart capitol dels dessus dits capitols E dix tant solament saber e haver vist com lo dit mestre Guillem Sagrera ab alguns homens lo nombre dels quals no ha memoria fahien feyna en la dita Lotge per gran temps lo nombre dels anys no ha memoria e sentia e vehia com en lo temps del ivern lo dit mestre Guillem ab los dits homens fahien feyna de vellades e matinades pero no sab quantes hores ne aquelles que merexien haver de llur salari.

Interrogat de temps E dix que entorn de vuyt anys poch mes o menys.

Generalment fo interrogat...*In omnibus dixit no.*

(foli 112) *Dicta die*...Franciscus Gener boter de Mallorques tesimoni citat jurat etc.

E primo fonch interrogat sobre lo primer segon terç e quart capitols dels dits capitols. E dix sobre aquells tant solament haver vist que lo dit mestre Guillem Sagrera ab molts homens e dones que staven ab lo dit mestre Guillem e altres que no staven ab aquell lo nombre dels quals no ha memoria fahien feyna en la dita Lotge per spay de gran temps lo nombre del qual no ha memoria e vehia que per los dits quatre mesos los dits homens fehien feyna tots jorns de vesprades e matinades pero no sab quantes hores tots jorns ne als dits homens que'ls pertanya de lur salari E dix als no saber.

Interrogat de temps E dix que per passament de temps no li recorda.

Generalment....*In omnibus dixit no.*

(foli 113). *Dicta die*....Andreu Terriola picapedres de Mallorques tesimoni citat jurat etc.

E primo fo interrogat sobre lo primer capitol dels dessus dits capitols E dix sobre aquell e coses en aquell contengudes per passament de temps no recordar be es veritat que gran temps ell dit testimoni ha vist lo dit mestre Guillem haver obrat en la dita Lotge.

Sobre lo segon capitol interrogat E dix que en la dita Lotge devien fer feyna deu homens o aquen entorn pero que ho remet als libres e comptes del dit mestre Guillem Sagrera.

Sobre lo terç capitol del dessus dits interrogat E dix sobre star en veritat que durant lo temps de vuyt anys dins lo qual aquest testimoni stech ab lo dit mestre Guillem Sagrera tenia per obrar en la dita Lotge se levaven de matinada e fahien feyna de vesprada per passades dix hores durant los dits quatre mesos entre los quals homens aquest testimoni feu fahena per los dits vuyt anys.

Sobre lo quart capitol dels (foli 114) dits capitols interrogat E dix les dites coses remetre la dita taxacio a dret e justicia.

Generalment fo interrogat si es stat instruït pregat pagat e sobornat...*In omnibus dixit non.*

Die lune quinta aprilis anno predicto (1451) Jordi Artes boter de Mallorca testimoni citat jurat e interrogat dix e deposa etc...E primo fo interrogat sobre lo primer capitol dels dessus dits capitols E dix les coses en aquell contengudes contenir veritat ço es que lo dit mestre Guillem Sagrera ha obrat en la dita Lotge per spay de vint anys.

Interrogat com sab lo que deposa E dix que per tal com ell dit testimoni ho ha vist car tots temps ha stat de nativitat ensa prop la dita Lotge e ha vist la dita obra fer.

Sobre lo segon capitol interrogat. E dix les coses en aquell capitol contengudes esser veres que uns anys ab altres obraven en la dita Lotge deu homens los quals staven ab lo dit mestre Guillem Sagrera.

(foli 115) Interrogat com ho sab E dix que per tal com ho ha vist.

Sobre lo terç capitol dels dits capitols interrogat E dix sobre aquell saber star en veritat que per tot lo dit temps los dits homens fahien feyna entre vellades e matinades per sis hores.

Interrogat com sab ell dit testimoni ço que deposa E dix que per tal com ell e los altres de son veynat sentien tots vespres e matins obrar los dits homens per lo dit temps.

Sobre lo quart capitol dels dits capitols interrogat E dix la dita taxacio remetre a dret e justicia.

Interrogat de temps E dix que per passament de temps no li recorda.

Generalment.....*In omnibus dixit non.*

Dicta die....Anthoni Costa picapedre de Mallorca testimoni

E primo fo interrogat sobre lo primer capitol dels (foli 116) dessus dits capitols E dix sobre aquell saber star en veritat que lo dit mestre Guillem Sagrera continua la dita Lotge per spay de vint anys.

Interrogat com sab lo que deposa. E dix que per tal com ho ha vist.

Sobre lo segon capitol dels dits capitols interrogat E dix esser ver que en la dita obra obraven uns anys ab altres deu homens entre los quals ell dit testimoni hi obra per spay de huith anys que stech a soldada ab lo dit mestre Guillem Sagrera e apres ho ha vist.

Sobre lo terç capitol dels dessus dits capitols interrogat E dix esser ver que per cascun dia del dit temps del Ivern fahien fahena entre vellades e matinades sis hores hoch e a vegades quatre e cinch hores de matinada.

Interrogat com sab ell dit testimoni ço que deposa E dix que per tal com ell testimoni hi obra per spay de sis anys e apres ho ha vist. Sobre lo quart capitol dels dits capitols interrogat. E dix que tots ho obraven per mig jornal de que'ls pertanya mig salari de jornal.

Generalment fo interrogat (foli 117) si es stat instruhit pregat pagat o sobornat per alguna de les dites parts per fer lo present testimoni. E dix no.

Interrogat si per ley rancor temor favor amistat desamistat e malvolença de alguna de les dites parts ha depositat e cessat de posar E dix no.

Interrogat si es parent compare amich domestich familiar de affinitat parentela de alguna de les dites parts E dix que no sino que ell dit testimoni es compare del dit mestre Guillem Sagrera empero per la dita raho no ha dit sino la pura veritat. Interrogat si li es stat res promes leixat e remes.. *In omnibus dixit non.*

Et die mercurii septima mensis aprilis anno predicto hora terciarum de mandato dicti magnifici locumtenentis regii predicti testis fuerunt publicati seu pro publicatis habiti.

Et die veneris VIII^a mensis aprilis anno predicto (1451) retulit et fidem fecit Rafael Mironi virgarius se de mandato dicti magnifici domini locumtenentis regii et ad instanciam dicti discreti Jacobi Riera notarii (foli 118) nomine jam dicto assignasse dicto discreto Johanni Parets notario nomine predicto ad obiciendum contra predictos testes per totam diem e cascunam etc.

Et die sabbati decima mensis aprilis anno predicto M^oCCCC^oL^o primo comparuit dictus discretus Johannes Parets notarius et nomine jam dicto presentavit quod sequitur. In vanum produxit adversa partis ipsos pronunch productos testis tamen pro ipsorum deposiciones nullarum ipsius adverse partis iniretur intencio quia quam iniretur expendisset adverse partis in ipsa Lotgia seu illius operibus non ex hoch possit aliquid petere quia jamque inter ipsam adversam partem et ipsum Collegium fuit finitus contractus de scarada in quo fuit conventum quod ipse magister Guillelmus ipsam Logiam pro certo precio faceret seu operavitur quod precium fuit jamque solutum eidem et idem magister multos fecit defectus in ipsa Lotgia ex hiis que juxta ipsam remuneracionem habebat operari prout patet in prediccionibus et racionibus sub decima mensis junii factis, ex quibus apparet ipsum aliquid non posse petere ab ipso Collegio quinnymo (foli 119) habet illi restituere quantitates magnas pro defectum ipsorum operum propterea prefatus discretus Johannes Parets previo nomine repulsis et non obstantibus ipsorum testium deposicionibus tamquam impertinentibus et ad factum non facientibus repetens que saltim in viam nominacionis acta aliqualem produccionem ipsas scripturas compota et instrumenta

sub decima junii productas petit et supplicat sentencias pro sua parte ferri partemque adversam in omnibus expressis condemnari.

Noverint universi quod die martis sextadecima mensis marcii anno a Nativitate Domini Millesimo CCCC^oLVI^o coram Johanne Armadans milite legum doctore comparuit Franciscus Sagrera et presentavit eidem quamdam litteram regiam papiream patentem in eius dorso sigillo illustrissimi domini Regis sigillatum tenor cuius talis est.

Alfonsus Dei gracia Rex Aragonum Sicilie et ultra farum Valencie Hierusalem Hungarie Maioricarum Sardinie Corsice comes Barchinone Dux Athenarum et Neopatrie actenus comes Rossilionis et Ceritanie Magnifico et dilecto consiliario et advocato fisci nostri in dicto Regno Maioricarum Johanni Armadans militi et (foli 120) et legum doctori salutem et dileccionem. Quaquidem superioribus annis causam seu questionem que vertitur inter fideles nostros filios et heredes magistri Guillermi Sagrera quondam ex una et defensoris Collegii mercancie dicte civitatis ex altera partibus magnifico dilecto consiliario et Camerlengo nostro Berengario de Ulmis militi Gubernatori dicti Regni comiserunt causa provisione nostra. Data in Castro novo civitatis nostre Neapolis die vicesima prima octobris anni MCCCC quinquagesimi virtute cuiusquidem comissionis per dictum Gubernatorem processum fuit ad nonnullos actus inter dictas partes ut in processibus inde factis ad quos nos referimus hech et alia latius continentur in presenciarum cum pia parte dictorum filiorum et heredum dicti quondam magistri Guillelmi Sagrera fuerit magestati nostre humiliter supplicatum quod ex qua dicte littere et comissio predicto Gubernatore facte fuerunt non fuerunt secute effectum propter absentiam dicti Gubernatoris dicti Regni Maioricarum dignaremur eisdem de aliquo justo remedio providere nos dicta applicatione benigneadmissa attendentes servicio predictum magistrum Guillelmum (foli 121) dum vitam agebat inhumanis nobis in opere Castri novi predicti prestita et impensa considerantesque quod per alias neminem quia per vos dictum advocatum fisci nostri premissa melius tractari et definiri possint habita super hiis nostris consilii matura deliberacione causam predictam in eo puncto in quo est inter dictas partes vobis Johanni Armadans tenore presentium de certa nostra sciencia ducimus comittendam exhaminnadas et fine debito terminandam mandantes vobis et expresse jubentes sub ire et indignacionis nostre incurso quorum vocatis et auditis dictis partibus et aliis qui vocandi et audiendi fuerunt resumptisque processibus huic inde a citatis quos per eorum detentores vobis ilico tradi volumus et jubemus in causa predicta ministretis planius et expeditum justicia complementum procedendo in eisdem breviter simpliciter summarie et de plano sola facti veritate attenta maliciis et defugiis animique odio vel amore pospositis quoniam in predictis et circa ea ac incidentibus dependentibus ex eisdem et eis annexis vobis comittimus plenarie vices nostras inhibentis (foli 122) pro presentis quibuscumque officialibus et comissariis nostris ne de dicta causa et meritis eiusdem in preiudicium presentis comissionis amplius se intromitant sed partes et processus ad vos remittant prout nos remitti volumus serie cum presenti. Et contrarium non faciatis seu faciant pro quanto graciā nostram curam habetis et habent iramque et indignacionem et penam florenorum mille cupitis et cupiunt non subire pro debita justicie fieri velimus et jubeamus dicta comissione et aliis quibuscumque primus facere obsistentibus nullo modo. Datum in Castello novo Neapolis die XVIII mensis aprilis anno a Nativitate Domini M^oCCCC^oL^oV^o. Rex Alfonsus. In Maioricarum VIII°. Pam. Causa.

Quaquidem littera regia presentata lectaque et intimata dictus hoorabilis Johannes Armadans recepta illa cum quibus decet reverencia et honore obtulit se paratus mandatum Regis humiliter obedire providens assignari parti alteri ad dicendum rationes contra rescriptum infra tres dies

Et die lune XIIⁱ mensis aprilis anno predicto (foli 123) de mandato dicti honorabilis comissarii ad instancias dicti Francisci Sagrera retulit et fidem fecit Bartholomeus Cortal assignasse discreto Georgio Pastor yconomo et procuratori dicti Collegii mercatoris ad dicendum rationes contra rescriptum infra triduum qui petiit copias protestando de tempore.

Copia vero premissorum fuit perfecta et dicto postulanti tradi parata die videlicet jovis XVⁱ dictorum mensis et anni hora terciarum ipsius diei.

Et die lune XVIIIⁱ mensis aprilis anno predicto M^oCCCC^oLVI^o comparuit in presenti Curia Gubernatoris Maioricarum predictus discretus Georgius Pastor notarius et dicto nomine obtulit et presentavit quod sequitur.

Tempus magnum et effluxum quod processus ipse de quo in littera regis mencio habitur non ducitur nech etiam pronunch est penes venerabiles deffensores mercancie propter quod non potest pronunch aliter responderi ipsius littere regis impetracioni propterea discretus Georgius Pastor ipsorum venerabilius deffensorum seu Collegii mercantilis sindicus sive procurator salvis sibi omnibus tam juris quam facti excepcionibus petit et suplicat tempus congruum (foli 124) ad habendum ipsum processum concedi et interdum in aliquo non procedi.

Et die martis XXⁱ mensis aprilis anno predicto coram dicto honorabili Johanne Armadans comissario predicto comparuit dictus Franciscus Sagrera et nomine jam dicto obtulit et presentavit quod sequitur, etc.

Credimus per hanch partem predictam requisitam dilacionem petitam ad habendum et perquirendum processum fuisse postulatum tam magis diferendi presentis litis protestandum ut ex adverso assuetum est fieri ut patet ex actis in processu deductis verumtamen hech pars contentabitur quod aliquod breve tempus dicto adversario procuratori seu sindico per vos honorabiles dominum comissarium indulgeatur ad habendum seu perquirendum dictum processum fuerit ex adverso quod predicta dilacione non imperant causa diferende litis seu protestacionis eiusdem aliter hech pars requirit et supplicat ad ulteriora cause procedi justicia exhigente de expensis continue partis.

Quibusquidem oblati dictus honorabilis Johannes Armadans providit quod prestito dicto juramento per partem alteram concedit eidem octo dies ad perquirendum dictus processum (foli 125) et die jovis XXⁱ mensis aprilis anno domini M^oCCCC^oL^oVI^o dictus discretus Georgius Pastor medio juramento evangelico suis manibus prestitit dixit dictam declaracionem non petere causa difugii nech dilacionis alicuius. Quare firmiter sibi denunciari dicti octo dies sibi dari ad dictum processum habendum.

Et die mercurii XIIⁱ mensis madii anno Domini M^oCCCC^oL^o sexto coram dicto honorabili Johanne Armadans comissario predicto comparuit dictus Franciscus Sagrera et obtulit quod sequitur.

Granment fo descebut lo dit quondam mestre Guillem Sagrera mestre major de la obra de la Lotge de la mercaderia de la dita ciutat de Mallorques en lo contracte de la scarada de la dita obra fet e contractat entre aquell e los honorables la donchs deffenedors de la dita mercaderia segons per experiencia e evident demostracio e per los actes e obres apres subseguits clarament es vist hes pot be veure car no solament per los sguarts respectes e causes contengudes en la primera letra reyal impetrada per part del dit quondam mestre Guillem sots lo XX° del mes de janer (foli 126) del any MCCCCLVIII^o per vigor de la qual es stat anentat e prosseguit en la present causa assignats segons que en lo present proces es contengut. Mes encare per la gran lesio e decepcio qui ses seguida *ultra dimidias justi precii* lo dit mestre Guillem o sos hereus deuen rahonablement esser reintegrats e satisfets del gran dan que per lo dit contracte ha sostingut e asso del dit dret de hun diner per liure de la dita mercaderia lo qual li fo assignat o consignat en preu e satisfaccio de les obres e treballs fahedors per lo dit mestre Guillem per las quals causes e consideracions los dits hereus en lo dit nom demanen e supliquen axi per via *restitutionis in integrum ex clausula generali* la qual cautela imploren contra lo dit contracte de la dita scarada com encare ab aquella via e manera que ferse deba o ferie pusque o havent tant solament squart e consideracio segons equitat e justicia en les rebudes que lo dit mestre Guillem ha fetes per la dita raho dels preus de les vendes del dret del diner per liura e a les pagues e despeses que lo dit quondam Guillem ha fetes (foli 127) axi en fer la dita obra per spay de vint anys segons que es stat plenament provat axi per les libres dels comptes de la dita obra com per les testimonis per part de aquell en lo present proces produhits com encara per los interesses per aquell pagats a obs e utilitat de la dita obra segons que per merits del present proces e signantment per los instruments e contractes demunt en lo present proces produhits per part dels dits deffenedors clarament es vist e provat. Per tant los dits hereus e lo dit Francesch en nom de tots demane e suplich axi com demunt per vos honorable mossen Johan Armadans cavaller e doctor en leys comissari reyal en aquesta part e per vostra sentencia deffinitiva condemnar e condemnat forsar e constrenyer lo dit Collegi o defenedors de aquell en lo dit nom en dar e pagar als dits hereus en tres milia trescentes quaranta e vuyt lliures salva nostre judicial tatxacio en les quals se troba hes mostra evidentment lo dit quondam mestre Guillem Sagrera haver mes pagat per la dita raho e despes que no ha rebut del dit Collegi o defenedors de aquell segons que particularment (foli 128) se deduheix assi devall en lo present compte axi com se segueix.

Compte fet per part de mestre Guillem Sagrera

Primo ha rebut lo dit quondam mestre Guillem Sagrera de comptants dels dits defenedors de la mercaderia per spay de vint anys per raho de la obra de la dita Lotge segons que per los dits libres appar los quals altra volta assi se exhibeixen en tot ço e quant sia necessari e no en altra manera vint e tres milia e vint liures...XXIII^m XX L.

Item ha despes lo dit mestre Guillem ordinariament en la dita obra e en fer aquella ço es per jornals de mestres manobres pedra e calç e guix e totes altres coses necessaries segons appar per menut en los dits libres e comptes en aquells continguts vint e tres milia e cent setanta lliures...XXIII^m CLXX L.

Item mes ha despes d'altra part lo dit quondam mestre Guillem per les matinades e vellades fetes per aquell ensemps ab deu homens uns ab (foli 129) altres en la dita fabrica de la dita Lotge per lo dit spay de vint anys segons que per los dits testimonis es

stat largament provat les quals a la dita raho de mig jornal mes avant munten a dos milia e doscentes e cinquanta lliures...IIIm CCL L.

Item mes munten los interesses pagats per lo dit quondam mestre Guillem per los diners per aquell manlevats per fer e continuar la dita obra e asso a obs e utilitat de aquella segons que per los contractes en lo present proces per la part contraria produhits e per albarans de les dites pagues appar, los quals en quant sia necessari assi exhibeix nou centes quaranta vuyt lliures...DCCCCXXXVIII L.

Axi que sumaria tot ço que lo dit mestre Guillem e sos hereus han a cobrar que han mes pagat e despes que no han rebut les dites tres milia trescentas quaranta vuyt lliures en la dita demanda contengudes...IIIIm CCCXXXVIII L.

La dita *deceptio ultra dimidium justii precii* se demostra evi (foli 130) dentment en la manera demunt e devall contenguda segons se segueix.

Primo munten totes les dites despeses fetes per lo dit mestre Guillem en la dita obra fins lo dia que sich parti per anar en Napols, de manament del Senyor Rey vint e sinch milia e quatrecentes e vint lliures...XXVm CCCXX L.

Item munten totes les obres qui apres feyen a fer e son fetes e son encara per a fer segons los capitols del dit contracte de la dita scarada segons per persones expertes se pot clarament ben veure sus de deu milia liures...Xm L.

Summa que la dita obra si's fos continuada e acabada segons los dits pactes de la dita scarada haguera costat sus de trenta y sinch milia quatrecentes e vint lliures dic...XXXVm CCCCXX L.

E lo preu convengut en los dits pactes e capitols era tantsolament de vint e dos milia liures per que es vist que en lo dit contracte hauria engan e error de (foli 131) tretze milia quatrecentes vint lliures dich ...XIIIIm CCCCXX L.

Quibusquidem oblati dictus honorabilis Johannes Armadans providit parti alteri ad respondendum assignari.

Et dicta e eadem die retulit et fidem fecit Rafael Mironi virgarius curie Gubernacionis Maioricarum se de mandato dicti venerabilis Johannis Armadans comissarii antedicti et ad instanciam dicti Francisci Sagrera dictis nominibus assignasse dicto Georgio Pastor notario dicto nomine ad respondendum predictis ad diem terciam.

Qui petit copiam de predicta et lapsu temporis protestando.

Copia vero premissorum fuit perfecta et dicto postulandi tradi parata die videlicet jovis XIII' dictorum mensis et anni hora vesperorum.

Instauratio cause huiusmodi

Nos Georgius Aymerich miles locumtenens multum respectabilis et magnifici viri domini Johannis Aymerich militis alumpni magistri aule Consilarii serenissimi domini nostri Castille Aragonum ...Regis et pro eius excellentis locumtenentis generalis (foli 132) et Gubernatoris in Regno Maioricarum et insulis ei adjacentibus. Cum in causa seu questione in nostri curia vertenti inter quondam magistrum

Guillemum Sagrera lapiscida Maioricarum ex una agencia et Collegium Mercancie presentis insule Maioricarum partibus ex alia deffendens causis et racionibus in processu inde dicto in dicta Curia inchoato die lune vicesima mensis aprilis anno MCCCC quinquagesimo contentis et expressatis procedi nequeat eo quia instancia ipsius cause per lapsum trienium secure est et peremptorio. Ad supplicacionem nobis propterea pro parte honorabilis Francisci Sagrera presbiteri in ecclesia Sedis Maioricarum beneficiati filii et heredis ut dixit dicti quondam magistri Guillermi auctoritate dicti nostri officii ipsius cause instanciam instauramus offerentes nos vocatis et auditis partibus predictis et aliis quorum interest et assumpto processu in puncto in quo est iudicio causa procedere et in et super ea partibus predictis iusticia facere et ministrare prout de iure et iusticia eisdem huius Regni franquias (foli 133) invenerimus fore faciendum lapsu dicti temporis in aliquo non obstante hoch tamen proviso quod partibus antedictis certus et peremptorius terminis prefigatur ad dicendum ponendum probandum producendum et allegandum quicquid dicere ponere probare producere et allegare voluerint ultra jam dicto posito probato producto et allegato in dicta causa. Datum Maioricarum die XXVII mensis januarii anno a Nat. Dni M^oD^o quarto. Petrus Johannes Çaforteza locumtenens Regentis. In libro litterarum f° VIII°.

Et die lune XXVIII mensis januarii anno a Nativitate Domini M^oD^o quarto retulit et fidem fecit Nicholaus Uguet virgarius curie Gubernationis Maioricarum se jussu dicti locumtenentis assessoris et ad instanciam prefati honorabilis Francisci Sans mercatoris previo nomine assignasse honorabili Johanni Anglada altero ex dictis honorabilibus deffensoribus anno presentis mercancie Maioricarum ad dicendum ponendum probandum producendum et allegandum quicquid dicere ponere probare producere et allegare voluerit juxta sentencie preinserte, juxta racione voluerit infra decem dies proxime, etc.

(foli 134) In die martis sexta mensis februarii anno predicto M^oD^o quarto retulit et fidem fecit Nicolaus Ugyet virgarius curie Gubernacionis Maioricarum se jussu dicti domini Locumtenentis assessoris et ad instanciam prefati honorabilis Francisci Sans dicto nomine assignasse magnifico Gaspari Bordils altero ex dictis honorabilibus deffensoribus ad dicendum ponendum probandum producendum at allegandum quicquid dicere ponere probare producere et allegare voluerit juxta serie predicto instauratoris septima mensis anno predicto. Ceterum vero die mercurii M^oD^o quarto comparuit in presenti Curia Gubernationis discretus Michael Torres notarius nomine procuratorio ut dixit dicti venerabilis Collegii Mercancie et presentavit raciones sequentes.

Jesus

Assignacio facta huich parti virtute instauratoris ad instanciam honorabilis Francisci Sans nomine venerabilis Sagrera presbiteri super quadam causa que uti dicitur et nomine prevenit ad noticiam magnificorum defensorum Collegii Mercancie fuit incepta inter ipsum Sagrera et dictum Collegium (foli 135) diu est non procedit nech posit currere cum pars hich nullum habet processum et antequam de dicto processu adversarii fiat copia huich parti est necessarium et detur aliquod congruum tempus ad perquirendum processum huius partis in archivo scribanis dicti Collegii seu in aliquo alio loco ne pars hichque in nulla est culpa vexetur superfluis expensis vestrum super hiis officium implorando.

Quibusquidem oblati et presentati lectisque et intimatis ilico idem Magnus dominus locumtenens assessoris premisorum tenore audito concessit eidem supplicanti quindecim dies ad perquirendum dictum eius processum suspensa interim dicta assignacione.

Deinde autem die sabbati VIII° mensis marcii anno pre (foli 136) dicto M^oD^o quarto retulit et fidem fecit Nicholas Uguet virgarius curie Gubernationis Maioricarum se jussu spectabilis domini Locumtenentis Generalis et ad instanciam dicti honorabilis Francisci Santis previo nomine assignasse et denunciasse dicto honorabili et discreto Johanni Anglada altero ex dictis honorabilibus defensoribus et Michach Torres notario illorum procuratori attento quod copia dicti processus pro illos petita est facta et eisdem ad tradendum parata quod tempus eis incipere currit die presenti ad dicendum ponendum probandum producendum et allegandum juxta preinsertam instauratoriam infra decem dies proxime, etc.

Copia fuit perfecta et ad tradendum parata die eadem sabbati VIII° mensis marcii anno predicto M^oD^o quarto hora vesperorum.

Deinde die lune XVIII° mensis marcii anno predicto M^oD^o quarto comparuit in presenti curia Gubernationis Maioricarum dictus discretus Michael Torres notarius previo nomine et presentavit rationes sequentes.

Non possunt predicti magnifici defensores impeti per venerabilem Franciscum Sagrera in et super predictis in presenti processu deductis quem et statim pro illis aliqua potuisset competere accio predicto presbitero illa tamen fuit sublata per legitimam et juridicam prescrip (foli 137) cionem cum steterit pars contraria per longissimum tempus quo omnis accio de jure tollitur quo propter hec pars opponens predictam exorsicionem petit supplicat et requirit parti adverse audienciam denegari.

Quibusquidem oblati et presentati lectisque et intimatis ilico idem spectabilis dictus locumtenens generalis premisorum tenore antedicto providit parti alteri ad respondendum assignari.

Deinde autem die martis XVI° mensis aprilis anno predicto M^oD^o quarto comparuit in presenti curia Gubernacionis Maioricarum dictus honorabilis Franciscus Sans dicto nomine et presentavit sequencia.

Jhesus

Nulla potest pretendi prescripcionem quia minori non currit prescripto quia tempore que cessavit huius cause prossequcio ipse discretus Franciscus Sagrera erat minor et ilico probabitur tamen quia ipse statim absens a presenti Regno per circa quatordecim annos et illo tempore non potuit aliqua prescripcio currere. Item est deducendum tempus quo duravit comocio Civitatis Barchinone. Item tempus pestis que fuit in hac civitate in anno MCCCCLXXV et in annis MCCCCLXXXIII. IIII et V^o. Item pars ista cessavit a prossequcione huius litis eo quia non habebat pecunias quibus posset hanc littem prossequi (foli 138) et continuare. Item quia ut apparet pluribus in locis huius processus ista causa fuit dilatata facto dictorum adversariorum et reliqua ideo pars ista repulsa dicta voluntaria prescripcione petit et requirit ad sententiam procedi et adversarium in omnibus expensis et interesse eius quod debetur condempnari de quibus pars ista protestans, etc.

Quibusquidem oblati et presentati lectisque et intimati ilico idem spectabilis dictus locumtenens generalis premissorum tenore audito providit parti alteri ad respondendum assignari infra tres dies proxime. Que fuerunt intimata et notificata dicto discreto Michael Torres notario nomine predicto per Nicholaum Uguet virgarium curie Gubernationis Maioricarum referentis.

Qui comparens, etc .

Copia vero fuit perfecta et ad tradendum parata die videlicet mercurii XVII^a mensis aprilis anno predicto hora vesperorum. Ceterum vero die sabbati XX^a mensis aprilis anno predicto M^oD^o quarto comparuit in presenti curia Gubernacionis Maioricarum dictus discretus Michael Torres notarius dicto nomine et presentavit sequencia.

Jhesus

Ex quonamine responderi potest rationibus per adversarium productis propter absentiam (foli 139) magnifici advocati defensorum Collegii Mercancie cum sit extra presentem Civitatem et cicius spectatur venturus propterea dictus Michael Torres notarius nomino procuratorio memorato pene supplicat per vos spectabilem dominum locumtenentem generalem aliquod congruum tempus sibi concedi donech et quousque dictus advocatus revertatur et interim dictas assignacionem ad respondendum huich parti factam tolli suspendi et revocari, etc.

Quibusquidem oblati et presentati lectisque et intimati ilico idem spectabilis dictus locumtenens generalis premissorum tenore audito concessit eidem supplicanti tres dies ad habendum dictum eius advocatum.

In super autem die mercurii XXIII^m mensis aprilis anno predicto M^oD^o quarto comparuit in presenti curia Gubernacionis Maioricarum dictus discretus Michael Torres notarius dicto nomine et presentavit sequencia. Jesus. Ymmo potuit pretendi prescripcio et illa procedit equidem non obstantibus rationibus in contrarium ad dictus hinch premisa per adversam partem ad tollendum dictam prescripcionem verificantur nech verificari possint comodo quo ex adverso fuerunt de dicta nech si aliqua eorum vera forent possint obstare (foli 140) dicte juridice prescripcioni. Et in primis non est verum pare dicatur quod venerabilis Franciscus Sagraera presbiter tempore quo cessavit cause prosequcio fuerit minor. Immo dispositione sua est dicendum illum fuisse majorem ne dum XXVe sed triginta annorum. Et de absentia non probatur aliquid neque illa esset sufficiens maxime quia fuisset voluntaria nech etiam allegacio paupertas possit probari nech illa esset sufficiens ad instruccionem adverse pars nech ubi tempora pestis et comocionis allegare fuisset deducenda a medio fundaretur intencio ipsius adversarii quia ad huch suppeterit tantum tempus quod sufficeret ad dictam prescripcionem quo stante partii stat non potest in causa procedi quia illa impedit prosequcionem littis quare pars hech rejectis ex adverse dictis et allegatis petit supplicat et requirit ut supra et protestat de expensis. Quibusquidem oblati et presentati lectisque et intimati ilico idem spectabilis dominus locumtenens generalis premissorum tenorem audito providit parti alteri ad respondendum assignari.

Certum vero die martis septima (foli 141) mensis maii anno predicto M^oD^o quarto comparuit in presenti curia Gubernacionis Maioricarum dictus honorabilis Franciscus Sans dicto nomine et presentavit rationes sequentes.

Spectabilis preses.

Nulla pacto impedi potest per adversam partem qui eligantur relatores comptorum per adversarios in presenti processu exhibitorum non obstante pretensa per eos allegata in omnique examinatione quandoquidem plusque certum est dictum magistrum Guillerimum Sagrera cum quo fuerat conventum de edificacione domus Logie nuncupare repentine transfretasse ad Civitatem Neapolis ut regiis tunch sibi intimans obediret qua repentina transfretacione obstante non potuit cum defensoribus ante recessum sine de receptis computare nech ad comptum fuerunt exhibita compota ad eorum libitum et voluntatem obstante absentia dicti magistri Guillermi Sagrera nulla potuit fieri impugnacio dictorum comptorum in quibus multa fuissent que nunch opponuntur videlicet quod juris est notorius error et illa stante veniunt iterum eligendi relatores qua relatione sit in legitimo contradictore fa (foli 142) et visis erroribus comptorum et impugnationibus illorum latus erit ut ad sentencie promulgacione precedatur propterea de predicto errore comptorum oponens dicitur procurator petiit et requirit per spectabilem dominacionem vestram provideri ut relatores comptorum per partes eligantur et dicta compota auditis partibus examinem sine habita racione de errore et impugnatione illorum alia salva debita reverencia protestavit.

Quibusquidem oblatis et presentatis hucusque et intimatis ilico idem spectabilis dominus locumtenentis generalis premissorum tenore audito providit parti alteri ad respondendum predictis infra tres dies assignari.

Que fuerunt intimata et notificata dicto discreto Michaeli Torres Notario nomine quo supra ipsa die per Nicholaum Uguet virgarius referenti, qui comparens

Copia vero fuit proferta et ad tradendum parata die videlicet lune XIII mensis Maii anno predicto hora vesperorum –1504-

Insuper autem die veneris XVII mensis Maii anno predicto MD quarto comparuit in presenti curia Gubernacionis dictus discretus Michael Torres notarius dicto nomine et presentavit rationes sequentes.

(foli 143) Pars adversa que petiit hucusque ad sentenciam deveniri nescitur quo respectu petierit nunch relatores assumi super examinatione comptorum quod tamen de jure fieri non potest cum quia non constat de errore cuius pretextu ponatur assumpcio dictorum relatorum cum quia stante prescripcione per hanc partem legitime opposicio non potest ad ulteriora in causa procedi. Quo propter pars hech stans et perseverans in dicta sua assignacione petit et supplicat ut supra de expensis prout, etc.

Quibusquidem oblatis et presentatis hucusque et intimatis Illico idem spectabilis dominus locumtenens generalis premissorum tenore audito providit parti alteri ad respondendum assignari.

Deinde autem die mercurii septima mensis Augusti anno predicto MD quarto comparuit in presenti curia Gubernacionis Maioricarum dictus honorabilis Franciscus Sans dicto nomine et presentavit sequencia.

Jesus Christe.

Excepcione prescripcionis ex adverso minus legitime opposita non potest tolli nech elidi accio et jus huius partis quia in presenti casu nullatenus potest sibi locum vindicare predicta prescripcionis excepcio cum quia (foli 144) Collegium fuit in mala fide quo in casu nullo tempore prescribere potest cum et eciam quia deductis temporibus deducendis et de quibus jam de super dictum fuit non est elapsum tantum tempus quod sit sufficiens ad inducendum prescripcionem et sich non obstante dicta excepcione est ad ulteriora causa procedendum.

Ceterum quia huic parti competit jus ne dum et quia magister Sagrera fuit deceptus ultra dimidiam iusti precii vel salarii quia fieri debet sibi aut suis emenda verum eciam quia de precio concertado non fuit sibi integriter satisfactum ymmo remanent eciam ad solvendum pro complendo dicti precii conventi magna pecunie quantitas incurta pars ista fabrica qua de dictum comptum de solutione majoris partis dicti precii dicto magistro Sagrera facta quodquidem deponit in posse scribe petens et requirens adversam partem condemnari ad restantem quantitatem dicti precii dictarum suo legitimo interesse quodquidem comptum est tenoris sequentis.

Compte produit per part de Mossen Francesch Sagrera

14 Jhesus Christus 26

Deu lo Collegi de la mer (foli 145) caderia per raho de la lotge per avinença feta ab mestre Guillem Sagrera picapedres mestre major de la obra pera fer aquella li prometeren donar vint y dos milia liures com appar per lo contracte largament en poder del discret en Bernat Sala notari sots a XI de marts any Mil CCCXXVI...XXII mil L

Mes avant fas deutor lo dit Collegi en noranta vuyt liures que a XIII de Janer 1444 per determinacio de Consell li adjudicaren e fos feta deduccio per los adobs del pont de fusta...LXXXVIII L

Mes avant fas deutor lo dit Collegi en MDCCC cinquanta liures li foren promeses per aquelles obres affegi en la dita obra ço es en los cargols les torres de la part de la mar segons appar per carta feta en lo mes de juny en poder de Bernat Sala notari en lo dit any de XXXVIII...MDCCCL L.

Mes avant fas deutor lo dit Collegi que en l'any MCCCXXXVI li foren promeses CC L per empahimentar lo porxo nou (foli 146) com appar largament en lo libre del honorable en Ramon de Moya en lo dit any defenedor en carta 6...CC L

Suma...XXIIIImCXXXVIII L

14 Jhesus Christus 26

Es degut al dit Collegi a XI de marts rebe dels honorables defenedors mil y cent lliures de les quals firma apocha en poder del discret en Bernat Sala notari lo die mateix...MCL

Mes a XIII de setembre rebe dels honorables en Bernat des Clapers e Jacme de Pachs defenedors per ma den Bernat Rafel comprador del dit dret DCCCCXXXV L de les quals ne firma carta en poder del discret en Bernat Sala notari lo die mateix e any...DCCCCXXXV L

Mes a XIII de satembre any Mil CCCCXXVII envers si se retench com a comprador del diner de la mercaderia MCCXXXI L de les quals na fet apocha en poder del dit notari lo dit die e any...MCCXXXI L

Mes a XVI de satembre Mil CCCCXXVIII rebe de honorable (foli 147) Anthoni Martí e Forteza Martí defenedors Mil CCLXXXIII L consignacio havent envers si Arnau Cirera comprador del dit dret de les quals na fet apocha lo die present en poder del dit Bernat Sala notari...MCCLXXXIII L

Mes a XXVII de octubre Mil CCCCXXVIII li consignaren los honorables en Pons des Ledo e Guillem Matheu defenedors Mil CLXXVIII L envers Anthoni de Quint comprador del dit dret de les quals na fet apocha en poder del dessus dit notari lo die present...MCLXXVIII L

Mes a XVIII de satembre any MCCCCXXX li consignaren los honorables en Johan Terriola e Jordi de Vilalonga MCLXVIII L les quals se retench en si lo dit mestre Sagrera com a comprador del dit dret de les quals na fet apocha lo die present en poder del dit Bernat Sala notari...MCLXVIII L

Mes a XVII de satembre MCCCCXXXI rebe o pus ver envers si se retench MCI L del dret compra dels honorables March Despi e Berenguer Renovart defenedors de les (foli 148) quals los ne firma apocha en poder del dit Bernat Sala lo die mateix...MCI L

Mes a XVIII de satembre Mil CCCCXXXII rebe o pus ver envers si se retench MCCC dues L X sous com a comprador del dit dret essent defenedors los honorables en Gabriel Vicens e Francesch de Conelles de les quals los ne fet apocha en poder del discret en Bernat Sala notari lo die mateix...MCCCII L X sous

Mes a XXVI de satembre Mil CCCCXXXIII rebe o pus envers si se retench com a comprador del dit dret essent defenedors los honorables en Pons de Ledo e Pere Çaforteza Mil CCXXXVIII L de les quals los ne firma apocha en poder del dit notari lo die mateix e any...MCCXXXVIII L

Per resta e ygualament del present compte pos avant en la avant carta resta al dit mestre Guillem tretze milia sinch centes noranta liures deu sous dich...XIII m DLXXX LX s

Suma...XXIII m CXXXXVIII L

Jhesus Christus 1434

Deu lo Collegi de la mer (foli 149) caderia a mestre Guillem Sagrera per resta e ygualament de hun compte atras...XIII m DLXXX LX s

Esli degut a XVI de satembre any Mil CCCXXXVIII rebe o pus ver envers si retench com a comprador del diner o dret MilCCXXXVIII L stant defenedors en Pons dez Ledo e Pere Fortesa de les quals na fet apocha en poder den Bernat Sala notari lo die e any dessus dit...MCCXXXVIII L

Mes a X de satembre any Mil CCCXXXVI rebe MCCXXXVIII lliures o pus ver li consignaren aquelles envers en Pere Pardo a XXX de octubre del dit any stant defenedors los honorables en Barthomeu Rey al e Johan Gerones de les quals los ua fet apocha en poder del dit Bernat Sala notari lo die e any present...MCCXXXVIII L

Mes a XI de satembre any Mil CCCXXXVII rebe o pus ver li consignarem envers en Gabriel Salva comprador del dit dret MCCXXXVIII L stant defenedors los honorables en Pere de Termens e Pasqual Moreto d les quals Mil CCXXXVIII L rebe DCLXXXVIII L les restants DXXXX L (foli 150) se aturaren los dits defenedors per aquelles D L foren manlevades dels fills e hereus de Nicholau de Quint ensemps ab les XXXX L des interesses de les quals MCCXXXVIII L los na fet apocha en poder del dit Bernat Sala notari lo die e any present...MCCXXXVIII L

Mes a XI de satembre any mil CCCXXXVIII rebe o pus ver li consignaran envers en Jacme de Pachs comprador del dit dret stant defenedors los honorables en Jordi de Pachs e Francesc Moix defenedors MCCXXXVIII L de les quals rebe lo dit mestre Sagrera CCCLXXVIII L com les restants DCCCLXVIII L se aturaren los dits defenedors per aquelles DCCC L foren manlevades en dues postes dels curadors dels fills e hereus den Nicholas de Quint de les quals lo dit Sagrera los feu apocha en poder del dessus dit notari compres los interesses de aquelles segons es contengut largament en dita apocha... MCCXXXVIII L

Mes a XI de satembre Mil CCCXXXI rebe e pus ver li consignaren envers en Johan Mari comprador del dit dret stant defenedors (foli 151) en Peret Vilalonga e Johan Bausa en CCCCL L e a XI de octubre del dit any li donaren dits defenedors L L de comptants per tot D L de les quals los ne firma apocha en poder del dit notari lo die e any dessus dit...D L

Mes a XIII de satembre any MCCCXXXII rebe o pus ver li consignaren envers en Johan MARI comprador del dit dret stant defenedors los honorables en Francesch Toreyo e Pasqual Garau CCLXXV L e XX L rebe dels dits defenedors e a XX de juny mil CCCXXXIII li consignaren envers lo dit Mari LX L seria per tot CCCLX L de les quals los ne firma apocha en poder del dessus dit notari lo die e any dessus dit...CCCLX L

Reverint aquesta parts ut supra

Protestant ut supra

Requirens adversus dictum comptum ad obiciendum alteri parti assignari de expensis assidue contra partem adversam.

Quibusquidem oblati et presentati hucusque et intimati ilico idem spectabilis dominus locumtenentis premissorum tenore audito -sic- providet parti alteri ad (foli 152) obiciendum infra triduum assignari.

Que fuerunt intimata et notificata dicto discreto Michael Torres notario dicto nomine per Nicholau Uguet virgarius refecturis.

Copia fuit proferta ad tradendum parata die mercurii septima mensis augusti hora vesperorum. Deinde autem die mercurii XIII mensis augusti anno predicto MD quarto comparuit in presenti curia Gubernacionis Maioricarum dictus honorabilis Franciscus Saus dicto nomine et presentavit sequencia.

Jhesus Christus.

Puys la part contraria dins lo temps assignat no ha obicit contra lo compte per aquesta part per expedicio de la present causa demane e supplicha a vostra spectable senyoria provehir a la part altra esser assignat a convenir de reladors devant als quals se puxa exhaminar los dits comptes protestant de les despeses interesses, etc

Quibusquidem oblati et presentati lectisque et intimati ilico idem spectabilis dominus locumtenentis generalis premissorum tenore audito providit parti alteri ad conveniendum de dictis relationibus ad diem primam juridicam assignari. Que fuerunt intimata (foli 153) dicto discreto Michaeli Torres notario, previa notificacione per Nicholau Uguet virgarium referentem.

Postmodum autem dicta die mercurii XIII mensis augusti anno predicto MD quarto comparuit in presenti curia Gubernacionis dictus Michael Torres notarius dicto nomine et presentavit sequencia.

Non potest ad ulteriora procedi in presenti causa donech spectabilis dominatio vestra primitus habeat rationem de prescripcione per hanc partem pretensa et allegata propterea pars hech petit et supplicat per spectabilitatem vestram in aliquo non procedi ymmo spaciis super ipsa prescripcione pronunciari et declarari et locum habere causis et rationibus coram spectabilitatis vestra deductis et hiis loco et tempore deducendis et allegandis de expensis conti (?) parti..

Quibusquidem oblati et presentati lectisque et intimati ilico idem spectabilis dominus locumtenens generalis premissorum tenore audito providit parti alteri ad respondendum assignari.

Insuper autem die lune XXVI mensis augusti anno predicto MD quarto comparuit in presenti curia Gubernacionis Maioricarum dictus discretus Michael Torres (foli 154) notarius dicto nomine et presentavit sequencia.

Jhesus.

Si jus servacio quam intemperat pars adversa si sublata legitima prescripcione necque hoch quidem ad iudicem et non ad partem pertinet et antequam super hoch declaretur certe non potest procedi in hach causa et processu stante excepcione ista ad progressum opposita et certe non potest dici quod Collegium Mercancie sit in mala fide nech aliquid quod possit dictum Collegium constituere in mala fide est deductum et minus probatum per partem alteram nech sunt deducenda compota aliqua et si que

essent deducenda aduch (?) remaneret tantum tempus quod ad inde sufficeret ad prescripcionem legitimam non est igitur facienda assignacio ad obiciendum adversis compota ex adverso exhibita nech valet exhibitio illorum stante hach legitima excepcione, quare pars dictam assignacionem tolli et revocari et protestavit de expensis.

Quibusquidem oblati et presentati lectisque et intimatis ilico idem spectabilis dominus locumtenens generalis premissorum tenore (foli 155) audito providit parti alteri ad respondendum assignari.

Ceterum autem de mercurii XVIII mensis aprilis junii anno a Nativitate Domini M^oD^o quinto comparuit in presenti Curia Gubernacionis Maioricarum dictus honorabilis Franciscus Sans dicto nomine et presentavit sequencia. Jhesus.

Non modo ex eo inconvenire dictam in hach re apponi prescripcionis excepcionem quia illa enim secundum jus positivum non procedit in hoch casu sed ex eo quia valde alienum est aut esse debet a viris in quorum contractibus et in hiis que ex illis descendunt se possito autem juris rigore est solum secundum equitatem juris naturalis vel gentium disposicionem agendum quales sunt mercatores quibus non parva ignominia est uti prescripciones que secundum comunem doctorum scriptum non habet locum in causis in quibus de bono et equo est agendum puto de errore calculi et aliter et multo magis igitur cum certum sit etiam secundum dicti juris positivi rigorem in hoch casu ut predicatur non procedere dictam prescripcionis excepcionem non solum ila (foli 156) racione quia negari non potest quin dictum Collegium cujus administratores habuerunt et habent scienciam hujus litis et quorum sciencia ut jura nos admovere intemptatur sciencia ipsius Collegii vel universitatis sit et censeatur esse in mala fide per aquam enim in accionibus personalibus impeditur ne dum ausus sed etiam vacuitas prescripcionis et ne dum prescripcionis longi temporis qualis est decem vel viginti annorum que causatur ex facto prescribente quem memo oportet habere titulum et bonam fidem sed eciam prescripcionis longissimi temporis que principaliter causatur ex negligencia non petente rei sciencia eius qui vult prescribere inducat peccatum propter quod impeditur nativitas et cursus prescripcionis secundum tenorem et comunem doctorum tam -cesarii- quam pontificii juris sentenciam sed etiam illa potissima racione inexpugnabili constat in hoch casu non obstare huich parti dictam ex adverso pretensam prescripcionis excepcionem quia palam est omnia audicio in hoch pressenti processu honorabilis magistrum Anthonium Caldentey chirurgicum huius civitatis nomine honorabilis uxoris sue que est tam pro se quam medium fratrum suorum una ex succedentibus in locis dicti (foli 157) quondam honorabilis magistri Sagrera nondum elapsi triginta anni honorabiles tunch deffensores dicti Collegii interpellasse et hanch littem continuando impetivisse fuisseque perventum ad certas convencionem inter illos inhibitas iuxta quam dictum Collegium erat soluturum et exbursaturum certam magnam quantitatem quam solvisse dictam initam (?) convencionem execucioni deducendo nisi quia cum consiliarii dicti Collegii rogati illis diebus ut necessitatibus Magestatis dicti Regis Johannis indelebilis memorie occurrentibus subvenirent propter per eos allegatam pecuniam penuriam se excussent ne viderentur dictum servicium prefate magestati ex causa non vera denegasse execucionem dicte inite concordie distulerunt promittentes se postmodum illam execucioni deducturos ex quibus omnibus nulli dubium quod interrupta fuerit quevis prescriptio si illa currere incepisset propterea hech pars

offerens se predicta probare petit et exposcit super hiis partem adversam mediante calumpni juramento interrogari et casu quo predicta negaverit quod minime credendum est cum hech sunt satis nota petit hech pars testes quos producere super hiis intendit preheunte assignacione facienda parti alteri ad videndum (foli 158) dictos testes jurare recipi de expensis contra partem adversam protestando... Quibusquidem oblati et presentatis lectisque et intimatis ilico magnificus Regens officium Cancellarie premissorum tenore audito providit parti alteri ad respondendum infra triduum assignari.

Que fuerunt intimata et notificata dicto magnifico Michaeli Torres notario previo nomine ipsa die per Nicholaum Uguet virgarium deferentem.

Qui comparens.

Copia fuit perfecta et tradi parata die videlicet jovis XVIII mensis junii anno predicto hora tertia. Preterea vero die sabbati XXI mensis junii anno predicto M^oD^o quinto comparuit in presenti curia Gubernacionis Maioricarum dictus discretus Michael Torres notarius previo nomine et presentavit sequencia. Jhesus.

Prescripcio per hanch partem allegata procedit equidem e fuit in hac causa convenienter opposita et deducta in hoc judicio in quo non agitur de re mercantili nech super contractu mercantili nech ordinationes super talibus negociis mercantilibus aedite habent locum in hoch casu quo agitur coram preside in cuius curia deducitur pro rescripciones et locum (foli 159) habent eciam quod questio verteretur inter aliquos mercatores in tantum quod non oportet intrare illam difficultatem quam tranctant doctores in suis locis scilicet an in causa mercantili in curia mercatorum habeat locum prescripcio cum nos simus in alio casu quo casu illo habet locum non obstantibus in contrarium dictis. E primo non obstat allegata mala fides quia illa non fuit in hoch casu quo non probatur nech probabitur in eternum magnificos defensores seu illos de Collegio habuisse scienciam illius questionis nech fuisse in mala fide que non prosumitur cum de jure in hoch casu ut doctores puntualiter dicunt presumatur ignorancia nech illus quod asseritur de interrupcione prescripcionis locum habet aliquo modo cum non constet tempore quo asseritur fuisse hanch partem interpellatur. Quare pars hech rejectis ex adverso dictis petit supplicat et requirit ut supra et protestat de expensis.

Quibusquidem oblati et presentatis lectisque et intimatis ilico idem magnificus Regens Cancillerie premissorum tenore audito providit parti alteri ad respondendum assignari.

Insuper autem die veneris XXVII (foli 160) mensis junii anno predicto M^oD^o quinto comparuit in presenti curia Gubernacionis Maioricarum dictus honorabilis Franciscus Sans previo nomine et presentavit sequencia. Jesus.

Salva huich facultate respondendi seu replicandi racionibus ex adverso superius oblati quibus deo duce non defficiet responsio ex qua resultabit juridica confutacio et repulsio omnium que dicta fieri petit pronunch hech pars copiam sibi fieri et dari illius supplicacionis que pro hach parte oblata fuit apud consilium dicti Collegii incerta die anni MCCCCLXVIII et que nunch est in archivo dicti Collegii vel penes discretos scribas illius uti ad certam hujus partis noticiam deventum est quequidem copia non

est deneganda huich parti sed illi est modis omnibus adenda tum quia fuit per hanch eandem partem presentata tum quia de jure etiam reus tenetur edere actori ad fundadam suam replicacionem quam profecto in hoch casu fundabit hech pars ex dicta suplicacione vel illius autentica copia quam merito hech pars petit et supplicat sibi edi et ita per vestram spectabilem dominacionem provideri et ut ita fiat dictis magnificis defensoribus ymmo et (foli 161) discretis scribis dicti Collegii et nichil eorum mandari de expensis contra partem adversam continuo providere, etc.

Quibusquidem oblatis et presentatis lectisque et intimatis ilico idem magnificus Regens Cancellarie premissorum tenore audito providit et providendo fecit provisionem sequentem

Ob XXVII junii

Mandetur predictis defensoribus quarum dictam supplicacionem edant aut infra triduum raciones dicant quare dictam edicione facere non tendant.

Virtute cujus provisionis instante et requirente dicto honorabili Francisco Sans, dicto nomine fuit facta cedula tenoris sequentis.

Lo Lochtinent

Ab tenor de les presents a instancia del honorable en Francesch Sans mercader procurador de mossen Francesch Sagrera prevere mane als magnifichs defenedors del Collegi de la Mercaderia e o als discrets en Bernat Far e Miquel Torres notaris procuradors de aquells que dins tres dies proxims hagen feta edicio en lo proces que entre ells se mena de certa (foli 162) supplicacio presentada l'any LXVIII per part dels hereus de mestre Guillem Sagrera picapedrer o dins lo dit terme hagen dites rahons...Volent y manant los presents a cascu de aquells esser denunciades. Datum a XXVII de juny MD y sinch Petrus Johan Çaforteza.

Quequidem cedula fuit intimata dictus discretus Bernardo Far et Michaeli Torres notariis nominibus quibus supra per Petrum Sellens virgarium referentem.

Copia vero fuit perfecta et ad tradendum parata die sabbati XXVIII mensis junii anno predicto hora vesperorum.

Deinde autem martis prima mensis julii anno predicto M^oD^o quinto comparuit in presenti Curia Gubernacionis Maioricarum dictus discretus Michael Torres notarius dicto nomine et presentavit sequentia. Jesus.

Manifestum est parti adversa et ita exactis deprehenditur quod pars hech accepit copiam et transumptum actorum et processus quorum nullam habebat scienciam antea nech sit acta aliqua esse in posse dicti Collegii nec ubi aliqua essent teneretur ad (foli 163) illorum edicionem cum non teneatur dare arma adversario et ex hiis sequitur quod mandatum factum dictis magnificis defensoribus qui possent jurare non habere acta petita est nullius momenti.

Quare pars hech petit dictum mandatum revocari et protestat de expensis.

Rursus vero die veneris quarta mensis julii anno predicto M D quinto comparuit in presenti curia Gubernacionis Maioricarum dictus honorabilis Franciscus Sans previo nomine et presentavit rationes sequentes. Jesus.

Non est aplicabile casui nostro illud quod asserit pars altera neminem videlicet posse compelli ad dandum arma adversario quia juxta doctorum sententiam hoch est verum in uno casu dum taxat quum videlicet actor petit tradicionem fieri sibi per reum ad fundandum principaliter et inmediate suam intencionem non autem habet locum quando actor petit edicionem sibi fieri ad fundandus replicacionem suam tendentem ad repulsacionem excepcionis pro parte renuenti objecte partiti est in hoch nostro casu in quo pars adversa apposuit quamvis non sine verecundia sua et non sine detrimento consciencie excep (foli 164) cionem prescripcionis quam hech pars replicando vult et intendi repellere executantis in dicta supplicacione et in deductis una cum illa cuius seu quorum copiam sibi edi petit hich pars omni juxta dictam doctorum theoricam in et ex malibus decisionibus fundatam est edenda et tradenda dicta copia a cuius edicione non potest se excusare pars altera ex illa alia racione videlicet quia ut ayt -sic- nescit dictam supplicacionem esse apud dictum Collegium quum certum est et expeditum dictam copiam esse in libris dicti Collegii et in actis que confecit et registrata fuerunt per quondam Bernardum (foli 164 v°) (?) notarium et scribanum dicti Collegii sub calendario mensis aprilis anni MCCCCLXVIII et hujusmodi veritas est habenda nedum petit inspeccionem dictorum librorum sed et per informacionem mediante juramento habendam a discretis Bernardo Far et Michaele Torres notariis et scribis nunch dicti Collegii propterea cum facultas probandi non debeat augustari sed modis omnibus ampliari hech pars supplicat et exposcit predictos discretos tabeliones et scribas et eorum quemlibet mediante juramento interrogari si sciant dictam supplicacionem esse in libris dicti Collegii vel alibi et si comperta fuerit ut de illa et de omnibus illius (foli 165) pretextu acuratis huich parti copiam dari et ad hoch dictos scribas compelli, etc.

Quibusquidem oblatis et presentatis lectisque et intimatis ilico idem magnificus regens premissorum tenore audito providit fieri et mandari prout petitur et supplicatur.

Et ipsis die et anno retulit et fidem fecit Nicholaus Uguet virgarius curie Gubernacionis Maioricarum se jussu dicti domini locumtenentis generalis et ad instanciam dicti honorabilis Francisci Sans mercatoris previo nomine mandasse dictis discretis Bernardo Far et Michaeli Torres notariis et scribis dicti Collegii quorum die sabbati hora vesperorum adsint et compareant coram Magnifico Regenti Cancellarie, etc.

Postmodum vero die sabbati quinta mensis julii anno predicto MD quinto spectabilis et magnificus dominus locumtenens generalis seu verius in sui personam magnificus regens officum cancellarie auditis ad plenum dicto honorabili Francisco Sans previo nomine ex una et magnificis Matheo Bartholomei et Johannoto de Moya defensoribus anni presentis dicti Collegii ac eciam discretis Bernardo Far et Michaele Torres notariis partibus ex alia super requisito jurandis predictum Sans pretenso prestandum esse per dictos notarios et scribas juxta seriem et tenorem proxime oblatorum rationum pro parte ipsius Sans presentatorum. Et quia predictos magnificos (foli 166) defensores et discretos notarios et scribas fuit presentatum ipsos non posse compelli ad dictum prestandum juramentum maxime quia super predictis volebat consulere advocatum ideo sua spectabilis dominacio providit et providendo

mandavit dictis magnificis defensoribus ibidem presentibus quorum huich ad diem lune proxime venientem in vesperis eorum consulant advocatum et dixerunt deduxerunt et allegaverunt quare ad prestacionem dicti petiti juramenti non sine autem alia, etc.

Quare, etc...

Certum autem die jovis XXV mensis septembris anno predicto M^oD^o quinto comparuit in presenti curia Gubernacionis Maioricarum dictus honorabilis Franciscus Sans dicto nomine et presentavit sequencia. Jesus.

Respondens hech pars racionibus ex adverso sub XXI junii oblatis quarum responsionem sibi reservaverat donech pars altera exhibuisset preinsertam scripturam quam edere distulit ymmo usque ad compulsionem judicialiter sibi factam omnino recusavit dicit nulla jurare nullaque racione posse defendi quominus inconvenienter fuerit objecte dicte pretense prescripcionis excepcio attenda condicione et (foli 167) qualitate opponencium et quominus ex aliis causis nativitatem et cursum illius impediens veritate repellenda certum est enim ut ab hujusmodi inconveniencia respectu personarum opponencium incipiamus mercatorum condicionem exigere ut hii pre ceteris hominibus in eorum negociis integram observent custodiantque legalitem ac fidem exuberacionem cujusquidem fidei ut dicit textus expressus non congruit de apicibus juris disputare sed de pura facti veritate neque decet eos quicquid pretendere de victis a bono et equo in quo genere ut formaliter dicit alius textus plerumque sub auctoritate scientie sunt perniciose erratur dicitur propterea doctoris pluribus in locis in causis mercatorum non vindicare locum eaque poscit (?) juris positivi rigorem quam equitatem juris naturalis vel gentium concernunt et ideo firmant mercatorem annuatim ex pacto nudo non posse dicere ex illa non nasci accionem nec de jure naturali et gencium equum sit illud servari neque hujusmodi doctorum sentenciam recipit illam limitacionem aut restriccionem quam asserit pars adversa in suis racionibus dicens illud habere dum taxat locum quando agitur de re et contractu mercantilibus (foli 168) quum ista res ipsa de qua nunch agitur et contractus super illa initus non videantur deferre sed potius comprehendit sub actibus mercantilibus quando quidem constat hoch insigno opus de cuius precio aut mercede agitur factum fuisse pro collegio mercatorum et gracia melius exercendi mercancias verum tamen huiusmodi specialitas de qua loquimus non est introducta respectu rerum et de super quibus contrahitur seu exercitur mercancia quia si respectu ipsarum introducta esset locum haberet apud omnes mundi homines de et super illis rebus contrahentes quod esset absurdum sed fuit procul dubio introducta hujusmodi mercatorum specialitas respectu personarum eorundem quorum officii aut professionis nomine hoch importat ut eorum pacto et pollicitacionis ex bono et equo semplosis omnibus positivi juris apicibus et intricacionibus secundum solam facti veritatem et secundum equitatem impleantur et observentur et in hiis que secundum bonam equitatem fieri debent non habet locum prescripcio ut dicunt et tenent plures doctores non levis auctoritatis ymmo et omnes que in volente prescribere vel in prescripcione allegante perpenderetur sciencia debiti que in hoch casu enim secundum jus civile impediret nativitatem et cursum (foli 169) prescripcionis longissimi temporis que solet causari ex sola negligencia non potentis in casu namque nostro ut ad aliam confiscacionem dicte excepcionis prescripcionis opposite transeamus negari non potest quin rectores et administratores dicti Collegii

quorum sciencia et noticiam in is interpretatur esse scienciam ipsius Collegii sci verint (?) pretensionem huius partis et litem super ea a pluribus citra annis inter hanch partem et dictum Collegium super deductis in hoch processu veritatem et eas consequatur se (?) et dictum Collegium esse in sala fide hujus modi sciencia quo ad materiam prescripcionis inducit malam fidem que secundum sentenciam doctorum tam juris canonici quam civili impedit nativitatem prescripcionis propter solam negligenciam non potentis introducte est post illius nativitatem superveniat impedit et interrumpit illius cursum quod annum predicti rectores de hujus partis pretensione et de hoch lite scienciam habuerint seu et habeant corpora probatur in hoch casu ex quo non probatur ignorancia illud enim quod aliter dici solet et quod pars adversa allegat si ignoranciam pressumi nisi sciencia probetur habet locum dum taxat in occultis et privatum de quibus nulla fama precessit in vero de quibus fama seu vox popularis preivit presumitur (foli 170) sciencia nisi ignorancia probetur uti tantum est pluribus juris decisionibus quarum auctoritate glo(riosa) ordinaria dicit formalibus verbis quod "ubi allegatur ignorancia circa eo que plerique scivit vel publice fuerit non credatur et nisi hoch probet". In hach autem civitate nemo est qui nesciat hoch celeberrimum opus de quo loquimur mira arte prespicacique ingenio fabricatum constructumque fuisse per peritissimum virum magnificum Guillelmum Sagrera et nominem fugit quin publica fama predixerit peccunias per dictum Collegium sibi traditas ad perficiendum tam insigne tamque sumptuosum opus minime suffecisse sed ipsum qui iuxta eius statum et condicionem satis amplum patrimonium possidebat tantum illud pro hujusmodi opere sub spe juste satisfaccionis et debite remuneracionis exi..acuisse (?).

Quo enim attestatur publica dama prefatum videlicet magistrum Sagrera hoch nobile decus huich Civitatis reliquisse et pro perfeccione illius suas proprias facultatis funditus exhaussisse et longam super hoch inter partis dicti litem et posito sine veritatis prejudicio quod facta hujusmodi ad aures modernorum administratorum dicti Collegii non pervinisset est autem certum illam pervenisse ad eorum predecesores apud quos obstante sciencia (foli 171) horum et presertim dicte diu ventilate litis ex qua oritur mala fides impossibile fuit prescripcionem aliquam inchoari et longe minus consequenter continuari premaxime cum pateat in anno MCCCCLXVIII magnificum Petrum Spanyol seniore civem Maioricarum qui sua veritate et propter honorem dicti Collegii cujus plures fuit deffensor et rector cupiebat a tanta infamia illud retinens injuste mercedem tam digni mercenarii liberari in hac re se interpossuisse convenissequae cum tunch deffensoribus et consiliariis dicti Collegii ut facta per hanch partem supplicacione que continetur in dicta scriptura cujus copias satisfacerent dicto debito licet non sub nomine debiti sed nomine gratuite largitionis volentes uti decebant hoch sub dicto colore fieri ea melius consuleretur honori dicti Collegii et queque (quicquid?) dicta supplicacio facta fuisset sub motivis ad votum eorum assumptis ipsa tamen et dictum magnificum Petrum Spanyol et hanch partem bona venia dictum sit decipientes sub pretextu impossibilitatis aliquid dandi protunch dictam supplicacionem repulerunt que tamen non fuerunt sine fructu cum ex hiis et ex aliis que circha hoch ultra dictam scripturam probari possint (foli 172) resultet agnicio deberi per quem procul dubio interrumpit fuit omnis prescripcio longissimi temporis si aliqua concurrere incepisset ex quibus omnibus et singulis patet non procedere dictam prescripcionis excepcionem sed illa non obstante esse ad ulteriora procedenda propterea hech pars supplicat et exposcit ad ulteriora procedi et ad conveniendum de relatoribus prout pluries fuit petitum et supplicatum assignari et si

super hiis amplius insistatur jus dici et interloqui de expensis contra partem adversam protestando exhibens dictam scripturam tenoris sequentis.

Dies et anno predictis scilicet die sabbati XXIX^s mensis aprilis anno LXVIII^s existentibus supradicti honorabilibus deffensoribus consiliariis congregatis intus domum scribanie Collegii mercantilis Civitatis et Regni Maioricarum noviter constructum et operatum per dictum Collegium ante Logiam mercatorum dicti Collegii mercantilis ibidem tenentibus consilium more solito comparuit venerabilis Petrus Spanyol senior civis eiusdem Civitatis Maioricarum et in presencia Andree Morell guardiani dice Logie et Guillermi Sagrera scriptoris habitatorum dicte Civitatis Maioricarum testius ad hech vocatorum presentavit eis quamdam supplicacionem quam (foli 173) tradidit mihi Bernardo Constanti motario et scribe dicti Collegii ibidem existenti et ad hunch autem faciendum et recipiendum convocato requirens eamdem supplicacionem per me dictum notarium et scribam dictis honorabilis deffensoribus et consiliariis legi, publicari et intimari cujusquidem supplicacionis tenor sequitur.

No ignorau les savieses de vosaltres molt honorables deffenedors e Collegi de la Mercaderia del present regne de Mallorques, com mestre Guillem Sagrera picapedres quondam mestre de la Lotge de la mercaderia construhida en la present ciutat apres que aquella hague principiada e procehit per algun temps en la obra de aquella se concorda ab los honorables deffenedors qui ladonchs eren e dit Collegi prenint a scarada lo restant de la dita Lotge que aquella acabas per 22 milia lliures e aço ab sperança que acabada una tan gran e tan bella obra de aquella reportas algun util ab lo qual pogues passar la sua vellesa prenint empero lo dit Sagrera gran error en ço que havia stimat lo es seguit lo contrari car segons en sos comptes se pot veure ultra les dites 22 milia lliures de sos bens propis ha despeses en la dita obra sus de quatre milia lliures e tot (foli 174) lo temps de la vida sua treballant en diverses altres obres de la present ciutat una volta per dar compliment a la dita obra axi com ha e feta axi bella e sumptuosa com aquesta es vist. E finalment per causa de la dita obra ha haguda lexar la sua casa e la patria anant en terres stranyes ço es en la ciutat de Napols per la obra del Castell nou de aquella en la qual ciutat ha finits ses dies e axi los infants de aquell son restats sens alguna substancia entre los quals ha una filla de edat de vint anys la qual per fretura de bens nos pot en marit collocar la qual cosa haguera feta lo dit pare de aquella si no fos stat en la manera dessus dita dampnificat. E per tant los fills del dit mestre Guillem suppliquen a los vestres grans savieses com aquells que havets acostumat no voler alguna cosa, la qual sie a profit e honor del dit Collegi que redunda en dan e detriment de alguna persona ne axi poch ignorau quant es plahent a Deu una tal obra pusque us placia voler fer qualque esmena dels dans dessus dits per manera que almenys la dita filla del dit mestre Guillem se pusque collocar la qual cosa seria molt a aquella e molt poch en sguart del dit Collegi e ultra lo merit quen haureu de nostre (foli 175) Senyor Deu ne reportareu lahor de tanta humanitat. No res menys los dits supplicants vos ho reputaran a molta gracia e singular beneffici.

Quaquidem supplicacione presentata lectaque intimata seu pro lecta et intimata per dictos honorabiles deffensores et consilarii unanimiter et concorditer diffinierunt determinarunt quod a presenti dictum collegium habet possibilitatem aliquid dandi idcirco dederunt et imposuerunt silentium predictae supplicacioni. Copia huiusmodi supplicacionis in hiis duabus papiri foliis cum presenti continuata fuit fideliter

sumpta a libro actuum et contractuum Collegii mercancie huius civitatis et Regni Maioricarum discreti Bernardi Constantini notarii Maioricarum quondam olim scribe dicti Collegii et in eiusdem Collegii scribanis recondito et per se Michaellem Torres auctoritate regia notarium publicum Maioricarum et (trencat) ...una cum alio et insolidum preco (trencat)...Collegii veri dice cum suo originali veri dice correcta et comprobata ut ipsum translato fides plenaria atque (trencat)...ego prenomminatus Michaelis antedictus hech me subscripsi quo utor artis notarie hich Sig-num.

Quibusquidem oblatis lectisque et intimatis ilico idem magnificum Regentem premissorem tenore audito providit.

(foli 176) Testes sequentes produxit et examinavit requisivit et fecti discretus Jacobus Riera notarius nomine procuratorio dicti Magistri Guillemum Sagraera super capitulis superius per eundem Jacobum presentatis, etc...

Die jovis prima mensis aprilis anno M^oCCCC^aL^oI^o Christofol Viasclar picapedres de Mallorques testimoni citat e interrogat.

E primo fo interrogat sobre lo primer capitol dels dits capitols. E dix saber estar en veritat que lo dit mestre Guillem Sagraera ha continuat en la dita obra de la Lotga per passats vint anys.

Interrogat com sab ell tot so que deposa. E dix que per tal com ell testimoni stech per gran temps ab lo dit mestre Guillem Sagraera e ab aquell ha apres lo offici e ha treballat per molt gran temps en la obra de la dita Lotga.

Interrogat des temps e dix que ha passats XXIII anys que aquest testimoni se mes star ab lo dit mestre Guillem en lo qual temps ja havia lo dit mestre Guillem gran part de la obra de la dita Lotga.

Sobre lo segon capitol dels dits capitols interrogat. E dix tan solament saber e haver vist com molts homes e jovens stavan ab lo dit mestre Guillem los quals tots fehan fahena en la dita Lotga.

Sobre lo terç capitol dels dessus dits capitols interrogat e dix tan solament saber que tots los jovens per los dits IIII meses tots jorns faynes vellaven e es llevaven de mati per fer fahena en la dita obra be creu el testimoni que huns dies ab altres be bastaven a les sis hores.

Interrogat com sab el dit testimoni lo que dictus deposa e dix que per tal com ell testimoni obra en la dita Lotga per gran temps e era en les dites coses present.

Sobre lo quart capitol dels dessus dits capitols interrogat. E dix la dita tatzacio remetre a dret e justicia.

Generalment.....*In omnibus dixit non.*

(foli 177) Die veneris II^a mensis aprilis anno predicto Miquel Sagraera picapedres de Mallorques testimoni citat jurat e interrogat.

E primo fo interrogat sobre lo primer capitol dels dessus dits capitols. E dix saber e star en veritat que ell dit testimoni hobra en la dita Lotga per passats dotze anys e com

aquest testimoni vench a hobar en aquella Lotga ja eran fets los portals finestres e la obra ben alta en la qual obra si devie haver obrat per passats dotze anys segons la obra que ja era feta.

Sobre lo segon capitol dels dits capitols interrogat. E dix saber e haver vist ell dit testimoni del temps que y ha stat e obrat que huns anys ab altres se ha obrat en la dita Lotga passats deu homens, car any hi havia que y obravan XVII homens any XXVIII e en moltes maneres.

Sobre lo terç capitol dels dessus dits capitols interrogat. E dix les cosses en lo dit capitol contengudes esser veres e contenir veritat que cascun any per lo dit temps se hobrave en la dita Lotga entre vellada e matinada sis hores.

Interrogat testimoni ell dit testimoni so que deposa e dix que per tal com ell dit testimoni hi obra passats XVI anys en los quals cascun any se praticava per lo dit temps vellar e levarse de mati per obrar en la dita Lotga.

Sobre lo IIII capitol dels dessus dits capitols interrogat. E dix sobre aquelles saber e creure que per les matinades e vellades que fehan cascun fehia per mig jornal, als quals pertanyian los dits dos sous VI diners pero en la dita obra havia homens aprenenedisos e de una gent e daltra la qual taxacio remet a justicia.

Interrogat de temps e dix que per passament de temps no li recorda.

Generalment...*In omnibus dixit non* sino que es parent llunya del dit mestre Guillem *tamen*, etc.

(foli 178) *Die sabbati III^a mensis aprilis anno predicto*. Lo honorable en Bernat Rovira mercader de Mallorques testimoni citat jurat e interrogat diz e depositar, etc.

E primo fo interrogat sobre los primer segon terç e quart capitols dels dessus dits capitols sobre los quals capitols e coses en aquelles contengudes dix tan solament haver vist fer faena e obrar en la dita Lotga pero request testimoni no ha memoria per quant temps ni axi poch no li recorda quants homens tots jorns e be es veritat que ell testimoni per tal com sta prop la dita Lotga sentia e hoya en lo temps del juern com fahian faena en la dita Lotga axi de vesprada com de matinada pero no sap quants homens ni per quantes hores de la nit e dix res no saber.

Generalment...*In omnibus dixit non*.

Dicta die.

Pere Ballester boter de Mallorques testimoni citat jurat etc.

E primo fou interrogat los primer segon terç e quart capitols dels dessus dits capitols. E dix tan solament saber e haver vist com lo dit mestre Guillem Sagrera ab alguns homens lo nombre dels quals no ha memoria fahian fahena en la dita Lotga per gran temps lo nombre de anys no ha memoria e sentia e vehia com en lo temps del juern lo dit mestre Guillem ab los dits homens fahian fahena de vetllades e matinades pero no sab quantes hores ne aquelles que merexia haver de llur salari. Interrogat de temps e dix que en com divuyt anys poch mes e menys. .

Generalment, etc...*In omnibus dixit non.*

(foli 179) *Dicta die.*

Francesch Gener boter de Mallorca testimoni citat jurat, etc ...

E primo fo interrogat sobre los primer segon terç e quart capitols dels dits capitols e dix sobre aquells tan solament haver vist que lo dit mestre Guillem Sagrera ab molts homens e jovens que staven ab lo dit mestre Guillem e altres lo nombre dels quals no ha memoria feien fahena en la dita Lotga per spay de grant temps lo nombre del qual no ha memoria e vehia que per los dits quatre mesos los dits homens e lo dit mestre Guillem Sagrera fahian foguera tots jorns de vesprades e matinades pero no sab quantes hores tots jorns ne als dits homens que'ls pertanyia de llur salari e dix als no saber.

Interrogat des temps e dix que per passament de temps no li recorda (dalt ratllat "vint anys").

Generalment...*In omnibus dixit non.*

Dicta die...

Andreu Driola (o d'Oriola) picapedres de Mallorca testimoni citat jurat e interrogat dir e de posar...

E primo fo interrogat sobre lo primer capitol dels dessus dit capitols. E dix sobre aquells e coses en aquelles contengudes per passament de temps no recordar. E es veritat que gran temps ell dit testimoni ha vist lo dit mestre Guillem haver obrat en la dita Lotga.

Sobre lo segon capitol interrogat. E dix que en la dita Lotga devian fer fahena deu homens o aquen en torn pero que ho remet als libres e comptes del dit mestre Guillem Sagrera.

Sobre lo terç capitol dels dessus dits capitols interrogat. E dix saber estar en veritat que durant lo temps de vuyt anys dins lo qual aquest testimoni stech ab lo dit mestre Guillem viu com los homens que lo dit mestre Guillem Sagrera tenia per obrar en la dita Lotga se levaven de matinada e fahien fahena de vesprada per passades sis hores durant los dits quatre mesos entre los quals homens aquest testimoni feu fahena per los dits vuyt anys. Sobre lo quart capitol dels dits capitols interrogat. E dix les dites coses remetre a la dita taxacio a dret e justicia.

Generalment...*In omnibus dixit non.*

(foli 180) *Die lunes quinta aprilis anno predicto –1451-*

Jordi Artes boter de Mallorca testimoni citat jurat e interrogat.

E primo fo interrogat sobre lo primer capitol dels dessus capitols. E dix les coses en aquells contengudes contenir veritat ço es que los dit mestre Guillem Sagrera ha obrat en la dita Lotga per spay de vint anys.

Interrogat com sab so que deposa e dix que per tal com ell dit testimoni ho ha vist car tots temps ha stat de nativitat en sus prop la dita Lotga e ha vist la dita obra fer.

Sobre lo segon capitol interrogat. E dix les coses en aquell capitol contengudes esser veres que huns anys ab altres obravan en la dita Lotga deu homens los quals stavan ab lo dit mestre Guillem Sagrera.

Interrogat com ho sap e dix que per tal com ho ha vist.

Sobre lo terç dels dits capitols interrogat.

E dix sobre aquell saber estar est veritat que per tot lo dit temps los dits homens fahian fahena entre vellada e matinada per sis hores.

Interrogat com sap ell dit testimoni so que deposa.

E dix que per tal com ell e los altres de son veynat fer veien tots vesprades e matins obrar los dits homens per lo dit temps.

Sobre lo quart capitol dels dits capitols interrogat. E dix la dita taxacio remetre a dret e justicia. Interrogat de temps e dix que per passament de temps ni li recorda.

Generalment ...*In omnibus dixit non.*

(foli 181) *Dicta die*

Anthoni Tossa picapedres de Mallorques testimoni, etc.

E Primo fo interrogat sobre lo primer capitol dels dessus dits capitols. E dix sobre aquell saber estar en veritat que lo dit mestre Guillem Sagrera continua la dita Lotga per spay de vint anys. Interrogat com sab so que deposa e dix que per tal com ho ha vist.

Sobre lo segon capitol dels dits capitols interrogat.

E dix esser ver que en la dita obra obraven huns anys ab altres deu homens entre los quals ell dit testimoni hi obra per spay de sinch anys stech a soldada ab lo dit mestre Guillem Sagrera e apres ho ha vist.

Sobre lo terç capitol dels dessus capitols interrogat. E dix esser ver que per cascun dia del dit temps del juern fahien fahena entre vellades e matinades sis hores hoch e a vegades quatre o cinch hores de matinada.

Interrogat com sab ell dit testimoni so que desposa E dix que per tal com ell testimoni hi ha obrat per spay de sis anys e pus ho ha vist.

Sobre lo quart capitol dels dits capitols interrogat e dix que tots hi obraven per mig jornal de quels pertanyia mig salari de jornal.

Generalment...*In omnibus dixit non* sino que es compare del dit Guillem.

Habui jus meum a curia pro ordine et processu defensorum mercancie pro testibus

M. R. MANOTE CLIVILLES, 1994, *L'escultura gòtica catalana de la primera meitat del segle XV a la Corona d'Aragó: Pere Joan i Guillem Sagrera*, II, tesi doctoral, Departament d'Història de l'Art, Universitat de Barcelona, 1994, doc. 110, p. 823 i s.

Bibliografia

- ALOMAR, G., *Guillem Sagrera y la arquitectura gòtica del s. XV*, Barcelona, Blume, 1970.
- BARCELÓ CRESPI, M., "Nota sobre els Vilasclar, picapedres", *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*, 49, Palma, 1993, p. 127-140.
- BAUZÀ ADROVER, C., *Historia de Felanitx*, III, Felanitx, Impr. B. Reus, 1921.
- BINIMELIS, J., *Nueva historia de la Isla de Mallorca y de otras islas a ella adyacentes*, III, Palma, José Tous, 1927.
- BONET, M., "Notícia interesante referente á Sagrera y la Lonja", *Almanaque Balear para el año 1883*, Palma, Tip. de Pedro José Gelabert, 1882, p. 195-197.
- CANTARELLAS CAMPS, C., "La Lonja de Palma, un espacio único", *La Lonja de Palma*, Palma, Govern de les Illes Balears, 2003, p. 79-104.
- CARBONELL BUADES, M., "Sagrèria parva", *Locus Amoenus*, 9, Universitat Autònoma de Barcelona, 2007-2008, p. 61-78.
- DAMETO, J., MUT, V., & ALEMANY, G., *Historia General del Reino de Mallorca* – edició corregida, il·lustrada i continuada per M. MORAGUES i J. M^a. BOVER-, Palma, Impr. Nacional, 1840.
- DOMENGE MESQUIDA, J., *L'obra de la seu. El procés de construcció de la catedral de Mallorca en el tres-cents*, Palma, Institut, d'Estudis Baleàrics, 1997.
- DURAN SANPERE, A. i AINAUD DE LASARTE, J., *Escultura Gòtica*, Madrid, Plus Ultra, 1956, *Ars Hispaniae*, VIII.
- FILANGIERI DI CANDIDA, R., *Rassegna critica delle fonti per la storia di Castel Nuovo*, II, Nàpols, ITEA, 1938.
- FORTEZA, G., "El cicle arquitectònic de les nostres llotges medievals", *Revista de Catalunya*, 14, Barcelona, 1934, p. 221-248 (text reproduït a *Guillem Forteza Estudis sobre arquitectura i urbanisme*, II, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1984).
- FRAU PONS, A., "La Lonja de Palma", *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*, I-II, Palma, 1885, núm. 14, p. 1-6; 15, p. 3-4; 16, p. 2-5; 17, p. 1-2; 18, p. 1-3; 19, p. 5-7; 20, p. 4-5; 21, p. 3-4; 22, p. 4-6; 23, p. 6-7; 1886, núm. 25, p. 3-6; 29, p. 5-6; 32, p.10-13.
- FULLANA LLOMPART, M., "Un pedreny mallorquí famós", *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*, XLI, Palma, 1985, p. 19-22.
- FURIÓ SASTRE, A., *Diccionario histórico de los ilustres profesores de las Bellas Artes en Mallorca*, Palma, Gelabert i Villalonga, 1839.
- HERSEY, G. L., *The Aragonese Arch at Naples, 1443-1475*, New Haven, London, Yale University Press., 1973.
- JOVELLANOS, G. M. DE, *Descripción histórico-artística del edificio de la Lonja de Palma*, Palma, Fco. Pons, 1945.
- LLAGUNO AMIROLA, E., *Noticias de los arquitectos y arquitectura de España desde su restauración –lustrada y acrecentada por J. A. CEÁN BERMÚDEZ-*, I, Madrid, Impr. Real, 1829.

- LLOMPART MORAGUES, G., “Miscelánea de arquitectura y plástica sacra mallorquina (siglos XIII-XVI)”, *Analecta Sacra Tarraconensia*, XLVI, Barcelona, 1973, p. 83-114
- LLOMPART MORAGUES, G., “Sagreriana minora”, *Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana*, 39, Palma, 1983, p. 407-434.
- MANOTE CLIVILLES, M. R., “El contrato y el pleito de la Lonja entre Guillem Sagrera y el colegio de mercaderes de Ciutat de Mallorca. Ciertos aspectos económicos”, *Artistes, artisans et production artistique au Moyen Age*, I, París, Picard, 1986, p. 577-589.
- MANOTE CLIVILLES, M. R., *L'escultura gòtica catalana de la primera meitat del segle XV a la Corona d'Aragó: Pere Joan i Guillem Sagrera*, Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 1994, 2 v.
- MANOTE CLIVILLES, M. R., “Aproximación a la figura del escultor catalán en la baja edad media”, *Cathalonia, arte gòtico en los siglos XIV-XV*, (catàleg de l'exposició), Madrid, Museo del Prado, 1997, p. 57-66.
- MANOTE CLIVILLES, M. R., “Guillem Sagrera i Pere Joan, dos artistes catalans al servei d'Alfons el Magnànim a la cort de Nàpols”, *XVI Congresso Internazionale di Storia della Corona d'Aragona*, Actes, II, Nàpols, 2000, p. 1729-1743.
- MANOTE CLIVILLES, M. R., “Guillem Sagrera, el dibuix Boijmans Van Beuningen i l'arc de triomf del Castell Nou de Nàpols”, *Els amics al Pare Llopart, Miscel·lània in honorem*, Palma, Associació d'Amics del Museu de Mallorca, 2009, p. 244-259.
- MANOTE CLIVILLES, M. R., “Liberalitat i mecenatge. Les relacions entre Alfons el Magnànim i Guillem Sagrera”, *Capitula facta et firmata. Inquietuds artístiques en el quatre-cents*, (coordinació TERÉS TOMÀS, M. R.), Valls, Cossetània Edicions, Universitat de Barcelona, 2009, p. 167-191.
- MANOTE CLIVILLES, M. R., “Especulacions i certeses: els anys de Guillem Sagrera al Rosselló”, *Retrotabulum, Estudis d'art medieval*, 9, RUÍZ QUESADA, F. ed., 2013, p. 1-61.
- MANOTE CLIVILLES, M. R. & PALOU SAMPOL, J. M., “L'escultura gòtica mallorquina”, *Mallorca gòtica*, MNAC-Govern Balear, 1998, p. 51-79.
- MANOTE CLIVILLES, M. R. & PALOU SAMPOL, J. M., “Guillem Sagrera”, *L'art gòtic a Catalunya, Escultura*, II, *De la plenitud a les darreres influències foranes*, (coord. MANOTE CLIVILLES, M. R. & TERÉS TOMÀS, M. R.), Barcelona, Fundació Enciclopèdia Catalana, 2007, p. 92-106.
- MUNTANER BUJOSA, J., “Piedra de Mallorca en el Castelnovo de Nápoles. Datos para la biografía de Guillermo Sagrera”, *Boletín de la Sociedad Arqueológica Luliana*, XXXI, Palma, 1960, p. 615-630.
- PALOU SAMPOL, J. M., *Guillem Sagrera*, Palma, Ajuntament de Palma, 1985.
- PIFERRER, P. & QUADRADO, J. M^a, *España, sus monumentos y artes. Su naturaleza e historia. Islas Baleares*, Barcelona, Daniel Cortezo i Cia., 1888, (reedició abreujada, Palma, Luís Ripoll, 1969).
- PONSICH, P., “La cathédrale Saint-Jean de Perpignan”, *Etudes Roussillonaises*, III, Perpinyà, 1953, p. 137-214.
- RIERA FRAU, M., “El Colegio de la Mercadería”, *La Lonja de Palma*, Palma, Govern de les Illes Balears, 2003, p. 33-39.
- ROSSELLÓ, G., *El Maestro Guillem Sagrera*, Tesi de llicenciatura inèdita, Universitat de Barcelona, 1960.
- ROSSELLÓ VAQUER, R., *Notícies i documents per a la història de Felanitx*, Felanitx, 1972.
- ROSSELLÓ VAQUER, R., *Documents per a la història de Felanitx, Segle XIV*, Felanitx, 1972.

- ROSSELLÓ VAQUER, R., *Cronicó felanitxer, 1400-1499*, Felanitx, ed. Ramon Llull, 1975.
- ROSSELLÓ VAQUER, R., *Mestre Guillem Sagrera*, Felanitx, separata del *Programa oficial de fires i festes de sant Agustí*, 1976.
- ROSSELLÓ VAQUER, R., *Mestre Guillem Sagrera*, Barcelona, Olañeta ed., 1979.
- ROSSELLÓ VAQUER, R., *La pedra "de Santanyí" de Felanitx*, Felanitx, extret de *Fires i festes de sant Agustí*, 1984.
- RUBIÓ I BELLVER, J., "El coronament de la Llotja", *Diari de Mallorca*, 27 de juny de 1904.
- RUBIÓ I BELLVER, J., "Lo coronament de la Llotja de la ciutat de Mallorca", *La Il·lustració Catalana*, 108, Barcelona, 25 de juny de 1905, p. 406-409.
- SARI, A., "La arquitectura del gòtic mediterráneo en Cerdeña", *Una arquitectura gòtica mediterránea*, II, (catàleg de l'exposició, E. MIRA i A. ZARAGOZÁ eds.), Valencia, Generalitat Valenciana, 2003, p. 33-50.
- URGELL HERNÁNDEZ, R., *Mallorca en el segle XV*, Palma, El Tall editorial, 2000.
- VALERO MOLINA, J., "Acotacions cronològiques i nous mestres a l'obra del claustre de la catedral", *D'Art, Revista del Departament d'Història de l'Art*, 19, Universitat de Barcelona, 1993, p. 29-41.
- VELLÉS MONTOYA, J., "De las máquinas de medir", *La Lonja de Palma*, Palma, Govern de les Illes Balears, 2003, p. 165-180.
- WETHEY, H. E., 1939, "Guillermo Sagrera", *The Art Bulletin*, XXI, New York, p. 4.